

શ્રી યોકદનો એકો (મયિત)

મહી:-મ. પ્રાણકાવિ જીવનકાવિ મુકુન્દજી અને પાન્દીશર.

ક્રમ ૩-૧૨

.....શ્રી.....
પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય.

સર્વેષાં મનસા સદ્ગતિ પુસ્તકો મેળવવાનું વિશ્વાસપાત્ર દેખાયું:-

માલીક:-

ડા. પ્રાણલાલ જીવજીદાસ જુકસેલર.

રાવર રોડ-સુરત

મરાં સુચીપત્રો તૈયાર છે. તાકીદે મંગાવો.

શ્રી પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય. રાવર રોડ-સુરત

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૩૮૫ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ આડરનો લેડો

વિષય ૬-૩

.....શ્રી.....: ક્રમ :—.....શ્રી.....

ચોકટનો એકો.

—: યાને :—

૧૩ “પાનાની કેટ.”

(૧૩ પાનાની કેટનો અદ્ભુત ચમત્કાર દર્શાવતી ૩૬૫ કમ્પ્યુટર નવલકથા.)

પ્રયોજક:—“ પુણ્ય

(મરેશ્વરની સંસ્કૃતિ, ખુબી કોણે લાગે એક કો, વિરમા કરતી)

(આ પુસ્તકના નામમાં હું હવેથી “શ્રી પ્રાણુજીવન પુસ્તકાલય”
ના ભાગમાં આવેલા હોવાથી કોઈપણ માણસે એ પુસ્તકા-
લયના માલીકની તરફથી સિવાય એમાંથી કોઈપણ નીતનો
ઉતારો કરવો નહીં. સર્વ હું પ્રકાશકને સ્વચ્છીન છે.)

પ્રકાશક:—પ્રાણુલાલ જીવણદાસ વળાણી
“શ્રી પ્રાણુજીવન પુસ્તકાલય” ધર્મશાસ્ત્ર-મુરતી.

આવૃત્તિ બીજી. } મ. સ. ૧૯૨૫. { પ્રત ૨૦૦૦.
વિ. સં ૧૯૮૨.

મૂલ્ય:— રૂ. ૦-૮-

વિનાશીની વામા

યાને

રામરાજનો સર્વ નાશ

મંજાવીને જરૂર વાંચો. એક મુસલમાન સ્ત્રીના પ્યારમાં લપટાઈ વિજયનગરના રામરાજએ કેવી રીતે રાજ્ય ગુમાવ્યું, સ્વધર્મ માટે પોતાના પ્રાણની આહુતી આપનાર આર્ય બાળા અરુણા કેવી સહનશીલતાથી ઉંધે મસ્તકે ઝાડ નીચે ટીંગાઈ નીચેની અગ્નિજ્વાળા સહન કરે છે. તે વાંચતાં વાંચતાં મોઢેથી ધન્ય ! એવા ઉદ્ગાર સહજ નીકળી પડશે.

સારાં કાગળ પૃષ્ઠ ૩૫૦ કીંમત રૂપીઆ ૩-૦-૦ } નવ સુંદર ચિત્રો. વધુ
૨૬ કાગળ, " " " ૨-૦-૦ } વિગત જાણવા માટે
સુચીપત્ર અર્ધા આનાની ટીકાટ મોકલી નીચેને સરનામેથી મંજાવો.

પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ.

(સચિત્ર)—છપાઈને બહાર પડી ચુકી છે—(કાવ્યમાં)

—દિલ્હીનો છેલ્લો હિન્દુ-નર-કેશરી—

વીર, કૃષ્ણ અને શૃંગાર એ ત્રણે રસોથી રસાંકિત આ
અતિહાસિક કથા.

એક વાર અવરુપ વાંચો. હાથમાંથી મૂકવી પણ નહીં મને.
પાને પાને તમારી આંખમાંથી આંસુ પડાવશે.

આજેજ લખો:—“શ્રી પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય”

મૂલ્ય: ૦-૮-૦

ટાવર રોડ—મુંબઈ.

યોકટનો એકકો.

—: વિષયાનુક્રમ :—

પ્રકરણ-સંખ્યા.

મથાળું.

(૧)	...	...	“ ૧૩ પાનાની કેટ. ”
(૨)	...	...	“ કરોડપતિને દારે. ”
(૩)	...	...	“ ડોક્ટર કે દમાખાજ ? ”
(૪)	...	...	“ જીવલેણ અકસ્માત. ”
(૫)	...	...	“ દેવાંશી જયેતિ. ”
(૬)	...	...	“ ખૂનનો આરોપ. ”
(૭)	...	...	“ એકકો અને બાદશાહ. ”
(૮)	...	...	“ શરતમાં સૌભાગ્ય. ”
(૯)	...	...	“ સાસરું કે પીયર ? ”
(૧૦)	...	...	“ સ્નેહમાં શંકા. ”
(૧૧)	...	...	“ દયાની બિદ્યા. ”
(૧૨)	...	...	“ સન્મિત્ર કે શયતાન ? ”
(૧૩)	...	...	“ ભયંકર જૂલ. ”
(૧૪)	...	...	“ છેલ્લો દાવ. ”
(૧૫)	...	...	“ વિષપાન. ”
(૧૬)	...	...	“ આત્મકથા. ”

—: ઉપસંહાર :—

અમારા તરફથી બહાર પડેલા

સચિત્ર પુસ્તકો !

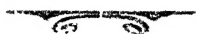
પોલાહી પંખે (છુપી પોલીસની અદ્ભુત નવલકથા)	૦-૧૨-૦
સોનેરી બળ (અદ્ભુત બનાવોની તદ્દન નવીન નવલકથા)	૦-૮-૦
નવલકથા હિરણ્ય (તદ્દન નવી સુંદર સાંસારીક નવલકથા)	૦-૮-૦
એ બુરખાવાળી કોણ ? (નવીન સર્વોત્તમ ડિટકટીવ વાતી)	૦-૧૨-૦
ખુની કોણ ? (છુપી પોલીસની વાર્તા આ. ૩૭)	૦-૮-૦
ન્યુ ફોનોગ્રાફ ગાયનમાળા. (પૃષ્ઠ ૧૨૮ ભા. ૧ થી ૮)	૧-૦-૦
રાત્ન બરથરી. (સુંદર બાર ચીત્રો સાથે હરીગીત હંદમાં આ. ૪થી)	૦-૮-૦
જળસમાધી-વા-દેવી શારદા. (ડી. નવલકથા. ચોપાડીનું અદ્ભુત રહસ્ય)	૦-૮-૦
ચોકડનો એકકો ચાને તેર પાનાની કેટ,	૦-૮-૦
લાલનો એકકો ચાને વીર લુંટાડ. (છુપી પોલીસ)	૦-૮-૦
શયતાની સંસાર. " "	૦-૮-૦
શ્રીકૃષ્ણ ભજનમાળા (ઉત્તમોત્તમ ભજનોનો સંગ્રહ)	૦-૮-૦
વીણાવેણી ચાને લલાટના લેખ. ભાગ ૧-૨	૧-૪-૦
બૃહત્ બરખાવળી. પૃષ્ઠ ૩૫૨. (સ્રીઓ માટે ખાસ ઉત્તમોત્તમ ગરબા સંગ્રહ)	૧-૦-૦
પ્રારબ્ધ પુરુષાય યોધ	૦-૮-૦
ખ્યાલ સાગર ચાને કલગી તુરં ભાગ ૧-૨	૧-૦-૦
વીનાશીની વામા ચાને રાતરામનો સર્વ નાશ. નવ ચીત્રો સાથેની ઐતિહાસીક નવલકથા. પૃષ્ઠ ૩૫૦ છતાં મુલ્ય માત્ર	૨-૦-૦
... રફ કાગળ ...	૧-૮-૦
કળીર કૃષ્ણ બીતા ચાને કળીર ભજનામૃત	૧-૦-૦
ભજન રત્નાકર (ઉભાં ભજનોનું ઉમદા પુસ્તક)	૦-૧-૦

લી૦ બવસ્થાપક:-પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય ટાવર રોડ-સુરત.

માલિક:-શ્રી પ્રાણલાલ જીવજીવન બુકસેલર અને પબ્લીશર.

—: ❀ :—

“બે બોલ.”

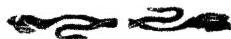
સાહિત્યપ્રેમી વાંચક સ્નેહી !

પ્રસ્તુત ડિટેક્ટીવ નવલકથા “પ્રાણજીવન” વાંચનાશયના સંચાલક સ્થાપિત “છુપી પોલીસ ગ્રંથમાળા”ના રમણીય પાંચમા પુણ્ન તરીકે જગત-જનની વાંચકામાં પ્રખ્યાત પોતાની પરિમલ પ્રસરાવવા આજ બીજી વાર બહાર પડે છે. કલ્પકતાના સુવિખ્યાત ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્રનો કળા-કૌશલ્ય-ભર્યો આલ્પકાળ એમાં ચિતરવામાં આવ્યો છે. તદુપરાંત આજથી થોડા વખત ઉપર અંગાળામાં જે Secret Society સીક્રેટ સોસાયટી ચાને છુપી મંડળીઓ અસ્તિત્વ ધરાવતી હતી, તેવીજ એક સોનેરી ટોળીને પ્રસ્તુત નવલકથામાં કલ્પવામાં આવેલી છે. મંડળીના તેર સભ્યોએ ચોક્કસના તેર પાનાની કેટને પોતાના મંડળના ગુપ્ત સંકેત શબ્દ તરીકે થોડા બાહ્ય છુપી પોલીસના અમલદારોને પણ થાપ અવડાવવામાં કસર રાખી ન હતી. જરૂર વસ્તીમાં શ્રીમાન સદ્ગૃહસ્થના સુત તરીકે પંકાનાર પણ, આવી બદમાશ-મંડળીમાં છુપી રીતે આગેવાનીભર્યા ભાગ આજે બજવી રહ્યા છે, તે જનસમાજ સમક્ષ દર્શાવવા મહેશના પુત્ર રજનીનું પાત્ર ચિતરવામાં આવ્યું છે. સતી ચંદ્રિકાની અચળ પતિ-મકિત, આળા ઇન્દુમતિનો પતિ-પ્રેમ, સહનશીલતા, તથા વચનપાલકતા ધડીબર પ્રત્યેક વાંચક વ્યક્તિના હૃદયમાં પૂણ્ય-પવિત્ર ભાવનાનો ઉદય કરે છે. એકજ માતાપિતાના ત્રણે બાલકો હોવા છતાં,

પૂર્વકર્મોનુસાર તથા ગૃહસંસ્કાર, અમર્યાદ સ્વચ્છતા અને કૂસંગત દોષથી કેવાં વિવિધ ગુણયુક્ત થાય છે, તે ઇન્દુ, મિન્દુ તથા રજનીના પાત્રો સમગ્નવે છે. દુઃકાણુમાં આ કાલ્પનિક નવલકથાનો આશય જનમન રંજનનો હોય દિન પર દિન અધોગતિને માર્ગે જતી સમાજને અતિ ફળદાયક, કે લાભદાયક નહિ તો હાનિકારક કે તેમાં વૃદ્ધિ કર્તા તો નથીજ, એ તો નિર્વિવાદ છે. આ પ્રકારની નવલકથાઓ વાંચકના યુદ્ધિકૌશલ્યની પરિસીમા-દર્શક દર્પણો છે, તથા કર્તાનો તે રચવામાં શુભ ઉદ્દેશ એ અલ્પયુદ્ધિને દીર્ઘદર્શિય કરવાનો તથા ખીલવવાનો છે. હંસની માફક મળે તેટલાં મોતીઓ આમાંથી વીણી અવશેષ પડતું મુકળે.

પ્રભો ! પ્રકાશક તથા પ્રયોજક ઉભય બધુઓનો ગૂદ-શુભ-ઉદ્દેશ પાર પાડો ! અને સદૈવ શુભ પ્રેરણામૃત હૃદય-સરોજ સંચિો ! એજ જોક માત્ર અભ્યર્થના !

હેકાણુ:-	} ભવહીય	} સ. ૧૯૮૨
વાડીફળીઆ,		
પગથીઆશેરી-સુરત.	સાહિત્ય સેવક “પુષ્પ.”	} કાર્તિક સુદી
	ગમનલાલ હીરાલાલ બદામી.	

મુદ્રણાલય:—શ્રી “શંકર” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ.

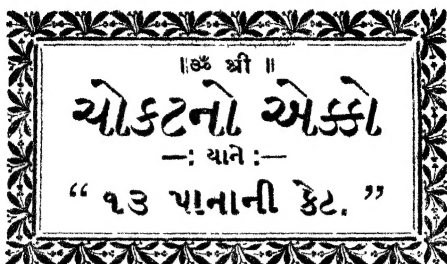
મુદ્રક:—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

મુદ્રણસ્થાન:—ચૌદાના પુલ ઉપર, ટાંકી પાસે-સુરત.

પ્રકાશક:—પ્રાણુલાલ જીવણુલાલ વળણી

“શ્રી પ્રાણુજીવન” પુસ્તકાલય.

ટાવર રોડ, સુરત.

પ્રકરણ:—૧ હું.

“ ૧૩ પાનાની કેટ, ”

મેશ ! રમેશ ! થોડી ધણી રહેમ કર ! ”

“ નહી. ”

“ દયા કર. ”

“ કદાપી નહી હવે તો જેમ અને એમ વધુ દૂર થવામાંજ મહને મહારં કહ્યાણ બાસે છે. ”

“ પરન્તુ ! રમેશ ! લક્ષ્મી તો ચંચળ છે, દુનિયા તો કાણુભંગુર છે. ”

“ ભલે ને હોય ! જીવ્યા કરતાં જોયું બહુ ! અને ભોગવ્યું બહુ ! લક્ષ્મી ચંચળ હશે કે નહી ? તે અત્યારે મહારે જોવાનું નથી. કારણ હાલમાં તો મહને એની અત્યંત આવશ્યકતા છે. ”

“ જે એમજ છે, તો લે આ મહારા અંગ ઉપરના અમુદ્ય આભૂષણો અને અલંકારો. જે પૈસોજ તારે મન પ્રસન્ન કરી

શકતો હોય, એથીજ ત્હારી પ્રચંડ ક્ષુધા શાન્ત થતી હોય, તો આ તમામ લક્ષ જા. વિચાર ન કર. ઉઠાવી જા. મ્હારા નાથનું જીવન સલામત હશે, તો આવા તુચ્છ જડ દાગીનાઓ તો ધણીય મળશે. પરંતુ રમેશ ! આ બધું લેતાંય પશુ તું મ્હને ત્હારી બીપણ્ય શર્તમાંથી કૃપા કરી મૂકત કર ! દયા કર ! ભગવાન ત્હારું બહું કરશે.

બધાં દાનો વિષે બધું ! દયાનું દાન મ્હોટું છે,
દયાહીન સ્ત્રી-પુરૂષ-જીવન જીવેલું ધૂળ ! ખોટું છે.
દયાળુ ચા ! દયાના વાસથી તુજ દીલ ખાલી છે,
દયા ! મહા પૂજ્યની પ્રાપ્તિ ! પ્રભુને પશુ વહાલી છે.

“તુલસી દયા ન છાંડીએ જબ લગ ઘટમે” પ્રાણુ.”

બધું ! જેના દિલમાં દયાનો વાસ છે, તેની ઉપર દયાળુ દામોદર સદા સર્વદા દયાદ્રષ્ટિથીજ અવલોકે છે. એનોયે જરા ડર રાખ.”

“ગાંડી ! જ્યાં આગળ પૈસાની વાત થતી હોય, ત્યાં આગળ વળી પરમાત્માનું નામ કેવું ? લક્ષ્મીદેવીના પૂજારીને-ઉપાસકને લક્ષ્મી-કાન્તની પરવા કે ચિન્તા ભાગ્યેજ હોય છે. હા-હા-હા-હા ! શું તું મ્હને મૂર્ખ ધારે છે ? આટલા દશ બાર હજારના ધરણીથીજ હું રાજ થઈ જાઉં, અને ત્હને ત્યાગી કરોડોનો લાભ છોડી દઉં ? કદી નહીં બને ! તું મ્હને કેવોક ધારે છે ?”

“હૃદયહીન ! પાપાણુ હૃદયી ! દયાહીન, કૂર, નિષ્કુર દૈત્ય ! કે જે સ્વયં સ્વાર્થકૃત્તિને ખાતર એક સૌભાગ્યવતી બાળાનું (મ્હારું) લલાટ ફેડવા તૈયાર થયો છે. એક આશાબરી પરણેલ બાળાને વૈધવ્યવેશી કરી, જીવનભર રોવાનું અને રહેવાનું લખી આપી, પાપનું ખાટલું બાંધવા ઉત્સુક થયો છે, તેની કકળતી આંતરડીના નિઃશ્વાસ

લઘુ સ્વહસ્તે પોતાના જીવનમાં એર રેડવા, સુખમાં લ્હાય લગાડવા,
અને મ્હોતને આમંત્રવા તદ્દપી રહ્યો છે. શિવ ! શિવ ! શિવ !
રમેશ ! રમેશ ! ઓ ધર્મગંધુ !

આંસુ ભરી મમ આંખડી...અવલોકીને કંઈ રે'મ કર,
તુજ પાસ કે'તો લઉં પ્રતિજ્ઞા...પશુ હૃદયનો વ્હેમ હર.

શત્રુ કદીયે નહિ અનુ...તુજ શુભે ભેદ નહી કહું,
(જો) આ શર્તથી છૂટી કરે તો ! ઈશના સોગન લઉં.

આડે ન આવું કોઈ દી તુજ કાર્યમાં માથુ નહી,
આ જીભ રાખું બધ જો તું શર્તથી છોડે અહિં.

રમેશ ! બંધુ ! આટલી બિક્ષા ઉદાર હૃદયે દે. હું ત્હારે
ચરણે પડી વિનવું છું. આંસુ સારતી ગદ્ગદ કંઠે કરમરં છું. મ્હેં
બૂલ કરી ! બચકર બૂલ કરી ! પરંતુ હવે શું ? કોટી ઉપાયો કરે.
છતાં હવે “યયું ન થયું” થોડું થનાર છે ? હું બૂલી. મ્હારા કમ-
નસીબે મ્હને બૂલાવી. મ્હેં એ બચકર પાપાલયમાંથી છૂટવા ત્હારી
આ બચાનક શર્ત રિવકારી. પરંતુ બોલતાં પ્રત્યેકથી સહેજે બોલાઈ
જાય છે, અને જ્યારે તે પાળવાનો-કર્તવ્યમાં મુકવાનો, કરી બતાવવાનો
સમય આવે છે, ત્યારેજ તેની સાન-માન ને શુદ્ધ ઠેકાણે આવે
છે. ઈશ્વરને ખાતર આવા કઠોર કરારમાંથી મ્હને છૂટી કર. હું
જીવીશ ત્યાં સુધી ત્હારો આ મહાન ઉપકાર નહી બૂલીશ. ”

“તેમ નહિ બને. બૂલ કરી તો હવે તે બૂલની શિક્ષા રહેવા
પશુ ત્હારે તૈયાર થવુંજ જોઈએ. વીરાંગના થઈ સહન કર, કાયરતા
શું દાખવે છે ? હૈયું કઠણુ કર. પુનઃ બૂલ નહી ચાય. હવે બૂલ

કરતાં વિચાર કરજો. ચાલ, સમય વિશેષ વ્યતિત થઈ ગયો છે. મધ્યરાત્રિ વીતી જવા આવી છે. લે ! પકડ આ કટાર ત્હારા કોમળ કરમાં ! અને ચાલ મ્હારી પૂઠે પૂઠે ત્હારા પતિના શયનાગારમાં. હૃદયને કઠણ કરે. ફિલ્લને નિર્દય બનાવ. કંપતા કોમળ કરને વજ્રશાળી બનાવ ! ઈંદિરા ! કેવળ પાંચજ મીનિટને વારતે ! અને તે પછી બસે તું ત્હારી પ્રથમની સ્ત્રી-સ્થિતિ ઉપર ! કોમળતા ઉપર આવી ગય.

કર કામ મ્હારું પાર ! પહેલાં ! તે પછી બસ દહેર છે,
આંસુ નકામા વેરતી ! જ્યાં બાગ્યની નાદિ મ્હેર છે.

કેશવ કરે છે શુભ-અશુભ...હું કંઈ કરી શકતો નથી,
મ્હારું મળુ શુ ? દેવ કેરા લેખ કંઈ કરતો નથી.

તુજ બાગ્યમાં સ્વામી તણું સુખ હોય ના કો શું કરે ?
સંતોષ માનો સુખ હુઝો સહુ બાગ્ય ફરવાથી ફરે."

આવનાર વ્યક્તિ રમેશ ! બાજે પોત કંઈજ કરતો ન હોય, અને સધળું ઈંદિરાના બાગ્યાનુસારજ થતું હોય ! (પોતે તો માત્ર એમાં નિમિત્ત રૂપ હોય) એમ હઠાપણના બોલ બોલતો ઈંદિરાના પાતના શયનાગારના ઓરડામાં જવા ઉઠ્યો.

વહાલા વાંચક ! ઉપરોક્ત વાદ્વિવાદ અને કર્ણુરસપ્રાધાન્ય સંવાદ કલકત્તાના એક સુપ્રસિદ્ધ કરૌડાધિપતિના આલીશાન મકાનમાં રાત્રિના શુભારે બાર વાગ્યાને સમયે થઈ રહ્યા હતા. મકાનનો વર્તમાન માલિક નામે બાપુ દીનેશચંદ્ર હતા. જેને બહુ નૂજ માણસો આગળપતા હતા. કારણ તેને સુકર્મયોગે આ અઢળક ધનમંડાર અને આલીશાન મકાનનું સ્વામીત્વ અનાયાસે પ્રાપ્ત થયેલ હતું. તેને કલકત્તામાં આવ્યાને

ભાગ્યેજ પૂરા ત્રણ વર્ષ થયા હશે ! એ સુદૃઢ બાંધાના સશક્ત અને બહુઅંશે પુદ્ધિનાન ભેગવાળા સુચરિત અંગાલી-ચુવકને સંસાર માંડ્યે આજે બરાબર બે વર્ષ થયા હતા. જે કે તેનો જન્મ મૂળમાં કલકત્તામાંજ થયો હતો, અને લગભગ દશ-બાર વર્ષની વય પર્યંત તે કલકત્તામાં એક કંગાલ માતાપિતાની ઝુંપડીમાંજ ઉછર્યો હતો. પરંતુ પાછળથી કર્મસંજ્ઞેજ તેના બાકીના ૮ થી ૧૦ વર્ષ પર-ગામમાં ગયા હતા. કલકત્તામાં આવ્યાને આજ તેને ત્રણેક વરસ થયા હતા. કોલેજમાં પ્રથમ વરસે પ્રીવીયસની પરીક્ષા પસાર કરી કંઈક વિચિત્ર સંજ્ઞેજાને લઈ તેણે પોતાનો આગળ બણવાનો વિચાર મુક્ત-તવી રાખી અભ્યાસ એટલેયીજ છોડ્યો, અને અનાયાસે પ્રાપ્ત થયેલ રમણી-રત્ન ઇંદિરાકુમારી સાથે બે વરસ થયા સંસાર માંડ્યો. આજ તેની ઉંમર લગભગ ૨૪-૨૫ ની હતી. બ્યારે ઇંદિરા, લાવ-ણ્યમતિ અને સુર, તેમજ સંસ્કારિત બાળાનું વય સત્તર અઢારથી વિશેષ નહિ હોય !

નિત્યનિયમ અનુસાર દીનેશચાલુ પોતાની શય્યામાં નિદ્રાદેવીના ઉત્સર્ગમાં પડ્યો હતો. પરંતુ ઇંદિરા આજ કોઈ ખાસ કારણનેલક્ષણ ન હતી. તે દ્વાર પાસે એક આરામચેર નાખી તે ઉપર પડી પડી કોઈ વ્યક્તિના આવવાની વાટ જોઈ રહી હતી. પાસેના આરસપહાણના મેજ (ટેબલ) ઉપર એક ઝાંખો લેમ્પ (દીવો) બળી રહ્યો હતો. જેનું મંદ મંદ તેજ, ઇંદિરાના વિચારશીલ વદન, કે જેના ઉપર ધડી ધડીમાં વિવિધ ભાવો બદલાઈ રહ્યા હતા, તે ઉપર પડી રહ્યું હતું. તેનું હૃદય જોરથી ધગધગા મારી રહ્યું હતું. તને આજ કંઈ રહેત પડતું નહોતું. એવામાં ધડીયાળમાં બારના ટોકારા પડ્યા. હજુ ઇંદિરાને નિદ્રાન આવી. તેની

આખો ન ઘેરાય. તે ન સતી. તેના મુખમાંથી બહુ ધીરા નિમ્ન-
લિખિત ઉદ્ગારો થોડી થોડી વાર રહીને બહાર પડવા લાગ્યા.

“શું નહિ આવે ? એમ થાય તો કેવું સારું ? જે ચોવીસ
કલાક વધુ મળ્યા તે ખરા ! પતિદેવને ઉઠાડી-જાગ્રત કરી સર્વ વાતથી
વાકેફગાર કરી દઉં ! ના-ના, વિશ્વાસઘાત ! બેવચની ! અસત્યવાદી ! મ્હુ
એથી દૂર રાખે. જે થવાનું હોય તે બલે થાય ! એણે બરાબર બારનો
ટાઈમ આપ્યો હતો. તોયે હજી કોઈ નથી. કંઈ વિદન તો નહિ
નડયું હોય ! છટ ! કેવા વાહિયાત વિચાર ! હોય ! કદાચ સ્ટેન્ડરડાબ
મોડુએ થાય ! અરેરે ! આવી લાગ્યો ! આજે બરાબર પરણ્યાને બે
વરસ પૂરા થયા. તે બચંકર શર્ત પાળવાનો દિન આવ્યો ! આજે
સૌભાગ્યનો અને સૌભાગ્યસૂર્યના જીવનનો અંતિમ દિવસ ! પૈશાચિક
રાત્રિ ! આશાભંગ ધડી ! અરેરે ! પરમાત્મનું ! હા ! મહારં શું થશે ?”

હૃદયભંગ ઇન્દિરા કે જેની આંખોમાં ધડી પહોં થનાર આઘાતથી
જળહળીઆં બરાબર આવ્યા હતાં, ને દિનમુદ્રાથી ગાંઠે પોતાનો દક્ષિણ
કરકમળ ટેકવી વિચારની પરંપરામાં ગુંથાતી જતી હતી. તેના શશિ-
વદન ઉપર કૃષ્ણતાની શૈક-રેખા સ્પષ્ટ છવરાઈ રહી હતી. એટલામાં
અમસ્તા અડકાવી મૂકેલા દાર એકાએક ખૂલ્યાં. એક પુરુષ વ્યક્તિ
આંદર પ્રવેશી. પોતાના જ ધ્યાનમાં નિમજ્ન થઈ ગયેલ ઇન્દિરાને આ
સાવચેતી રાખી આવનાર વ્યક્તિના પ્રવેશની સુદલ ખબર પડી નહિ.
આવનાર વ્યક્તિ આશરે પચીસેક વરસની હશે. ઇન્દિરાને પોતાના
આવ્યાની જાણ પાડવા અધીર બનેલ એ વ્યક્તિએ ઉઠીને સ્ટેન્ડર
ખડખડાટ થાય એમ દાર ઢાંકયું ધ્વનિ થતાંની સાથે જ ઇન્દિરાની
વિચારમાળા અટકી. ચોંકીને તે આરામચેર તણ સફાળી બેઠી થઈ

ગઇ. પાસેના ટેબલ ઉપર બળતા દિપકને તેણે જરા તેજ કર્યો. પ્રકાશ આવનારના વદન ઉપર પડ્યો, અને તેમાં ઇન્દિરાએ તેને પલક-માત્રમાં ઝોળખી લીધો. અર્ધરાત્રે આવનાર આ પરાણા-મહેમાનને આવ-કાર આપવા ઇન્દિરાએ હોઠ સરખાવે ન કહ્યા. તેના મ્હેં ઉપરની રહેઝરહાજ અવશેષ રહેલ, સુરખી, તેજ, યા નૂર, તમામ અલોપ થઇ ગયાં. મૌનવ્રત ધારણ થયું. આગતુક વ્યક્તિ પણ કશું બોલ્યા ચાલ્યા વિના પાસે પડેલી એક ખુરસી ખેંચી તેમાં ગોઠવાઇ ગઇ. કેમ જાણે ધર પોતાનુંજ ન હોય ! અથવા તો પોતે કોઇ ઇન્દિરાનો ગાઢ ભવધી હોઇ ધરથી અધિકાંશે પરિચિત ન હોય ! ગજવામાંથી સિગાર કેસ કાઢી તેણે એક સીગારેટ સળગાવી, અને થોડી વારમાં તો ધુત્રપાન કરી ધુમાડાના ગોટગોટા પોતાના મુખ અને નાસિકામાંથી કાઢવા લાગ્યો.

હવે ક્યારની ટેબલને અઢેલી તેના આ અવિવેકી વર્તન પ્રતિ જોઇ રહેલ ઇન્દિરાનું ધૈર્ય ખૂટી ગયું. તેના નયનોમાં જે અશ્રુધારા અત્યાર પર્યંત માંડમાંડ રોકાઇ રહી હતી, તે ઉભરાઇ ગઇ. જલ્દિયુંદો ગાલેથી સરવા લાગ્યાં. સજ્જન નયને જાણે તે આવનારને અતુકપિત કરવા મથતી હોયને ! એમ તે તેના પ્રતિ દિનસુદ્રાથી ટગરટગર જોઈ રહી. બોલવાનું બહુયે મન છતાં તેની વાચા ન ખૂલી. છેવટે બહુ વારે દારીને તે બોલી પડી. સાથે સાથે રડી પડી. તેના આખ-રૂંધાયલા કંઠમાંથી આદ્રતા અને અતુકપામર્યાં ગદગદ શબ્દોચ્ચાર બહાર સરી પડ્યાં.

“રમેશ ! અંતે તું આવ્યો ખરો ! કેમ ?”

પ્રત્યુત્તરમાં આવનાર વ્યક્તિ કે જેને આપણે હવેથી “રમેશ”ને નામે ઝોળખવાની છે, તેણે “હા” શબ્દના ઉચ્ચાર સાથે સહજ મ્હેં મલકાવ્યું.

“કહે ! પછી તહે તારો વિચાર ફેરવ્યો ? તું શા નિર્ણય ઉપર આવ્યો છે ?” ઇન્દિરાએ એક પમલું આગળ ભરી પૂછ્યું.

જવાબમાં રમેશે નકારસૂચક મસ્તક ધુણાવતાં વાચા ખેલી. “વિચાર અને નિર્ણય શાના ? રમેશને માટે એકજ વિચાર ! અને એકજ નિર્ણય ! બે કદાપી નાહ. વિચાર અને નિર્ણય તો મહે તહને સોંપ્યા હતા. હવે તારો નિર્ણય તો જણાવ ?”

“મહારો નિર્ણય એક નથી તેમ બે નથી. સુડી વચ્ચે સોપારીની સ્થિતિમાં ફસાનાર એક અબજા ! શા નિર્ણય ઉપર આવે ? એક બાણુ બોલેલો બેલ અર્થોત્ત વચન ! બ્યારે બીજી બાણુ સંભાળ્ય-રક્ષા ! મહેને તો કંઈ નિર્ણય કરવો સૂજનો નથી. હું હજી કશાય એક નિર્ણય ઉપર નથી આવી.”

“તો હવે સમય પણ નથી. જે કંઈ વિચાર કરવો હોય તે સત્તર કરી લે. બાકી મહારો તો એજ ! પ્રથમનો હતો તેજ નિશ્ચય હજી સુધી કાયમ છે.”

“તારે મહારા તમામ કાલાવાલા, વિનંતિ, વિનવણી, અને આંસુડા શું નિરર્થક ગયાં ?”

“નિઃશંક ! ગયા ! અને જવાનાજ હતા. હજીરે જશેજ. હું મહારા પૂર્વ-નિર્ણયમાં અડગ અને મક્કમ છું.”

સિગારેટ પીતો પીતો રમેશ ખુરસી ત્યાગી ઉઠ્યો. તે ઝોર-ડામાં બાદશાહની માફક આમથી-તેમ ખુશનુમા રહેરે આંટા મારવા લાગ્યો. બ્યારે બિચારી હતાશ અને બગ્નહૃદયી ઇન્દિરા ! તેના શિરમાં તો વળાધાત સમાન સાલવા લાગ્યું. મસ્તક બમવા લાગ્યું. તે રમેશનો ઉત્તર સાંભળતાંની બે હાથે માથું દાબી પુનઃ આરામ-

ચેરમાં બેસી ગઇ. તેની આંખોમાં આ વેળા અશ્રુનું નામ નહોતું. ખળખળ રહેતો નીર-પ્રવાહ એકાએક સ્થંભી ગયો. અતિથય ક્ષણોત્ અંતે રફને કરી તેનું પહેરણું બારીક મોંઘા મૂલનું રેશમી અમ્મર ધણું ખરું મિંગળા ગયું હતું. એવામાં અમિત મગજવાળી ઇન્દિરાના સ્કંધપ્રદેશ ઉપર પાછળથી રમેશનો હાથ પડ્યો.

“ઇન્દિરા ! તું રડે છે ?” સાથે સવાલ પણ થયો.

ઇન્દિરા હાથ છટકાવી દૂર જઈ ઉભી.

“ખખડદાર ! મને વધુ ન બોલાવીશ. અગ્નિમાં પ્રજ્વળી રહેલીને ધૂતાદ્રુતિ કરી વધુ ન છેડીશ ! ન પ્રજ્વળાવીશ.”

ઇન્દિરાનો ઉત્તર ક્રોધમિશ્રિત હતો. તે શૂરમાં આટલું તો બોલી ગઇ, પરંતુ પછી તેનાથી ન રેવાયું તેનાથી છુટી પોકે ધ્રુસકે ધ્રુસકે રડી દેવાયું. ગમે તેવી છતાં પણ ધ્રેવટ તો એક અખળાને !

“બહે ! ઇન્દિરા ! હું તને વધુ વાર છંછેડવા આવનાર નથી. આજે મ્હારે ત્હારું છેવટનું કામ છે. અને તે તું જલ્દી પાર ઉતારી આપ, એટલે પત્યું.” નિર્દય રમેશે પોતાની કરતાની હદ અતાવવા માંડી.

અહીંજ ઇન્દિરાના અંગમાંથી એક બચતી કંપારી છૂટી ગઇ.

વહાલા વાંચક ! આ પછી ઇન્દિરા અને રમેશને આગળ શું સંવાદ થયો ? તે પુસ્તકની શરૂઆતમાંજ ત્હેં વાંચ્યો. હવે આગળ.

રમેશે ઇન્દિરાના કંપતા જમણા કરમાં એક તિક્તણુ જીવલેણ ખંબર પોતાના ક્રોધમાંથી કાઢી સેરવ્યું. અરેરે ! ક્યાં એ કામળાંગી યુવતી ઇન્દિરાનો પુણ્ય સમાન નાણુક મૃણાલ-કર ! અને ક્યાં નેમાં આ હિંસક હાનવી શસ્ત્ર ! રમેશે ઇન્દિરાના હાથમાં એ સેરવ્યું તો ખરું, પરંતુ

કંપતી ઇન્દિરાના કરમાંથી તે તુર્તજ સરી હેઠે પડ્યું. આરસ પહાણના પથર બડેલ ચોકમાં એ ખંબર પડનાંતી સાથેજ રણકાદાર ખડખડાટ થયો, અને તેની સાથેજ “કંઈ વસ્તુ ઉઘેરે નાખી દીધી.” એવો ધ્વનિ કાને આવતાંજ ઇન્દિરાનો પતિ દીનેશભાણુ કે જે બાળુનાજ ખંડમાં સૂતો હતો, તે એકાએક જાગ્યત થઈ શય્યા ત્યાગી તપાસ અર્થે તુર્તજ ઉઠ્યો. રણકાર ધ્વનિ કયાથી આવ્યો? તે બાબતની શોધ કરવા ઇન્દિરાને જાગ્યત કરવા તે તેની શય્યા પ્રતિ જુએ છે, તો ત્યાં તેણે પોતાની પત્નીને ન જોઈ, શય્યા ખાત્રી જોનાંજ તે વહેમાયો. આટલી મોડી રાત્રે “એ ક્યાં ગઈ હતી?” એ વિચારે તે થોડી વારને માટે પેટા ધ્વનિને જૂલો પથ્થ ગયો. મંદ પગલે તેણે પોતાનો ખંડ છોડ્યો. પોતાના ખંડના અર્ધ ખુલ્લા દ્વાર આગળથી જેવો તે ચોકમાં પગ મુકવા જાય છે, ત્યાંજ તે એકાએક અટક્યો. આગળ પગલું ન બરતાં તે બડવત્ પાપાણુના પૂતળાની પેઠે આરણ્યા આગળ ઉભો રહી ચોકમાં બજવાનો ખેલ જોવા લાગ્યો.

ઇન્દિરાના હસ્તમાંથી છટકેલું ખંબર રમેશ ઉપાડી લીધું. પોતાના પતિને જાગ્યત કરી દેવાનો ઇન્દિરાનો આશય તે ચતુર ક્ષણમાં ચેતી ગયો. પરંતુ સમય વિચારી ગયો. ઇન્દિરાના નિષ્કપટ હૃદયમાં બરાબે પાપ નહોતું. તે રમેશને “ઉભો રહે ! હું હમણાજ એઓ જાગ્યા કે નહિ? તે જોઈ આવું છું.” કહી પોતાના પતિના સપનખંડ પ્રતિ દોડી. દીનેશ તેને આવતી જોઈ, ઝટપટ શય્યામાં પોઠી કેમ જાણે ધસધસાટ ઉઘેતો ન હોય ! એમ ઢોંગ કરી પડ્યો. “પતિ ઉઘે છે,” એમ ખાત્રી થતાં ઇન્દિરાના જીવમાં જીવ આવ્યો. તે રમેશ પાસે પાછી આવી ઉભી.

આ સમય દરમ્યાન રમેશના મનમાં સેંકડો વિચારો આવીને પસાર થઈ ગયાં. કદાચ ઇન્દિરા આ રજુકારથી એનો પતિ નહિ જાગ્યો હોય, તેને જાગડવા તો નહિ ગઈ હોય ? પરંતુ શીડર નહી. રહામો થશે, તો પણ આ રમેશ તેને કદી નહી ફાવવા દે. મારવું કે મરવું, એજ આજે તો નિશ્ચય. પરંતુ કાયરતાથી પાછું તો નહિજ ફરવું. આવા વિચાર ચાલતા હતા, એવામાં ઇન્દિરાને પાછી આવેલી તેણે જોઈ. તુર્તજ પ્રશ્ન કર્યો.

“કેમ ? શી ખબર ?”

“જાગ્યા નથી.” ઇન્દિરાએ ટુંકોટ્ય ઉત્તર આપ્યો.

“ચાલો ત્યારે હવે. રાત થોડી ને વેશ ધણા.”

“રમેશ ! કૃપા કરી બીજા એક બે દિવસ થોભી જા. હું વંશની જુખી છું. મહારી આટલી છેવટની જિનંતી માન્ય રાખ. ઇશ્વરકૃપા હશે. તો બે દિવસમાં હું મહારો વંશ રહે એવી પ્રજુશ્રીને પ્રાર્થના કરીશ.”

“અરે ! બે દિવસ તો શું ? પરંતુ હવે બે મિનિટ પણ નહિ.”

“ખરેખર ! દગાખોર ! તું મહારી સાથે દગો રમ્યો.”

“દગો કેવો ! કરાર ઉપર સહી કરતાં પહેલાં વિચાર નહોતો આપ્યો ? સહી કરતી વેળા જાનમાં હતી. ઘેનમાં નહોતી.”

“જરૂર, ઘેનમાં હતી. પાપાલયમાંથી છૂટવાની ધૂનમાં હતી. સ્વતંત્રતાના મઘનો મઘને નિશો ચઢ્યો હતો. ત્હારી પ્રપંચજાળોથી હું એ વેળા આટલી હદ પર્યંત માહિતમાર ન હતી. મઘને નહોતી ખબર કે તું એક બા...બા...થ.....ઇ...ને.....મઘ.....ને...”

“બસ.” રમેશે તેને વધુ ગુપ્ત બેઠા વિધારો પાડનાં પહેલાં મોઢા ઉપર રાક્ષસી હાથ દાખી દઇ અટકાવી.

“રમેશ ! જવા દે ! આજ હું જીવ ઉપર આવી છું.”

“અને હું પણ આજ જીવ ઉપરજ આવ્યો છું.”

ક્યાં તો મરું ! મારું પરન્તુ કાર્ય પાર ઉતારવું,
ના પાડશે તું તો પછી પુરું કરું હું ધારવું.
હા-માં જીવન અસ્તિત્વ છે, ના-માં જીવનની હાથ છે,
તોડી શરત જ્યાં ઈન્દિરા ! ત્યાં જાણુ ! ત્હારો પ્રાણ છે.”

“ધણી ખુશીથી ! રમેશ ! જે તું મ્હારું જીવન હરી મ્હારા સાંભાગ્ય-સુર્યને જીવતદાન બક્ષેને હોય, તો હું અહીંજ અને આ પળે ત્હારા આ ચળકતા ખંજર નીચે ગરદન ઝુકાવવા તૈયાર છું, પરન્તુ એમણે ત્હારું શું બગાડ્યું છે ?”

“બહુ મહુ. આ આલીશાન મકાન કોના આપદાદાની મિલકત ?”
એના ઉપર કોનો હકક ? એનો ખરો વારસદાર અને હકદાર કોણ ?”

“પરન્તુ ! એમાં એમને શો વાંક ? એમના સદ્ભાગ્યના સિતારાની એ પ્રાપ્તિ છે. એ તો દેવી ચમત્કાર છે. ભાગ્યની ચઢતી પડતીને એ ખેલ ! એમાં એમને દોષ દેવો એ તો કેવળ ત્હારો હડહડતો અન્યાયજ છે.”

“હશે ! મ્હારે કંઈ એ બધું જોવાનું નથી. પોતાના સ્વાર્થ ઉપર છુરી સુકાયલાને ન્યાય અન્યાય જોવાની કશી જરૂર નથી. હું તો વૈરની વસુલાત લેવા માંગું છું.”

સચિત્ર. સોનેરી જળ. આવાંજ ચાશ ચિત્રો સાથે.

દાવર રોડ-સુરત.

પ્રકાશક:-શ્રી પ્રાણીજીવન પુસ્તકાલય.

માલીક:-શ્રી પ્રાણીજીવન પુસ્તકાલય અતે પંડીશર.

કોંમલ આંડ આના.

“ રમેશ ! રમેશ ! હજુય કહું છું કે સમજ અને હાથ ઉઠાવ. નહિ તો પરિણામ વિપરીત તેમજ શોચનીય આવશે.”

“ ફિકર નહિ ! રણધ્રેણો રજપૂત રણાંગણમાં પ્રિયતો કે પ્રાણતો, પ્રેમમાં અંધ થયેલ પરમાત્માના કોપનો, અને વૈરમાં અંધ થયેલ પરિણામનો વિચાર કદી કરતાંજ નથી.”

“ તો શું તું મહને વિધવાજી જેવા મ્હાય છે.”

“ એ તો જેવું સૌ સાતું નસીબ ! જેવું ત્હારું ભાગ્ય ! ”

“ રમેશ ! શું તું અમ્હારા નિર્દોષ દંપતિ-યુગલનું સંસાર-સુખ નથી જોઈ શકતો ? ”

“ ક્ષુધાતુર કંગાલને કૂબેરનો વૈભવ જોઈ ઇર્ષ્યા આવે તો એમાં આશ્ચર્યની વાત શું છે ? ”

“ જો એમજ છે, તો લાવ ખંજર. ચાલ, અને ભાવિનું ભયંકર પરિણામ અને નિર્માણ જેવા દટખદ થા.”

ઇન્દિરાએ અગ્નિ વર્ષાવતી રક્ત આંખોએ ખંજર લીધું. રમેશને તેના ખનવા કાળે ભૂલાવ્યો. “ વિનાશકાળે વિપરીત યુદ્ધિ.” આગળ રમેશ અને પાછળ ખંજર પકડી ઇન્દિરા ચાલવા લાગ્યા. તેઓ જો ડગલાં પણ પૂરાં આગળ વધ્યા નહિ હોય ! ત્યાં તો રમેશની પાછળ ચાલતી ઇન્દિરાએ રમેશને પાછો ખેંચ્યો.

“ શું છે ? ” આશ્ચર્યની સાથે રમેશે પૂછ્યું.

“ જો...આ...ભાવિ-નિર્માણ ! ખાડો ખોદે તેજ પડે.”

થઈ ચૂક્યું. પોતાના સૌભાગ્ય-દેવતાના જીવન-રક્ષણને માટે ઇન્દિરાએ એક પાપી પ્રાણીનો વધ કર્યો. ખૂનથી પોતાના હાથ

તરખોળ કર્યા. ઇન્દિરાએ અચાનક કરેલો ખંજરનો ધા ચૂકાવવા રમેશે યત્ન તો કર્યો પણ ન વળ્યું. ધા છાતી ઉપર નજર રાખી કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ સમયસુચકતાને કાંઈ ખમા ઉપર એક ઈંચ ઉડો હતરી ગયો બોલીનો ફૂવારો ઉડ્યો, અને રમેશ શબ્દતુલ્ય થઈ ચ-નોપાટ ચોકમાં પટકાઈ પડ્યો.

ઇન્દિરાનો પતિ દીનેશ ! આ અધું સંતાઈને જોઈ રહ્યો હતો. કેવળ વાર્તાપ્રવાહ બહુજ ધીરો ચાલતો હોવાથી સાંભળી શક્યો ન હતો. રમેશને ઇન્દિરાના ખંજરથી બચાવવા તે આવી પહોંચે તે પહેલાં તો તે કમનસીબ ! ઇન્દિરાની કારી કટારીનો શિકાર થઈ ચૂક્યો હતો. સાક્ષાત્ રક્તપિપાસુ રણચંડી સમાન વિકાળ પ્રવળા અબળા ઇન્દિરા રક્ત-મુદ્રા અને રૂધીરથી રંગાયલા ખંજર સહીત રમેશના શબ્દ પ્રતિ આંખ ફાડી જોઈ રહી હતી તેને એટલું જો બાન ન હતું, કે પોતાની પાછળ પોતાનો સ્વામી દીનેશ આવી ઉભો હતો, કે જોને માટે તે આ પાપ કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થઈ હતી.

“ ઇન્દુ ! ”

પોતાના ટુંકા નામના સંબોધનથી ઇન્દિરા ચોંકી. પાછળ જોયું. પતિ-દેવને ઉભેલા જોતાંજ સ્તબ્ધ થઈ ગઈ. કેમ જાણે તાટમ માંહેનો ટેપ્પો !

“ આ શું ? ” દીનેશ પ્રશ્ન કર્યો.

ઇન્દિરા કશું બોલી શકી નહિ. પતિદેવને જોતાંજ પણ પહેલાંની પ્રવળા, અબળા બનીને પૃથ્વી ઉપર બેહોશ થઈ ઢળી પડી. દીનેશ તેને ઝીલી લીધી. નીચે સુવડાવી. મરનારનું મ્હોં જોવા તે દીપક લઈ આવ્યો. શબને જોતાંજ તેના મુખમાંથી એક તીષ્ઠી ચીસ નીકળી ગઈ. થોડાં શબ્દ પણ બહાર પડી ગયા.

“અરે આ તો મ્હારો સ્નેહી રમેશ !”

*

*

*

*

રમેશના શબ્દને ત્યાંજ પડતું મૂકી હવે દીનેશ ઠંડી ચર્ચાએ
પત્ની ઇન્દુ પ્રતિ વળ્યો. કારણ ? રમેશમાં ત્હને પ્રાણના અસ્તિત્વની
આશા ન લાગી. ઇન્દુને શય્યામાં સુવડાવી તેની પાસે પોતે બેસી તેને
બાનમાં લાવવાના ઉપચારો કરવા લાગ્યો. બનેલા બનાવમાં શું સત્ય
રહસ્ય સમાયું હશે ? તે જાણવા તેનો જીવ અત્યંત અધીરો બન્યો.
ઇદિરાના વસ્ત્રો આ વેળા અવ્યવસ્થા હતાં. વક્ષઃપ્રદેશ ઉપરનો છોડા
ઉડી જવાથી અંદર પહેરેલી ચોળીનો તમામ ભાગ આબેહુજ જણાતો
હતો. વિચારમ્મસ્ત દીનેશની નજર એ ઉપર હજી પડીજ ન હતી.
એકાએક તેની દ્રષ્ટિ ત્યાં પડી. ચોળીના મજવાનો ભાગ તેને જરા
ઉપસેમો ભાસ્યો. મજવામાં કંઈક વસ્તુ હોવાનો તેને ભાસ થયો. ધીરે
રહી દીનેશ તે તપાસી જોયું. તો માંહેથી એક સુંદર ન્હાનીશી વસ્તુ
નીકળી, અને તે શું હતી ? એક “ ૧૩ પાનાની કેટ. ”

ડિ. નવલકથા:— છપાઈને બહાર પડી ચૂકી છે.

લાલનો એક્કો

પ્રથેજક,

—: યાને :—

“પુણ્ય.”

(આવૃત્તિ ૨૭) વીર હુટાઈ. (સચિત્ર)

ફક્ત નવ આનાની ટીકાટ ખીડો.

“શ્રી પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય.”

ટાવર રોડ-સુરત.

પ્રકરણ:-૨જી.

“ કરોડપતિને દારે. ”

યા પ્રકરણના પાત્રોની થોડી આગલી ઝોળખાણ જાણવા તથા પરિચય પામવા, આપણે એક વર્ષ ઉપરના ભૂતકાળના ઇતિહાસના પાના ફેરવીએ.

જે વિલાસવંભવપૂર્ણ કરોડપતિના મકાનમાં ગત પ્રકરણમાં આપુ દીનેશચંદ્રને મ્હાલતો આપણે જોયો, તેજ મકાન આજથી એ વર્ષ પૂર્વે શ્યામાં તરફડી રહેલા આ મહેશઆપુની માલીકીનું હતું. કોઠ્યાધિપતિ મહેશઆપુ આજે પોતાનો હેલ્થો શ્વાસ લઈ રહ્યા છે. તેની સેવા-શુશ્રુષામાં આજ કાંઈ નથી. જો સંતાને તે સંતાનહીન અવસ્થા ભોગવે છે. કરોડપતિ છતાં સાદા અને સંતોષી મહેશઆપુને ઘેર આજે પાણી સરળું પાવા એક સેવકે નથી.

સમય રાત્રિના લગભગ સાડા દસનો છે. જૂદા શ્યામાં તરફડીયાં મારી રહ્યા છે. તેનો જીવ જતો નથી. પ્હાર ઘોષમાર વરસાદ વરસ્યો જાય છે. આ અરસામાં વરસાદથી બચવા અર્ધ બિંજાયેલો એવો એક વીસ-આવીસ વર્ષનો તરુણ નવ-યુવાન સીનેમા જોઈ ગૃહ પ્રતિ પાછો ફરતો હતો, તે આશ્રય લેવા દૈવસંયોગે મહેશઆપુના મકાનના ઝોઠલા ઉપર ચઢી ઉભો. અંદરથી મર્ણશ્યા ઉપર સૂતેલા મહેશનો હૃદયદ્રાવક આર્તનાદ “ઓ પ્રભુ !” એકાએક તેને કર્ણે પડ્યો. તરુણનું જીદાસ હૃદય ન જમ્યું. ઉછળતી હાર્મિઓ ન દબાવી શકવાથી સાહસ કરીને, દાર ખોલી

તુર્તજ તે અંદર પ્રવેશ્યો. દારૂ અમસ્તાંજ બીડેલાં હતાં. અંદરનો બધો રમણીય દેખાવ ! અને સાથે કર્ણુ દ્રશ્ય ! બંને એક સાથે જોઈ તે ધરીવાર સ્થંભિત થઈ ગયો. તેનું ધ્યાન મકાનની શોભા અવલોકવા પ્રતિ ન દોરાયું. એક સુંદર પલંગ ઉપર પચાસથી પંચાવન વરસના મહેશબાબુ પોતાના જીવનની છેલ્લી ધટિકાઓ મણી રહ્યા હતા. બિના-જની શીતે કરી કંઈક કંપતા એ અળણ્યા યુવાનને અંદર આવેલો જોઈ મહેશબાબુ પથરીમાં પડ્યા પડ્યા બોલવા લાગ્યા.

“આવ ! આવ ! બેટા રજની ! આખરે તું આવ્યો ખરો ?”

પરંતુ આવનાર યુવાન અપરિચિત હોઈ કંઈ સરજ્યો નહીં તે તો ઉઠેટો ત્યાંજ સ્તબ્ધ થઈ ઉભો. તેને બોલ્યાઆલ્યા વિના માન ઉમેર્યા જોઈને મહેશ પુનઃ બોલવા લાગ્યો.

“જ-જ-જ. કર્મચંડાળ ! દૂર થા. અહીંથી તારું પાપી કલુષિત મુખ મહને મરતી વખત ન બતાવ. ઓ માતપિતાને પેટે પત્થર પડનાર કપૂત કૂળકલંક ! જ-જ કોઈનું મ્હેત લઈ મરી જ. હું સમજ્યો ! ત્યાપ મરવા પડ્યો છે, જાણી આ કરોડોની મિલ્કત લેવા આવ્યો છે. કેમ ? જ...આવતો થા. આમાંથી તહને એક રાત્રી પાછ સરખી મળનાર નથી. તમામ આશા તજ દે. એક બદામની પશુ આશા ન રાખ. જ...આવતો થા.”

પરંતુ આ બધાનો એ અપરિચિત યુવાન શું જવાબ દે ? તે તો મુંગો મુંગો આ બધું સાંભળી રહ્યો હતો.

“કેમ નથી જતો ? શું સાંભળી રહ્યો છે ? જાણ છે કે નહીં ?” કહી આવનાર યુવાનને પોતાનો પુત્ર રજની ધારી મહેશ તેને ચૂક

બહાર હાંકી કાઢવા આવેશમાં ને આવેશમાં વિદ્યુત ગતિએ પથારીમાં બેઠો થઇ ગયો. પરંતુ રજનીને બદલે કોઇ અન્યનેજ ત્યાં ઉપસ્થિત થયેલ અવલોકી જદનો કોષ ઉતરી ગયો.

“તું...તું...કોણ ?”

“હું એક સાધારણ માણસનો પુત્ર છું. માતા, પિતા, બાતા, બગિની, કે સમાજહાસાં મ્હારે કોઇ નથી. મ્હને આ કબકતા શહેરમાં આવ્યાને એકજ વરસ થયું.”

“વાર ! ત્હારું નામ ?”

“આણુ દીનેશચંદ્ર.”

“દીનેશ ? તું અહીં શા માટે આવ્યો ?”

આવનાર નવયુવાન દીનેશ પોતાનું આવવાનું કારણ મહેશને ટુંકમાં સમજાવી દીધું.

“બલે આવ્યો. દીનેશ ! ત્હારી સુખસુદા ઉપરથી તું કોઇ કંગાલની છુંપડીમાં જન્મેલું રત્ન દીસે છે. અત્રે શું કરે છે ?”

“પ્રાવીયસ પાસ કરી છે. આગળ બચવા ઇચ્છા છે. પરંતુ પૈસાની તંગીને લઇ એમાં અમલ નડે છે.”

“તો પછી સીનેમા જોવા ક્યાંથી ગયો ?”

“એક મિત્ર આગ્રહ કરી આજ એને ખર્ચે લઇ ગયો. એથીજ.”

આટલી વાતચીત પછી મહેશ દીનેશને પોતાના પબંગ સમીપ લઇ ગયો.

“વાર ! ત્હારે ત્હારો વિચાર હવે શું બધો કરવાનો છે ? કોઇ ભાષન પકડવાની ઇચ્છા છે ?”

“હા ! ન્હાનપણથીજ મ્હને ડિટેક્ટીવ બનવાનો શોખ અને વિચાર હતો, અને હજુય છે.”

“ધણુંજ ઉત્તમ.”

મહેશ દીનેશને આગળ વાત કરે તે અગાઉ તેના ડાયા વાંસામાં એકાએક શૂળનો વ્વાધ થઇ આવ્યો. દીનેશ તેનો ઉપચાર કરવા લાગ્યો.

“દીનેશ ! જો સાંભળ.” કહી જગત યતાંજ મહેશે મંદ સ્વરે બોલવા માંડ્યું. “હું આ કલકત્તા-નગનિવાસી. મ્હારું નામ આખું મહેશચંદ્ર. અહીં આવ.” કહી વૃદ્ધ મહેશ લથડતા પગે શય્યા ત્યાગી ઉડ્યો. દીનેશનો હાથ ઝહી તે તેને અંદરના એક ગુપ્ત ઝોરડામાં લઇ ગયો. જ્યાં એક કાળા કપડાથી ઢાંકેલું કોર્બનું પૂતળું હતું. મહેશે પ્રજ્વલે હાથે તેના ઉપરનું ઢાંકણ દૂર કર્યું. અંધારા ખંડમાં જતાંની સાથેજ ચાંપ દાબી વિજળીના દીવાઓ પ્રકટાવવામાં આવ્યા. જેના ઝગઝગી રહેલા પ્રકાશમાં દીનેશ તે પ્રતિમા પ્રતિ બારીકાઈથી જોઇ રહ્યો. તે એક ઉચ્ચ કોટીના આરસપહાણની સુશોભિત વસ્ત્રાલંકારથી વિભૂષિત સુન્દરીની મૂર્તિ હતી. વૃદ્ધ તે દીનેશને બતાવતાં બોલ્યો.

“દીનેશ ! આ મ્હારી પ્રાણાધિક પ્રિયતમા દેવી મેનાવતી. આહુ ! પરંતુ આજ એના સ્વર્ગવાસને બદલ વખત થયો.”

આ પછી આવરણ પુનઃ ઢાંકી બંને પાછા મૂળ જગ્યાએ આવ્યાં. ઉશીકાના આધારે વૃદ્ધ શય્યામાં બેઠો. દીનેશના હાથ પોતાના હાથમાં લઇ તે તેના ઉપર વ્હાલથી નિબ કર ફેરવતો બોલવા લાગ્યો.—

“દીનેશ ! આજ મ્હારી છેવટની ધડીએ જો કોઇ મ્હારું થઇને મ્હને જોવા હાજર થયું હોય, મ્હારી સેવા-શુશ્રુષા કરી હોય,

તો તે એક માત્ર વ્યક્તિ તું જ છે. મ્હારો પોતાકો દીકરો છે, પરંતુ જવા દે એનું નામ ! દુસ્મનની ગરજ સારે છે. હવે તો તું જ મ્હારો દત્તક પુત્ર. મ્હારા ધરની તમામ છૂપી વાતથી હું ત્હને વાકેફગાર કરી જાઉં છું. પરંતુ તે પહેલાં તું મ્હારી આગળ ઇશ્વરને ઓળખી સોગન લે, અને પ્રતિજ્ઞા કર, કે મર્ણશય્યા ઉપર પડેલા આ એક વૃદ્ધનો શબ્દ સરખો પણ ત્હારે ન ઉઠાવવો.”

“ઇશ્વરનું નામ લઇ કહું છું, કે મહેશભાણુ ! આપની ગમે તેવી જીવ-સંટોસટની આજ્ઞા પણ મ્હને [શ્વરસાવંધ છે.” દીનેશ સોગન ખાધા.

વૃદ્ધ ખૂશ થયો. તેને અચળ વિશ્વાસ ખેઠો. તેણે પોતાનો પૂર્વ-ક્રિતિકાસ એક અપરિચિત નવયુવાન પાસે, તેના ઉપર દ્રઢ વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા રાખી કહેવા માંડ્યો.

“જ્યારે મ્હારા લગ્ન થયાં, ત્યારે મ્હારી ઉમ્મર અઢાર વરસની અને મ્હારી મેનાની તેર વરસની હતી. લગ્ન થયા બાદ ત્રણ વરસે અર્થાત્ મ્હારી ૨૧ વરસની ઉમ્મરે પોડશવષિયા મેનાએ એક પુત્રી રતનને જન્મ આપ્યો. જે બાળકીનું નામ “બિન્દુમતી.” તે પરણી, સાસુરે ગઇ, માન કે મરી ગઇ. પરંતુ હાલ તે ક્યાં છે ? તેનું શું થયું ? વગેરે મ્હને ન પૂછીશ. હા ! તે ફળકલંકીની કૃષ્ણસુખી કુલટાનું નામ હું જાણે લેવા નથી ઇચ્છતો. તેમ તેનું પાપકર્મ પુનઃ સંભારી શ્રુત્યુ સમયે હું તેના ઉપર શાપની વૃષ્ટિ વરસાવવા પણ નથી માગતો. તેનાં કર્મો તેજ ભોગવશે. પરંતુ એ પછી ખીજા એ વરસે મ્હારે લાં એક પુત્રના પગલાં થયાં. જેનું નામ “રંજનીચંદ્ર.” તે પછી ત્રણ વર્ષે મ્હારી પ્રિયાએ પુનઃ એક પુત્રી પ્રસવી. જેનું નામ

“ઇન્દુમતી” પાડવામાં આવ્યું. ધિન્દુ, રજની અને ઇન્દુ ત્રણે દિન પર દિન મ્હોટા થવા લાગ્યા. અમારા સંસાર-સુખની આ વેળા સીમાબ્દ ન હતી. મ્હોટી પુત્રી ૧૪-૧૫ વર્ષની થઇ ત્યાં સુધી એને બણાવવા શિક્ષાની ગોઠવણ મ્હેં કરેલી. તે પછી મ્હેં એના લગ્ન થઈ સોળમે વરસે એને સાસરે વળાવી. બે ત્રણ વર્ષ વિતી ગયા, પછી એના શ્વસુર ગૃહથી એક તાર આવ્યો. જેમાં “ધિન્દુ રાત્રિએ ગૂમ થઇછે.” એમ બણાવવામાં આવ્યું. હજારો માણસોની મેદનીથી ભર્યા કલકતા જેવા વિશાળ શહેરમાં એક કન્યાની પુનઃ પ્રાપ્તિ વસ્તુતઃ દુષ્કર હતી. મ્હારી અને એના શ્વસુર ગૃહની તપાસની અંતે સર્વથા શૂન્યજ્ઞ આવ્યું. તે પછી એ કૃપંથ-ગામિની કુલટા હોકરીનું નામ અમે નથી લીધું, તેમ એ જીવે છે, કે મરે છે, તેની બાળ શુદ્ધાં મેળવવા તરદી નથી લીધી. મ્હેં એમ સાંભળ્યું છે, કે એનો પતિ કૃળવાન અને કાંતિવાન ગૃહનેા હોવાથી લોકલગ્નને પાત્ર થઈ પોતાને મ્હોટાનું આ લગ્નગચુકત કલંક ધોષ નાખવા આવ કટલાંયે વર્ષ થયાં છુપે વેશે આથડી એને શોધી રહ્યાં છે. પરંતુ હાલ તે જીવતો હશે કે કેમ ? અને હશે તો તે ક્યાં નથમાં ? તેનો કશોય પ-તો નથી, કારણ એ પ્રસંગ બન્યાને આજે નહિ નહિ તો પણ ઓછામાં ઓછા ત્રણ-ચાર વર્ષ વીતી ગયાં. તે પછી મ્હેં પુત્રવધૂનું સુખ ભોગવવા વિલાસી રજનીના લગ્ન સત્તર વર્ષની વયે કરી નાખ્યાં. ચૌદ વર્ષની બાળા ‘અંદ્રિકા’ વર્ષ વિત્યે ન્હાતી ધોતી થતાં સાસરે એટલે મ્હારે ઘેર આવી. કરોડાધિપતિનો પુત્ર રજની પૈસાના અભિમાનમાં અંધ થઇ મન ફાવે તેમ ઉડાઉ અને વ્યસની થવા લાગ્યો. કોલેજનેા અભ્યાસ તેની પત્ની પધારતાં પડતો મૂક્યો. આ વેળા મ્હારી ઇન્દુ ચૌદ વર્ષની થઇ હતી. હવે હું એના વેવિશાળની ચિન્તામાં હતો. વળી

વર્ષ વીત્યું. હવે રજની હાથમાથી સંપૂર્ણ ગયો. મ્હેં પણ એને ધરમાંથી પૈસા આપવા બંધ કર્યાં. મધપાન અને વેશ્યાગમન માટે પૈસાની અવશ્ય જરૂર પડે. અને તે મેળવવા તે પોતાની વયમાં આવેલ સમગ્ર સુશિલ પત્ની ચંદ્રિકાના પીએરના શૃંગાર-અલંકાર છાનાછપના હાથ કરી, કેટલીક વાર સમગ્રવી પટાવી લઇ જવા લાગ્યો.

ચંદ્રિકા એક સુકુળ, અને સજ્જન માખાપત્નિ રૂબરૂ હતું. તે સ્વભાવે સમગ્ર સુશિલ, સાદી, સંતોષી, અને પાતપરાયણ સાધવી બાળા હોઇ એક દેવાંશી સતી-રત્ન હતું. મહારા કુળકંટેક કૂછંદી પુત્રને કૂ-પંથે વિચરતો તે જોતી, અને જાણતી હોવા છતાં સદ્બોધ દીવા વિના એકે દિન શબ્દ સરખો, યા હુંકારો સરખો ઠપકા ભરેલા, યા રોષ ભરેલા વદને, રહમો ન કહેતી. એની ધીરજ અને સહનશીલતા અપરિમિત હતાં. એના સાસુ-સસરાની સેવા, સ્વામીભક્તિ, અને ગૃહ-કાર્ય-નિપુણતા પણ એ ઘડી “વાહુ” નો ધ્વનિ કઢાવે એવાં હતાં.”

“એક રાત્રિ ! દીનેશ ! તે બચંકર પૈશ્ચાતિક રાત્રિ ! કે બ્યારે સૃષ્ટિના સકળ જીવો નિદ્રા-સુખનો આસ્વાદ લઇ રહ્યા હતા, સધળે શાન્તિદેવીના આંદોલનો પથરાઇ રહ્યા હતા, ત્યારે મહારે કાને કોઇકના ડૂસકાં ભરવાનો અવાજ આગ્યો. મહારા ખંડમાં હું સૂતો હતો, રહામે મહારી “મેના,” અને તેની જોડમાં બાલવય ઝોળંગી સુવાનીના આંગણે પગ ભરતી “છન્ડુ” સૂતી હતી. આખા દિવસના ગૃહ-કાર્યના અતિ પરિશ્રમે તેઓ બને માઢ નિદ્રામાં પડ્યા હતા, પરંતુ મહારી ઉંઘ બહુજ ચંચળ હોવાથી, જો કે રહન-ધ્વનિ અતિ મંદ હોવા છતાં મહારે કણે પડતાંજ મહારી નિદ્રા હડી મઠ. અવાજ પુત્રવધૂ ચંદ્રિકાના કમનગૃહના ઝોરડામાંથીજ આવે છે, એમ મહારી ખાબી થઇ મઠ.

થોડાં દિવસ થયા રૂબનીએ રાત્રિએ આવવાનું ઠેકાણું પણ નહોતું રાખ્યું. કોઈ કોઈ વાર તો આખી રાત ઘેરજ ન આવતો, બ્યારે કોઈ કોઈ વાર મધ્ય રાત્રે બે ત્રણ વાગે નિશામાં ડોકતો આવી લાગતો. ચંદ્રિકાનું વદન જોઈ મૂંઝવે દયા ઉત્પન્ન થતી, તેથીજ હું એને આટલી મોડી રાત્રે પણ મહારા મકાનમાં પ્રવેશવા દેતો.

એક પિતા તરીકે, બહુ બહુ વાર મૂંઝવે એને સુધરી જવા સમજાવી, મહારો ધર્મ બજાવ્યો. છતાં “પડી ટેવ તે કેમ શકાય ટાળી.” અનુસાર તેટલી વેળા હા-હા-હા કરી ધડી પછી પાછો પોતાની જાત ઉપર જતો. અર્થાત્ પાપાણુ ઉપર જળધારની પેઠે હું હારીને બેસતો.

મૂંઝવે દીપકનો પ્રકાશ વધાર્યો. હાથમાં ફાનસ પકડી ચંદ્રિકાના શયન-ગૃહના દાર સમીપ ગયો. હવે રડવાનો ધ્વનિ જરા આંધકતર અને સ્પષ્ટ સંભળાતો હતો. દાર અર્ધ ખુલ્લું હતું. મૂંઝવે તે એકદમ ઉઘાડી અંદર પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં તો એના પછુ જગત થઇ ગઇ. તેણે મૂંઝવે ફાનસ બંધ જતો જોવાથી તે પણ મહારી પૂઠે આવી ઉભી રહી. તેના મનમાં ચોરની શંકા આવી હશે, કારણ પાછળથી મૂંઝવે ખબર પડી કે તે પોતાના પહેરણ વસ્ત્રમાં લાંબી છૂરી સંતાડી આવી હતી. અમે બંનેએ ત્યાં જ બચકર દ્રશ્ય જોયું ! જે હૃદયસ્પર્શી દેખાવ જોયો ! તે આજે દશ અગીઆર વર્ષ થવાં છતાં અણુમાત્ર પણ જુલાય એવો નથી, નથીજ બૂલાયો.”

“એવું તે શું હતું ?” દીનેશ અધીરાં હૃદયે પ્રશ્ન કર્યો.

૪૬ આ જગ્યાએ જરા વિસામો લેવા થોભ્યો. એ હૃદયભેદક પ્રસંગના પુનઃસ્મરણે તેની આંખોમાં ઝળહળીઆં જરાઇ આંખાં. થોડી વારે તેણે આમળ કહેવું શરૂ કર્યું.

“લોહીલુહાણુ ચંદ્રિકા જમીન ઉપર ધુંટણીએ પોતાના પતિને પ્રાર્થના કરતી પડેલી હતી. તેના કાનમાં નિરંતર રહેતાં હીરાના કર્ણકૂલો (એરંગો.) ન્હોતાં. ઝાલીમ દુષ્ટ પતિએ તે લેવાને પોતાનું બળ અજમાવેલું બાસ્તુ. કર્ણકૂલો કાનમાંથી બળાત્કારે કાઢવા જતાં કાનો તૂટી જવાની પરવા રજનીએ ન્હોતી રાખી. બંને કાનો તૂટી ગયાં હતાં. જોમાંથી બેથુભાર રૂધિર વહી જતું હતું. કર્ણકૂલો ઉપરાંત ચંદ્રિકાની મોતીની બંગડીઓ, અર્થાત્ સૌભાગ્ય કંકણો રહામે ઉભેલા મહારા કપૂતના હાથમાં હતા. છતે સ્વામીએ ચંદ્રિકાના હસ્તે કંકણવિહિન થયા હતાં. સૌભાગ્યવતિને ગંગાસ્વરૂપની, અર્થાત્ સંધવાને વિધવા થવાનું, જીવંત સ્વામીએ તે બાપડીના કમ્બાગ્યમાં લખાયલું હતું. તેના વસ્ત્રો અરતવ્યરત હતા. બદ્ધ કેશ-કલાપ ખેંચાતાણીમાં છૂટી વિખરાઈ ગયો હતો. છતાં ન મળે એકે મ્હોંમાંથી કારમી ચીસ ! કે મદદનો પોકાર ! કેટલી અનહદ અને અપ્રતિમ સ્વામીબક્ત ! પતિ-પરાયણતા ! સહનશ્ચિલતા !”

*

*

*

*

*

“નાથ ! હવે મહારી પાસે કંઈ નથી રહ્યું ! શા માટે વધુ કનડો છો ?”

“ચંદ્રિકા ! તું જાણે છે કે મહારાથી કોઈ પણ વાત છુપાવી રાખવામાં સાર નહીં નીકળે. ખતીનો ધર્મ છે કે પતિથી કાંઈ પણ ગુપ્ત ન રાખવું. તેમજ પતિ એજ પ્રમદાને યન સાચું ધન છે, મહારા માખાપના અહાબ્ધાથી તું ચઢે છે ખરી, પણ યાદ રાખજે કે.....”

“અરેરે ! પ્રભુ ! આપ આ શું બોલો છો ? તેઓને તો મહેં આપના આ જુગારી વર્તન સંબંધી એક અક્ષર પણ કહ્યો નથી. તમે તેમના ઉપર નાહકના વહેમાવ છો. અને તેમ છતાં તેઓ કંઈ કહે, તો તેઓ વડીલ છે, પૂજનીય છે. કહેવા યોગ્ય છે, તમે સાંભળવા યોગ્ય છો. ઓછાં કંઈ તેઓ તમારા અકલ્યાણની આશાથી કહેતાં હશે ? અગર તો દુશ્મન હોઈ પૂરામાં રાજી છે ? તેમના વાત્સલ્યભર્યા હૈયામાં તમારે માટે લાગતું હશે, તોજ તેઓ શિખામણના બે બોલ તમને કહેશે. પ્રભુનો પાડ માનો કે હજી અડસઠ તીર્થસ્વરૂપ એવા માતપિતા તમારે માથે બેઠાં છે. એક લેખે જોતાં તમે મદૂજ બામ્બશાળી છો.”

“હીક ! હીક ! એ બધી ઉપદેશની દ્વિદ્વિસુરી આધી મૂક. હું ત્હારી પાસેથી અત્યારે ધર્મજ્ઞાન શિખવા કે ઉપદેશ ગ્રહણ કરવા નથી આવ્યો. તું તે કેવી સતી છે કે સ્વામીનો પણ ગુરૂ થવા ચ્હાય છે ? લે, હવે સાંભળ ! કંઈ અલંકાર અવશેષ ન રહ્યો હોય, તો આ હાથે શોભી રહેલા મોતીના કંકણો ઉતારી આપ.”

“શું બોલ્યા ? સૌભાગ્ય-ચિહ્ન આપી દઈ તમારાં જીવતાં વૈષ્ણવવેશી બનું ?”

“હા ! સતીને મન પતિની આગ્રાપાલનમાંજ સર્વસ્વ સમાપ્ત જાય છે. હુંજ ત્હારું સાચું સૌભાગ્ય છું. જો મહેં જીવતો જોવો હોય તો સત્વર હું કહું તેમ કર.”

“પરન્તુ પ્રભાને સાસુજી પૂછશે તો શો જવાબ દઈશ ?”

“ત્હારે ફાવે એ.”

પત્નીપરાયણ ચંદ્રિકાએ હાથમાંથી સૌભાગ્ય કંકણો ઉતારી પતિને સુપ્રત કીધા. હાથે વૈધવ્ય-સૂચક બન્યાં, એટલે કર પતિએ કાનમાંના હીરાના કર્ણકૂલો ઉતારી આપવા કહ્યું. ચંદ્રિકાએ તે કળ દબાવી કાઢવા મથન તો પુષ્કળ કર્યું, પરંતુ એકલે અને અવળે હાથે તે કંમે કરી ન નીકળી શક્યાં. રજનીને આ ઢોંગ લાગ્યા. તેણે પોતે તે કાઢવા પ્રયત્ન કર્યો. પરંતુ કાન દબાવાથી ચંદ્રિકા વ્યાકુળ થઇ બમો પાડવા લાગી. આ બધા ન આપવાના ચાળા છે, એમ ધારી વખત વિશેષ વ્યતિત થયેલો હોવાથી આખરે નિર્દય પતિએ કાન તોડી ઓરીગો હસ્તમત કર્યાં, અને લોહીલોહાણ ચંદ્રિકા તે પછી ધુટણીયે પડી. એક એક સૌભાગ્ય-કંકણ પાછું દર્ઢ દેવા પ્રાર્થના કરતી-પીડાએ કરી ટુસકા ભરતી, મહેં અને મેનાએ જોઇ. અમારા આભ્યા અમાઉ આ બધો વાદવિવાદનો અને કૂરતાનો પ્રસંગ બની ગયો હતો. પાછળથી ચંદ્રિકાનો એક પત્ર આભ્યો હતો. જેમાં આ કરુણ અહેવાલ આલેખાયેલો હતો. જેથીજ હું એ જાણવા ભાગ્યશાળી બન્યો.”

x

x

x

x

“રજની ! કુલાંગાર ! આ શી ધાંધલ મચાવી છે ?” મહેં રક્ત નેત્રે અડધી રાત્રે જહાર જવાને તૈયાર થએલ રજનીને કરડા સ્વરે પૂછ્યું.

“તમને તે પૂછવાનો અધિકાર નથી. હું એનો પતિ છું, એ મહારી પત્ની છે. પતિને પત્ની ઉપરના સર્વ હક્ક સ્વાધીન છે. પિતાજી ! એક વયમાં આવેલ પરણેલ પુત્રના શયનગૃહમાં મધ્યરાત્રિને વિષે જોયા વિચાર્યા વિના વગર વિચારે ઘૂસી આવવું એ સભ્યતાથી વિરુદ્ધ છે, એમાં શોભા નથી, એટલુંજ નહીં પરંતુ બહુજ શરમ ભર્યું છે.”

“ઓ કમચક્રલ મૂઢમતિ ! તું મ્હને શું શિખ દે છે ? હું તો હવે જુદા થવા આવ્યો છું. કાઢ્યાં છે એટલાં મ્હારે હવે નથી કાઢવાં. એક વયોવૃદ્ધ પિતા અલગત છત્રામાં આવે ત્યારે પોતાના પુત્રના ઓરડામાં પગ મુકી શકે છે. ત્હારા જેવા કમજો હોય તે સર્વ સ્થળે પિળુંજ જોનાર, અને અપમાન કરી રૌરવ નર્કના બાગી થનાર બહુજ જૂન હોય છે. ત્હને એ ક્યાં ખબર છે ? કે પુત્ર ગમે એટલો પૈસાદાર, વિદ્વાન, કે વયોવૃદ્ધ થાય તોપણ તેનો પિતા તેને પ્રત્યેક અયોગ્ય જણાતી રીતભાત કે ચાલચલમત માટે પૂછી શકે છે. જરૂર પડે તો બે શબ્દ કપકાના પણ કહી શકે છે. એટલું તો વિચાર ! કે એ કોના બલા માટે ? અન્ય કોઈ તમને કહેવા નથી આવવાતું ! એ તો જેના દીલમાં તમારે માટે ‘ખરેખર’ લાગે તેજ તમને કહેશે. પછી ન માનો તો તમારું નસીબ. તાડના ચઢનારને તે ક્યાં સુધી ટેકા દેવાય ?”

“હશે ! મ્હારું પણ એમ માનવું છે, કે પ્રત્યેક પિતા તેના પુત્રને અવસ્ય પૂછી શકેછેજ. પરન્તુ તે ક્યાં સુધી ? કેવળ બાળક બુદ્ધિનો હોય ત્યાં સુધીજ. કારણ ? સોળ વર્ષના સુતને તાતે પોતાના ચિત્ર સમાન ગણવો જોઈએ.”

“પરન્તુ અવળે રસ્તે જતાં તે અટકાવી શકે છે.”

“કદી નહિ ! શ્વાનપુચ્છ સિધુ કરવાની—તાકાત માનવી—બળ હરાવી શકતુંજ નથી. કેવલ સલાહ, અને શિખામણજ તે દષ્ટ શકે છે, પિતાજી ! બ્યારે તમે પૈસા આપવા બંધ કર્યા, ત્યારેજ મ્હારે આ પગલાં લેવાની જરૂર પડી.”

“તો શું ! હું જાણી જોઈને ત્હને દુર્વ્યસનમાં પડી દુર્વ્યય કરવા દોહીયા આપું ? વેશ્યાના ઘરમાં બરવા, જુગાર રમવા, દારૂની પાટ-લીઓ ચઢાવવા, અને સદા, શર્તાદિ ખોટા રસ્તે ખર્ચવા લક્ષ્મી આપું ? એક પુત્ર પ્રતિનો પિતાનો ધર્મ ચૂકી સુધારવાને બદલે ઉલ્ટો વધુ બગાડવામાં ઉત્તેજન દઉં ? એટલે તું કે’વા શું માગે છે ? શું ત્હારા પિતાને તું મૂર્ખ યા ત્હારા જેવો દુષ્કર્મી અને કૂ-પથ-ગામી ધારે છે ? દારૂ પીવાને દોહીયા માંગતા શરમાતો નથી ! જીભે કાંટા કાં નથી વાગતા ?”

“બલે ! બલે ! કેટલીક વાર એમ બને છે, કે એકને જે અમૃત તે બીજાને મન ઝેર હોય છે. જે શર્કરા મિષ્ટ-સ્વાદી હોય આપણને પ્રિય હોય છે, તેજ ખરને માટે પ્રાણ-હારક કહેવાય છે. દારૂ કે જે આપણા દેશમાં (હિન્દમાં) નિશાકારક અને અંગ-શુષ્ક-કર્તા લેખાય છે, તેજ પશ્ચિમના પ્રદેશમાં રહેનારાઓને પુષ્ટિકારક અને શક્તિ દાતા જણાય છે. તેજ પ્રમાણે મહેં ગ્રહણ કરેલ રસ્તો આપને બલે અયોગ્ય જણાતો હોય, પરંતુ મ્હારે મન તો એ યોગ્ય અને અમૃત-મય જણાય છે.”

આ શાબ્દિક ટપાટપી દરમ્યાનના સમયમાં ચંદ્રિકા અને મેના શું કરી રહ્યા હતા ? તે પ્રતિ મ્હારે મુદ્દલ લક્ષ નહોતું ગયું. હવે મ્હારી નજર તેઓ ઉપર પડી. બેહોશ ચંદ્રિકાના કાને પોતાનું વસ્ત્ર ફાડી મેનાએ પાટા બાંધી દીધા હતા, ઘરમાં જઈ દારૂનો સીસો તે લઈ આવી, એ લોહી વહેતું બંધ કરવા ફાવી હતી. ચંદ્રિકા જરા શુદ્ધિમાં આવતાંજ સામુનો બોળો તજી બેઠી થઈ ગઈ, એટલે ધુંધવાઈ રહેલી મેના આવેશબર ઉભી થઈ ગઈ. અત્યારે તેના હાથમાં પેલી કારી છરી હતી.

(૨૦૧૪) ખૂની કોણ (રિક્કટીય વાર્તા.)

પ્રકાશનકર્તા: શ્રી રામચંદ્ર પ્રસાદ મહાપાત્ર, ૨૦૧૪ રે. - અમદાવાદ.

માલિક:-શ્રી. પ્રાણીસાહ જીવજીવન કોમ્પ્યુટર પ્રાઇવેટ લિમિટેડ.

કીમત આઠ આના.

પોતાના નામબોળ-કૂખ લગ્નવનાર, કલંકીત પેટને વધ કરવા તેણે તે ઉગામી. હું'યે કથું ન બોલતાં શું થાય છે ? એ જોઈજ રહ્યો. તે બોલી.

“ઓ મ્હારી કૂખને લગ્નવનાર, પાવણને એવ લગાડનાર, નામને બોળનાર, કૂળકંલક કપૂત । તું શું મ્હારે પેટે પડ્યો ? ના, ના. સતી મેનાતું દૂધ આવું હોઈજ ન શકે. જગતખત્રીસીએ તું ત્હારી માતાની કૂખ-લગ્નવનાર, અને પિતાનું નામ બોળનાર તરીકે નામ કાઢે, તે જોવા કે સાંભળવા આ મેનાવતી કદી જીવતી રે'નાર નથી.”

‘હમણાં રજનીનું’ ખૂત કરી પુત્રવધુ ચંદ્રિકાને વિધવા બનાવી મુકશે !’ એ વિચારે રજનને અચાવવા હું વચ્ચે પડ્યો. હાં ! હાં ! કરતો રહ્યો. પરંતુ અન્યું કંઈ બીજુંજ !

મેનાએ રજનીના પેટમાં છૂરી બોંકવાને બદલે પોતાનાજ પેટમાં બોંકી જીધી. એક કપૂતને સુધારવા મ્હારી સતી અર્ધાંગનાએ પોતાનો પ્રાણ પાશર્યો. દીનેશ ! દીનેશ ! પોતાને રજનીના કૂ-કૃત્યથી શરમાઈ નીચું જોવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય, તે પહેલાંજ તે શબ્દતુલ્ય થઈ, તેની દ્રષ્ટિ સમક્ષ સ્નેહ-બળિદાન ધરી ચૂકી. ખરેખર ! માતા તે માતાજી !”

(દીનેશ તેમજ મહેશ બંનેની આંખોમાંથી આંસુ ખરવા લાગ્યાં.)

તે પછી હું નીચો વળ્યો. મરતી પ્રિયાના મુખમાં જળ-સિંચન કર્યું. તેનો જીવ નહોતો જતો. કારણ ? તે કંઈ કે'વા માગતી હતી. “નાથ ! મ્હારી ગરીબડી ઇન્દુને સંભાળજો.”

તેની વિકાળ આંખો તે પછી રજની પ્રતિ ફરી. મરતાં મરતાં તે ચંદ્રિકાને જોઈ રહી હતી, રોતી ચંદ્રિકાથી આ હૃદયભેદી પ્રસંગ ન

જેવાયો. મ્હારી મર્યાદા તજીને મરતી સાસુના જામ ઉપર તે પડી. “સાસુજી ! એમની નહિ તો મ્હારી સ્હામું જીઓ. કોઈ પણ પ્રકારનો શ્રાપ દેતાં પહેલાં મ્હારા કૂટેલા નસીબનો વિચાર કરજો. માતા ! એમની વતી હું હાથ જોડી ક્ષમા ચાલું છું. પુત્ર કપુત્ર થાય પરંતુ માવતર કમાવતર ન થાય. એનું હેત, એનો પ્રેમ ન જાય, ન ઓછો થાય.”

મરતી મેનાના હૃદયને ચંદ્રિકાના આ કરણ વચનોએ આશ્વાસન મળ્યું. પુત્ર-વધૂને મસ્તકે પ્રાણ ત્યાગતી સાસુનો પ્રેમાળ કર કર્યો. છેલ્લે સદ્બોધ સર્થો:-“વડુ બેટા ! ચંદા ! સુધરે તો સેંકડો પ્રયત્નો કરીને પણ સુધારજો ! સતીનો ધર્મ બળવજો. પરંતુ જીવ જતાં એનો સંગાથ ન તજશ. એના પાપ-કર્મોમાં બનતા લગી...તું...હાય ! અખંડ.....સૌ...બા...ગ્ય...વતિ...બ...વ...નો.....આશિર્વાદ પણ ક્યાંથી આપું? શું.....જોઇને આપું? નથી...આપ...તી...તેમ... છતાં કંઈ...અમંગળ...પણ...નથી...ઉચ્ચારતી...અમંગળતા...તો... અત્યારે...ત્હારી...રમરગે...રમી....રહી...છે...મ્હારી...આંખે તો... ત્હારું...અધકાર...મય...જીવન...અને....દુર્ભાગ્ય...સ્પષ્ટ...દેખાઇ... ર...લાં...છે...”

મેના મઠ. પરંતુ પ્રત્યર હૃદયનો એ પુત્ર ન હાલ્યો, ન ચાલ્યો. આંસુનું બિન્દુ સરખું એની આંખમાં ન મળે. પ્રિયાના આપલાતે મ્હારું ધૈર્ય ખૂટ્યું. હું પાગલ બન્યો. મ્હેં એ નિર્લેખ્ય કપૂત તરફ ફરી કહ્યું:-

“ઓ માતૃધાતી નરરાક્ષસ ! ચાલ ચાલતો ચા. જ નીકળ મ્હારા મકાનમાંથી. ત્હારાં અપવિત્ર પગલાં મ્હારા આ મકાનમાં હું અત્યાર પછી એક પણ પણ જોવા નથી માંગતો. ત્હારું કલંકીત પાપી

મુખ હું હવે રહેજ પણુ જોઇ પતિત થવા નથી ઇચ્છતો. આજથી યાદ રાખ કે તું મ્હારો પુત્ર નહીં ને હું ત્હારો પિતા નહીં. ત્હારા નામનું રનાન હું અવસ્થ કરી નાખીશ."

મ્હને તે વેળા શું જોણું છું, ? તેનું બાનજ ન્હોતું. "રજની પોતાનો સામાન તૈયાર કરવા પડ્યો, એટલે મ્હેં રોકડુંજ પરખાવ્યું.

"એક રાત્રી પાછની પણુ ચીજ આ ધરમાંથી હવે હું ત્હને લઇ જવા દેનાર નથી. જા. પ્હેરેલા કપડાંબેર જવા દઉં છું, એજ મ્હારી બલમનસાહી ! આપકમાઇથી ખાજો, પીજો અને પ્હેરજો. કમાજો અને પછી લાલાહ્લેરી, અને નવાખજના ઢીકરા થઇ કેમ ફરાય છે, તે અનુભવજો."

તેણે સમય વિચારી કપડાંબેરજ જવાનું ઠીક ગણ્યું. થોડેક મયો. મ્હારું ધ્યાન એના પ્રતિ મુદ્દલ ન હતું. વળી એ પાછો આવ્યો.

"ચંદ્રિકા ! જોલ ત્હારો શું વિચાર છે ? મ્હારી સાથે આવવું છે, કે પછી હમેશને માટે અહીંજ રહેવું છે ?"

"ક્યાં લઇ જશો ?"

"જ્યાં હું જઈશ ત્યાં ! જહન્નમમાં કે પછી જન્નતમાં."

"ખુશીથી. નાથ ! જ્યાં કાયા ત્યાંજ હાયા ! જ્યાં પતિ ત્યાંજ ખતી ! રામ ત્યાંજ સ્ત્રીતા ! અને નળ ત્યાંજ કમચંતી."

"તો ચાલ..."

મ્હારી ચંદ્રિકા પણુ પ્હેરેલાં વસ્ત્રબેર પોતાના નિર્દય પતિની સાથે જવા તૈયાર થઇ. મ્હારી પાસે આવી તેણે રજા માંગી

"સસરાશ્વ ! હું જઈ છું. શુભ આશિષ આપો."

“ક્યાં ? કોની સાથે ? આ નીચ હતારા સાથે ?”

“ગમે તેવા હો ! છતાં સતીને મન એ સ્વામીદેવ છે. એમના આવા સમયમાં જો હું એમને તજી દઉં તો બિચ્છુ છે મહારા અવતારને ! સતીનો ધર્મ શું ? ચઢતી યા પડતી ! પ્રત્યેક સ્થિતિમાં પતિનોજ સંગાથ. પતિનોજ સહવાસ.”

“પરન્તુ કંઈ સ્વામીના ગુણુદેવનો વિચાર કર્યો ?”

“એ કામ સ્વાર્થી સ્ત્રીઓને સોંપ્યું, સતી સ્ત્રી સ્વામીના દોષ કોઈ દિવસ જોતીજ નથી, તેમ સાંમળતી પણ નથી. સસરાજી ! સમય અને સંજોગ જોતાં મ્હને તો એમને સુધારવાનો ઉપાય...એમનો અંત લગી સંગજ બજાય છે. છોડી દેવાથી વિશેષ હાની છે.”

“હું હા નથી પાડતો.”

“તોય હું તો જવાની તે જવાનીજ.”

“વડીલની આજ્ઞા ઉલ્લંઘીને પણ ?”

“વડીલ કરતાં પણ બહાલમની આજ્ઞા તમારી વહુને મન વધુ છે.”

“તો તુંયે જા...ચાલતી થા...જવા બેહું છે, ને બધાંય જાવ. હવે આ મહેશ્વને કોઈની પણ પરવા નથી. તમને જતાં અટકાવવાનું સામર્થ્ય હવે મહારામાં નથી. હવે તે મહારી એનાના મૃત્યુએ મ્હને દિવાનો બનાવી હરી લીધું છે. પરન્તુ ચંદ્રિકા ! એક વાત યાદ રાખજે. તું મહારી આજ્ઞા લોપી, એનો અનાદર કરી, જમ છે તો ખરી, પરન્તુ જોજે રડતી પાછી નહી આવે ! અને એવું બનેતો ! આવવા પહેલાં તારું અવનત મુખ, કોઈ અજાણ્યા પ્રદેશમાં જઈ છૂપાવી દેજે,

પાછી આવી ત્હારા આ સદ્ગુણી કાન્તના સુ-કૃત્યના પાનાઓ વંચારી મ્હારા આંતરડા ચીરતા પ્હેલાં.....”

“ઝેર ખાઇ મરીશ ! ડૂબી મરીશ ! પિતાજી ! તે માટે તમે નિશ્ચિંત રહેજો. કંઈજ કેવું નહીં પડે.” ચંદ્રિકાએ મ્હારું અધુરું વાક્ય ઉચ્ચકી લીધું.

“અને તે પછી એ બંને પતિ-પત્ની મ્હારું ઘર સદાને માટે છોડી ગયા. હું મ્હારી મૃત પત્નીના શબ ઉપરજ પડી રહ્યો. જ્યારે મળરકું થયું, અને મ્હને શોષતી શોષતી મ્હારી ઇન્દુ “આપા ! આપા !” કહી બૃમ મારતી બારણામાંથી અંદર આવી. ત્યારેજ મ્હારી આંખો ખૂલી. હું દોડ્યો. દીનેશ ! ઉણાશ્રુઓથી ભિંન્નયલા ગાલો ઉપર ભોકી દધ મ્હેં મ્હારી ઇન્દુને ભિંબવી દીધી. તેને છાતી સરસી લગાડી. મ્હારે હવે મ્હારા વિશાળ મકાનમાં આ એકજ જ્યોત, વાત્સલ્ય-વ્યક્તિ રહી હતી. મ્હારી આ ચૌદ-પંદર વર્ષની સમજણી પુત્રીએ જ્યારે પોતાની માતાને મૃત્યુવશ દીઠી, ત્યારે તેના એ સમયનો વિલાપ ! હું નથી વર્ણવી શકતો ! મ્હારાથી એ ન જોવાયો ! એક વાર એજ છૂરી વડે આપઘાત કરી મરવાનો વિચાર થયો, પણ ઇન્દુને જોતાંજ, અને “નાથ ! મ્હારી ઇન્દુને સંભાળજો.” એ પ્રિયાના છેવટના શબ્દો સાંભરતાંજ એ ખ્યાલ દૂર થઇ ગયો. હું ગાંડો બની ગયો. ઇન્દુને આશ્વાસન આપી રડતી રોકવાનું બાન સરખું મ્હને ન રહ્યું. ઉલટી પોક મુકી મ્હેં પ્રિયાના શબ ઉપર પડતું નાખ્યું. પાસે પડેલું ટેબલ મ્હારા માથામાં વાગ્યું, માથું ફૂર્યું, લોહી વહેવા માંડ્યું. હું બેહોશ થઇ પડ્યો.”

આટલી વાત વૃદ્ધ મહેશે કહી. સાં તેને એકાએક મૂર્છા આવી ગઇ. આ વખતે રાત્રિના બરાબર બે વાગ્યા હતા. દીનેશ જહાર દોડ્યો. શા માટે ? તે ડોક્ટરને બોલાવી લાવવાના વિચારમાં હતો. કારણ વૃદ્ધની વાતમાં તેને રસ પડ્યો હતો, અને કદાચ અર્ધ ઇતિ હાસ અધૂરો મુકી એનો જીવન-દીપ નિર્વાણ થઇ જાય, તો ખોટું.

અંધારી રાત્રિમાં કલકત્તાથી અસ્પાંશે પરિચિત દીનેશને ડોક્ટરને ક્યાંથી શોધી લાવવો ? એજ પંચાતી હતી. સાં તો તેની દ્રષ્ટિ પાસેથી એક મોટર પસાર થઇ ગઇ. દીનેશ તેની પાછળ દોડ્યો. દોડવામાં ઉસ્તાદ દીનેશ તેને થોડીજ વારમાં પકડી પાડી. મોટર પણ ત્યાંજ અટકી. ગઈ. પાછળ દોડતો દીનેશ અંદરથી કોણ ઉતરે છે ? તે જોવા લાગ્યો. તેનો વિચાર કોઇ અહરથ માણસ હોય, તો આટલામાં ડોક્ટર ક્યાં મળશે ? તે પૂછી લેવું. એમ હતો. એટલામાં તો તેની અત્યંત અગ્ન-ચખીની અંદર તેણે જોયું તો અંદરથી ઉતરનાર એક યુવાન ડોક્ટરજી હતો. કાળો ઓવરકોટ, હાથમાં ચામડાની બેગ, અને માથા ઉપર ટોપશી, આટલી નિશાની ડોક્ટરોને ઓળખવા આજકાલ ધણેખરે અંશે પૂરતી હોય છે. ડોક્ટર સાહેબ તે મકાનના પગથીઆં ચઢી અંદર સિધાવે તે અમાઉ તો આપણો જહાદુર દીનેશ તેની આડે આવી સલામ કરી ઉભો રહ્યો.

આમ એક “કરેડ પતિને દ્વારે.” જોતજોતામાં કોઇ નહોતું, થોડી વાર ઉપર હતું, અને પાછું કોઇ નહિ. એમ ત્રણ રંગ પલટાયા. કેવી ક્ષણભંજર સંસારની ને કાળની ચંચળ રેંટમાળ !

પ્રકરણ:-૩ જી.

“ ડોક્ટર કે દગાબાજ ? ”

જી ?” ચસ્માધારી ડોક્ટરે અઝણ્યા દીનેશને જોતાંજ પૂછ્યું.

“સાહેબ ! આપ ડોક્ટર છો ! નહી વાર !”

“હા ! કેમ તમારે કંઈ કામ છે ?”

“હા ! અત્યંત અગત્યનું. મ્હારી સાથે આવવા

કૃપા કરશો ?”

“ક્યાં ?”

“એક શ્રીમાન્ રોગીને તપાસવા.”

“ખુશીથી. ચાલો.”

ડોક્ટર તથા દીનેશ બંને મોટરમાં પાછા બિરાજ્યા. મોટર મહેશના મકાન પાસે આવી. દીનેશ ડોક્ટરને લાઇ અદર પ્રવેશ્યો. મૂર્છાગત થયેલા મહેશને તેણે ધારી ધારીને તપાસ્યો. ગળવામાથી એક દવાની શીશી તેણે ખ્હાર કાઢી. એ ટીપાં તેના મોઢામાં નાખ્યા. બાકીની થોડી એક શીશીમાં ભરી આપી.

“લ્યો ! આ દવાના બપ્પે ટીપાં દર બપ્પે કલાકને આંતરે એક ગ્લાસ પાણીમાં રેડી દરદીને પાછ દેજો. એ થોડીજ વારમાં બાનમાં આવશે. કાલે સવારે ફું પાછો આવી તપાસી જશશ. સાહેબજી.”

હવા આપી યુવાન ડોક્ટર ઉઠ્યા. દીનેશે તેમને તેમની શી આવતી કાલે આપવાનું કહ્યું. “નેવર માર્ડન્ડ” (કંઈ નહિ) ઉચ્ચારી દીનેશને શેષકહેન્ડ કરી તેઓ મોટરમાં બેસી ચાલતા થયા.

ડોક્ટરના ગયા પછી થોડી વારે મહેશબાપુની આંખો ખુલી. આ વખતે આછાં આછાં બાલ-રવિના કીરણો પડી ચૂક્યાં હતાં. પ્હો ફાટવાની તૈયારી હતી.

“દીનેશ ! ઓહ ! મ્હારા પેટમાં બહુજ પીડા થાય છે. હું હવે બાગ્યેજ પાંચ-છ કલાક કાઢીશ.”

દીનેશે મહેશને પાણી પાડ્યું. જરા શાન્ત થતાં મહેશે પુનઃ દીનેશને અધૂરી વાત આગળ કે’વા માડી.

“મૃત માતાના શય ઉપર પડી મ્હારી લાડકી ઇન્દુ અવિરત અત્રુધારા વહાવી રહી હતી. હવે એ કંઈ છેક ન્હાનીયે ન્હોતી, કે હું એને ન્હાના બાળકની પેઠે મમે એમ બ્હાનું કાઢી સમજાવી દઉં. મ્હેં તેને અથથી ઇતિ પર્યંતનો સર્વ ઇતિહાસ સવિસ્તારી કહ્યો. તેને શાન્તવન આપી મ્હેં રડતે જીગરે મ્હારી મેનાને અગ્નિસંસ્કાર કર્યો. પરંતુ ઇન્દુનું મન સાચવવા તેની માતા મેનાવતીનું, દીનેશ ! મ્હેં લ્હને બતાવ્યું, તે પૂતળું લાખો રૂપીઆ ખર્ચા ઉભું કર્યું. મ્હારી એ માતૃપ્રેમી ઇન્દુ રોજ એ મ્હારી હૃદય-પ્રતિમાની અર્ચાત્ એની માતાની આરતી ઉતારતી હતી. પણ હા હત્માગ્ય !”

“કહો ! કહો ! મહેશબાપુ ! તમારી એ ઇન્દુ આજે ક્યાં છે ?”

“પ્રભુ જાણે ! ઇન્દુમાં જીવ પરોવી હું તેની માતાની સ્મૃતિ દીવસ જતાં દીલમાંથી વીસારવા લાગ્યો. ઇન્દુ મ્હોટી થતાં તેના ક્ષત્રજની મિત્તા મ્હને થવા લાગી. લાગલાગટ એ માસ થયા મ્હ

છોડ્યા પછી એ કુલાંગાર રજની પાછો ન દેખાયો. પરંતુ તે પછી પાછો એ અવરનવર ધરમાં આવવા લાગ્યો. મેનાના મર્ણ્યાધાતે મ્હારી વૃદ્ધાવસ્થામાં હવે તેને રોકવા જોટલું સામર્થ્ય નહોતું રહ્યું. અને એક દિવસ..."

“શું થયું ?”

“તે પૂર્ણિમાની રાત્રી. જ્યારે હું સંપૂર્ણ જન્યૂત અવસ્થામાં હોઈ ઇન્દુ શાન્તિપૂર્વક સૂતી હતી. તેના ખીસતા યૌવન-સૌન્દર્ય ઉપર અફ્રિકાના સ્વેત ચાંદરણા સંતાકૂકડી રમી રહ્યા હતાં. ‘હવે તો આ સુતા સાસરીયેજ શોભે !’ એમ મ્હને લાગ્યું. અને તેજ વખતે મ્હારી પાસે રજની આવી ઉપસ્થિત થયો. તેની સંગ્રાથી હું ઉઠતી ઇન્દુને ત્યાંજ છોડી દિવાનખાનામાં ગયો. કારણ ? તે મ્હને કંઈક કે’વા માંગતો હતો.”

“શું છે ?” મ્હેં અંદર જતાંજ પૂછ્યું.

“ચીડાશો નહી. સાંભળો. આ મકાનમાં આજ હું છેવટનોજ આગ્યો છું. હવે કદાપી આવનાર નથી.”

“બહુ સાર. પણ હવે તું કે’વા શું માંગે છે ?”

“ઇન્દુના લક્ષ કરવા છે ને ?”

“ક્યાં ?”

“મ્હારી ઓળખાણમાં એક વર છે. કહો તો ખતાવું.”

“મ્હારે ત્હારી ઓળખાણના કોઈ પણ માણસ સાથે સંબંધ બાંધવો નથી.”

“કારણ ?”

“તે તું પૂછનાર કોણ ? મ્હારી ઇચ્છા.”

“જુઓ ! પિતાજી ! ઇન્દુના લગ્ન તમારે મહારા કલાસરજ કરવાં પડશે.”

“તે કદી નહીં બને.”

“એમ છે ? તો જોઈ છું કે કેમ બનતું નથી ?”

“મહેને બ્હીક બતાવી એ તે દિવસનો ગયો તે ગયો. પરંતુ એના ગયા પછી એક બચકર બનાવ બન્યો. અમને પિતા-પુત્રીને બેઠાશ બનાવી કોઈ ગુપ્ત રથજે ઉઠાવી જવામાં આવ્યા. જ્યારે હું જાગૃત થયો, ત્યારે મહેં મહારી આંખોએ બાંધેલા પાટા છોડી નાખ્યા. દીપ-કાથી પ્રકાશમાન થયેલ એવી એક વિશાળ ગુફામાં આવેલો મહેં મહેને જોયો. ઇન્દ્રસમાને પણ કોરે પણ મૂકે એવી ભવ્ય અને સુંદર સભા ત્યાં ભરાયલી હતી. મહેં મહેને પોતાને કોઈ બદમાશ થા લૂટાઈતી ટોળીના હાથમાં સપડાયેલો ધાર્યો. આજુબાજુ મળી બાર આસનો પડેલાં હતા. જેમાંની એક બાજુએ પાંચ રમણીઓ બેઠી હતી. બીજી બાજુના પાંચ આસનો ઉપર પાંચ પુરૂષો વિરાજેલા હતાં. પ્રત્યેક બ્રહ્મચરિતના મોઢાઓ સફેદ યુરખાઓથી આચ્છાદિત થયા હતા. પ્રત્યેકના વસ્ત્રો બહુમૂલ્ય અલંકારોથી ઝળહળી રહ્યા હતા. યુરખાઓ મોતીની સાંકળીઓ વડે ગુંથાયેલા હતા. વિવિધ રંગોથી રંગાયેલા સાચા મોતીઓ દીપકના પ્રકાશે કરી ઝગઝગી રહ્યા હતા. રમણીઓના યુરખાઓમાં અનુક્રમે ચોકટના દુરી, તીરી, ચોકકો, છકકો, અને સત્તો રપષ્ટ જણાઈ આવતા હતા. જ્યારે પુરૂષોના બેઠી યુરખાઓમાં અઠો, નવો, દસો, ગુલામ, અને રડીના દ્રશ્ય દ્રષ્ટિગોચર થતા હતા. ચોકટના તેર પાનાના સટમાં કેવળ, એકકો, બાદશાહ અને પંજે એ ત્રણજ ખૂટતા હતા. એટલામાં એકાની રવારી આવી. તેની જમણી બાજુએ બાદશાહના

પુરખાવાળો એક પ્રચંડ પુરૂષ ચાલતો હતો. અધ્યક્ષના આસને વિરાજનાર એકાએ એક વીરને છાજે એવાં વસ્ત્રાલંકારો ધર્યા હતાં. તેના મુખ ઉપર જે પુરખો ઢંકાયેલો હતો, તે પરચંગી હીરા, માણેક અને નીલમથી ચુંચાયેલો હતો. તેની જમણી બાજુએ બાદશાહનું આસન હતું. ડાબી બાજુનું આસન ખાલી હતું. એકાની ઝીવામાં હીરા માણેકની મોહનમાળાઓ ઝૂલી રહી હતી. આખો રતનજડીત પોશાક ચોકટના એકામાં સમાયેલો હતો.”

“નવા સભ્યને દાખર કરો.”

એકાના મુખમાંથી એટલાંજ શબ્દો બહાર પડ્યા, કે તરતજ બાદશાહ ઉઠ્યો. દીનેશ ! થોડીજ વારમાં ત્યાં મહેં મ્હારી બહાલી પુત્રી ઇન્દુને આવેલી જોઇ. અમે બાપ-દીકરી એકેકને બાઝી પડ્યાં. બાદશાહે અમારા દેખતાં દૂરીનો કર પકડ્યો. મંડળના નિયમાનુસાર દૂરીની પાસે બળાત્કારથી એક કરારપત્ર ઉપર સહી કરાવી લેવામાં આવી. તે પછી તેના ડાબા હાથની ચોળી નીચેના ભાગ ઉપર મંડળની નિશાની તરીકે દૂરીના સિક્કાનો ડાંમ સમાની અંદર તે નવ-યુવાન બાળાને દેવામાં આવ્યો. એક કારમી ચીસ નાખી તે બીજીજ પળે બેહોશ થઇ ત્યાં પડી.

આ બધું અમારી સન્મુખ કરવાનું કારણ હતું સમજી ગયો. દુષ્ટના દગાબોર મંડળમાં એ કોઇ અનાયાસેજ સપડાયેલી નિર્દોષ બાળા હશે. તે પછી એક લાંબો લખેલો કાગળ એકાની આગાથી મ્હારી સન્મુખ ધરવામાં આવ્યો. મહેં એ ઉપર સહી કરવાની ચોકખી ના પાડી. પરંતુ મ્હારું શું ગળું ? છાતી આગળ બરેલી ફિસ્તોલ ધરતાંજ મહેં વાંચ્યા વિના એ કરારપત્ર ઉપર સહી કરી દીધી. તે પછી મ્હારી પુત્રી પાસે પશુ કોઇ એક લખાણ ઉપર બળાત્કારથી અનિચ્છા છતાં

સહી કરાવી. અમે અનિચ્છા છતાં વચનથી બંધાય્યા. તે પછી મ્હારી પુત્રીને પણ પેલી બાળાના જેવી ભયંકર નિશાનીથી યુક્ત કરવા એકાના બદમાશ સિપાઈઓ અંદર લઇ ગયા. હું તેજ વેળા મ્હારી પુત્રીના વિરહાધાતે મૂર્છા ખાઇ બેમાન થઇ પડ્યો. દીનેશ ! તું નહીં માને પરંતુ આ સઘળી ચમત્કારીક લાગતી વાતો અક્ષરશઃ સત્ય છે. જ્યારે મ્હારી આંખો ઉઘડી, ત્યારે મ્હેં મ્હને અત્રે આવજ શય્યામાં સૂતેલો દીઠો. તેજ દિવસથી પુત્રીના વિરહે હું આ ભયંકર બીમારી ભોગવી રહ્યો છું. “હા...ખ...સ...લે...આ...” કે’તાંજ મર્ણની છેલ્લી ધડીએ આવેલા મહેશબાપુએ દીનેશના હાથમાં પોતાની શય્યા નીચેથી એક કવર કાઢી આપ્યું.

“એ શું છે ?”

“કહું છું સાંભળ ! જ્યારે મ્હારી પુત્રીએ પોતાના કરારપત્ર ઉપર સહી કરી, ત્યારે હું પણ ત્યાંજ લિબેલો હતો. ટેબલ ઉપર પડેલો એ કરારપત્ર અચાનક પવનને લઈ ઉડી, મ્હારા પગ પાસે પડ્યો. મ્હારી પુત્રીને મંડળની નિશાનીથી યુક્ત કરવામાં પડેલા એકા તથા તેના માથુસોના બેધ્યાનપણાનો લાભ લઈ મ્હેં તે ઉપાડી ગજવામાં મુકી દીધો. પાછળથી એ વાતની ખબર પડી, અને આ પત્ર લેવા એ બદમાશના માથુસો હાંપુય મ્હારે ત્યાં યુક્ત શોધ ચલાવી રહ્યા છે. દીનેશ ! હું ખાત્રીપૂર્વક કહું છું કે એજ મંડળમાં મ્હારા રજનીનો હાથ પણ હોવો જોઈએ. આ કરારપત્ર જીવની પેઠે જાળવજો, અને મ્હારી ઇન્દુને એ દુષ્ટ મંડળમાંથી મૂકત કરી તેને કહેજો કે ત્યારે કરારપત્ર આપણા હાથમાં આવેલો હોવાથી, હવે તું તેમની સાથે બંધાયલા વચનથી છૂટી છે. તે ઉપરાંત જો પુત્રવધૂ અંદ્રિયાની બાળ મળે તો મેળવજો.

દીનેશ ! હે ! આ મ્હાફં વીલ... મ્હારી તમામ મિલકતનો વારસ હું છેલ્લી ધડીએ તબનેજ કરી ગઈ છું, ત્હારા ઉપર મુકેલા વિશ્વાસનો ધાત નહિ થાય એમ આશા રાખી હું ગઈ છું...હા ! ઓ...આ... શું ? મ્હારી નસો ખેંચાય છે.”

દીનેશ વીલ તથા કરારપત્ર ઝટપટ પોતાના ગળવામાં મૂક્યા. ડોક્ટરે આપેલી દવાની શીશી તેણે પુનઃ હાથમાં લીધી. મહેશઆણુના મ્હોમાં બે ટીપાં પાડવા તે જરા નમ્યો. ત્યાંજ તેણે મહેશના મ્હોં ઉપર લીલા રંગનો આભાસ પડો. જોયો. તે બ્હેમાયો દવાની શીશી તેના હાથ-માંથી સરી જમીન ઉપર પડી ગઇ. દવામાં ઝેર દેવામાં આવ્યું છે, એમ તેને લાગ્યું. તત્કાળ ચાંપનો ઇલાજ લેવા તે પાસેના ખંડમાં ગરમ પાણી કરી લાવવા દોડ્યો. સ્ટવ ચેતાવી તેણે પાણી ગરમ કર્યું. ગ્લાસમાં ભરી જોયો તે દરદીના ખંડમાં પગ મૂકે છે, તેવોજ તેણે એક બચકર દેખાવ જોયો.

મહેશની છાતી ઉપર કટાર લાઇને પેત્રો ડોક્ટર ચઢી બેઠો હતો. મહેશને તે વીલ અને કરારપત્ર આપવા કહી રહ્યો હતો. પાણીનું ગ્લાસ ત્યાંજ પડતું મૂકી દીનેશ મહેશની મદદે દોડ્યો. પરંતુ તે પહેલાં તો બદમાશની કટાર મહેશના હૃદયમાં ઉતરી અછ. દીનેશ તે બદમાશ ડોક્ટરને પકડવા દોડ્યો. પરંતુ બદમાશની મોટર બ્હારજ ઉભેલી હતી. તે તેમાં ફૂદી પડ્યો. ચાલાક દીનેશ પણ તેનો પતો મેળવવા મહેશને પડતો મૂકી, મોટરના પાછળના વધારાના પૈડા ઉપર ચઢી બેઠો. આલીશાન કલકત્તા નગરના ધોરી રસ્તા ઉપરથી મોટર સડસડાટ દોડવા માંડી. દીનેશ તો એજ વિચાર કરી રહ્યો હતો, કે આ તે “ડોક્ટર કે હગાખાજ !”

પ્રકરણ:-૪થું.

“ જીવલેણ અકસ્માત.”

❖❖(૦)❖❖

દમાશ ડોક્ટરની મોટરકાર પૂર ઝડપમાં રસ્તો કાપી રહી હતી. કદાચ ! દીનેશ પોતાની પાછળ પડશે ! એ બ્લોક ખૂનીને કંપાવી રહી હતી. એટલામાં તો એક ભયંકર બનાવ બન્યો. આંખ મીચીને મોટર હાંકતો ડોક્ટર ધ્યાન ચૂક્યો. એક આંધળો ફકીર અડફટમાં આવી ગયો. મોટર તેના ઉપરથી પસાર થઇ ગઇ. લોહીલોહાણુ ફકીરની આસપાસ પોલીસ તથા માણસોની પ્રચંડ મેદિની જોતજોતામાં ઝામી ગઇ. થોડેજ છેટે કલકત્તાની પોલીસે મોટરને પકડી.

બ્યારે પાછળ બેઠેલો દીનેશ ! તેનું શું થયું ? તે તો ક્યારનોયે ચાલતી મોટરે હતરી આ ટાળામાં દાખલ થઇ ગયો હતો. કારણ ? મોટરકાર પકડાશે, એમ તેને ખાત્રી હતી. મોટર પકડાતાંજ માણસો ત્યાં આગળ દોડ્યા. જેમાં સૌથી આગળ અને પહેલો દોડનાર આપણી વાર્તાનો વીર નાયક દીનેશબાપુ હતો.

પોલીસના માણસે મોટર ડ્રાઇવર ઉર્ફે બદમાશ ડોક્ટરને પકડ્યો. પરંતુ થોડીજ વારમાં તે બદમાશે પોતાના ગબવામાંથી એક કેટનું પાનું કાઢી બતાવ્યું. દીનેશે તે જોઇ લીધું. એ પાનું ચોકટના એકકાનું હતું. ચોકટના એકકાના નામે કલકત્તાની પોલીસ થરથરી રહી હતી. એકકાના તમામ સાથીઓને તે પોતાના જાનની સલામતીને માટે

વિના વિલંબે છોડી દેતી. પોલીસે એ એકકાનું પાનું જોતાંજ માણસોને વીખેરી નાખ્યા, અને મોટરને જવા દીધી, પરંતુ દીનેશનું ધ્યાન ડોક્ટર તરફ જ લાગેલું હતું. મોટર ચાલુ થતાંની સાથેજ તે પણ ફૂદકા મારી અંદર ચઢી બેઠો.

બહાર બદમાશ એક હાથે મોટરને ચાલુ રાખતો, અને બીજા હાથે દીનેશને હંફાવતો હતો. આખરે બીલ છટક્યું. મોટર ઉધી વળી. દીનેશ અને બદમાશ બંને તેની નીચે દબાઈ ગયાં. દીનેશને પુષ્કળ વાગ્યું હતું. તે બેથુદ્ધ થઈ પડ્યો હતો.

બદમાશ ડોક્ટરને નજીવીજ ઇગ્ગ થવા પામી હતી. તેણે ધાયલ દીનેશને બેથુદ્ધ દશામાં પડેલો જોયો. જુદા મહેશબાબુને વીલ તથા કરારપત્ર દીનેશને આપતાં બદમાશ ડોક્ટરે છૂપાઈને જોયાં હતાં. પરંતુ તે શું તે છે ? તે જાણતો ન હતો. દીનેશના ગળવામાંથી તેણે તે કાઢી લીધા. થોડીજ વારમાં તે લઈ હરખાતે હૈથે નહાસી જવા પાછો ફર્યો.

એક વાર તેણે હસતી મુદ્રાએ દીનેશ તરફ જોઈ લીધું. બીજીજ પળે તેને દીનેશને જનથી મારી નાખવાનો વિચાર થઈ આવ્યો. તે પાછો ફર્યો. બેહોશ દીનેશને પૂરેજ કરવા તેણે ભાંગેલી મોટરનો એક ભાગ ડી સળીયો હાથમાં લીધો. બાલ પ્રદેશમાં મારવા ઉત્કર્યો. ત્યાંજ પાસેના ઝાડ ઉપરથી એક માણસ ફૂટી પડ્યો. તેના હાથમાં ભરેલી પિસ્તોલ હતી. ખૂની સાંભળે એમ તે બોલ્યો... “બબડદાર.”

પ્રકરણ:-૫ મું.

“દેવાંશી જયોતિ.”

વનાર મદદગારે પોતાનું તમામ શરીર કાળા વસ્ત્રથી ઢાંકી કીધું હતું. એટલે બદમાશ ડોક્ટર તેને કાણ છે ? તે ઓળખી શક્યો નહિ. તે કૃષ્ણવેશી વ્યક્તિએ હેઠે પડેલા દીનેશને જાગૃત કરવાને માટે બદમાશને આજ્ઞા કરી. સપડાયલા ખૂનીએ પિસ્તોલની બ્લીકે દીનેશના ધા ઉપર રમાલથી પાટો બાંધ્યો. થોડી વારે દીનેશ જાગ્યો. પોતાની સ્થાને પિસ્તોલ લઈ ઉભેલી કાળી યુરખાવાળી વ્યક્તિ, તથા દુષ્ટ ખૂનીને નીહાળી તે આશ્ચર્યચકીત થઈ ગયો.

“આપનું નામ ?” યુરખાળી વ્યક્તિએ પ્રશ્ન કર્યો.

“દીનેશ !” દીનેશે જવાબ વાળ્યો.

“રે’વું ?”

“મહેશભાણુને સાં.”

“મહેશભાણુ ! એ જીવે છે ?” તે વ્યક્તિએ કંઈ ચમકીને પ્રશ્ન કર્યો.

“ના ! તેમનો ખૂની આજ છે.” દીનેશે જવાબનું કંઈક ઝાલ્યું.

“તમે મહેશભાણુના સ્નેહી છો ?”

“ના ! હતો, તો નહિ. પરંતુ થયો હતો. પણ આજ તો તેમની તમામ મિલ્કતનો વારસ છું.”

“શી શર્તે ?”

“આપને ઝોળખ્યા સિવાય હું એ વિષે આથી વધુ વાત નથી કહી શકતો.”

“બલે ! પરંતુ તમે મહેશબાબુના હિતમાં જ છો, એમ માની હું મ્હારી ઝોળખાણ આપું છું. દીનેશબાબુ ! હું મહેશબાબુ સાથે નીકળતો સંબંધ ધરાવું છું. તમારો હિતેચ્છુ ઉપરાંત મદદગાર થવા માંગુ છું.”

“ખાત્રી !”

“તમારી સ્થામેજ છે. આ બદમાશે તમને ધાયલ સ્થિતિમાં મારી નાખવાનું ધાર્યું હતું. પરંતુ મ્હારા આવ્યાથી તમે બચી ગયા. જુઓ ! તમારું કંઈ જાય છે ?”

“જાય છે.” એ પ્રશ્નેજ દીનેશને વીલ તથા કરારપત્ર સાંભર્યા. ગબડું તપાસ્યું. તે ગૂમ થયેલાં દીકાં. તુર્તજ બોલ્યો, “મ્હારા બે કીમતી કાગળો ગૂમ થયા છે.”

“અને તે આ બદમાશેજ લીધા હશે.”

બદમાશ ડોક્ટરના ઓવરકોટમાંથી દીનેશે પોતાના બંને ઉપયોગી પત્રો પાછા મેળવ્યા. એજ વખતે બદમાશ શરતચૂક થયેલ યુરખાવાળા ઉપર ફૂદ્યો. તેના હાથમાંથી પિસ્તોલ તેણે ઝૂંટવી લીધી. દીનેશ તેની મદદે દોડે તે ખેલાં તો તે ત્યાંથી ગૂમ થઈ ગયો. નિઃશસ્ત્ર દીનેશે તેની પૂઠ પકડવી છોડી દીધ પેલા યુરખાવાળાને જમીન ઉપરથી ઉભો

કર્યો. ઝોચિંતો ધકકો લામતાં પુરખાવાળો જમીન સાથે સખત આજળાયો હતો. તેને ઉભો કરવા જતાં દીનેશને તે પુરખ નહીં પણ સ્ત્રી હોવાનો ભાસ થયો.

દીનેશખાખુ ! તારે હવે જમશું.”

“થોભો ! આ દીનેશ તમારું મુખદર્શન કરવા આય છે.”

“પ્રશંસી ! પરન્તુ એક શર્તે.”

“તે શી ?”

“નામ ! ઠામ ! તથા વેશ હાલ ગુમ રાખવા.”

“કબૂલ.”

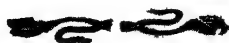
“અને એ કબુલાતની સાથેજ પુરખાવાળાનો પુરખો ઉચકાયો. પ્રેમ વચની એક સુન્દરીને દીનેશ જોઈ.

“તમારું નામ ?” દીનેશ પૂછ્યું.

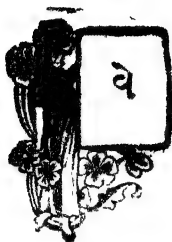
“જ્યોતિર્બાળા ! હું કલકત્તાની એક પ્રખ્યાત નર્તકી છું.”

દીનેશ તેને જોતો અને વિચારતોજ રહ્યો. જ્યોતિર્બાળા પુરખો નાખી સાંથી ચાલતી થઈ.

દીનેશ તે પવિત્ર નર્તકીને જોતો સાંજ ઉભો. તેનું દિલ તેને ક’વા લાગ્યું. કે “શું એ વેશ્યા હશે ?” ના...ના...લાગે છે તો સાક્ષાત્ કાઈ દેવાંશી જ્યોતિ !”

પ્રકરણ:-૬ ફું.

“ખૂનનો આરોપ.”

શ્યા જ્યોતિર્બાળાની સ્થાયથી મૃત્યુના મુખમાંથી ઉગરેલ દીનેશ ફરી પાછો મહેશ્યાપુત્રને મકાને આવ્યો. “જાબની શી વ્યવસ્થા કરવી ?” એ વિચાર તેના મગજમાં ઉદ્ભવ્યો. મહેશ્યાપુત્રના હૃદયમાં ઘેંચેલું કારી ખંજર તેણે ખેંચી કાઢ્યું.

જેને બારીક તપાસતાં તેને “ચોકટનો બાદશાહ.” એટલા અક્ષરો તેની ઉપર કોતરેલાં માલમ પડ્યા. ખૂની ચોકટના એકકાની ટોળીનો કોષ બદમાશ છે, એમ પામી જતાં તેને વાર ન લાગી. હજી તો તે ખૂની અને ખૂન સંબંધી આગળ વિચાર કરે છે, ત્યાં તો મકાનના દાર ખખડ્યા. ખીજી પળે પોલીસોની એક ટુકડી સાથે નાયક ત્યાં આગળ આવ્યો.

અચાનક આવી પહોંચેલા સિપાઇઓને જોતાં જ દીનેશ કંઈક બહીષો. એવામાં નાયકની નજર દીનેશના ખંજરવાળા હાથ ઉપર પડી. તુર્તજ તેણે દીનેશનું કાંડું ગાલ્યું.

“અમને એવી સત્તાવાર ખબર મળી છે, કે આ મકાનમાં રેતા બાપુ મહેશ્યાપુત્રનું કોષએ ખૂન કર્યું છે, અને એ ખરો ખૂની ન પકડાય ત્યાં સુધી અમારા શક ઉપરથી તમનેજ કેદી તરીકે રાખવામાં આવશે.” નાયક બોલ્યો.

“પરંતુ ખૂની હું નથી.”

“તારે કાણુ છે ?”

“તે હું જાણતો નથી.”

“ખૂનીને તમે જોયો છે ?”

“હા ! હવે તે કલકતામાંજ હશે.”

“ત્યારે તમે કાણુ છો ? અહીં શું કરતા હતા ?”

“હું એક ખાનગી ડિટેક્ટીવ છું. અને આ મૃત બાલુની બૂમે સાંભળી બહારથી દોડી આવ્યો હતો.”

“તો શું ? ખૂની તમારા છતાં ખૂન કરી નહારી ગયો ?”

“હા ! હું તે વખતે બેહોશ બાલુને શુદ્ધિમાં લાવવા પાણી લેવા ગયો હતો.”

“તમારી વાતો ગ્રહવેલી અને તરકટી બાસે છે. વાર ! તમે કલકતામાં કોઈ સારા માણસની જામીનગીરી મૂકે અને આપી શકશો ?”

“ના ! હું ખૂની નથી. નેમ જામીન આપી જામીનગીરી ઉપર વિના વાંકે છૂટવા માંગતો નથી. વગી આ શહેરથી હું અપરિચિત્ હોય મૂકે કોઈ જોળખતું પણ નથી.”

“તો પછી સરકારી કાયદા મુજબ હું તમને કેદ કરી લઈ જઈશ.”

“બહે ! મહારામાં નિર્દોષતા પુરવાર કરી છૂટવાનું સામર્થ્ય છે.”

“કેવી રીતે ?”

“આ રીતે ! જુઓ.” કેતાંજ દીનેશે મહેશબાલુએ કરેલું વીજ ખિસામાંથી કાઢી નાચકને બતાવ્યું.

“આ વીજમાં મહેશબાલુની આ કરોડોની મિલકતનો વારસદાર હું બન્યો છું.”

“તેથી શું?”

“ખૂન થનાર પોતાના ખુનીને પોતાની મિલ્કત સોંપી જાય, એમ તમે માને છો ખરા?”

“પરંતુ એ પુરાવો તો ઉઠો તમારાજ વિરુદ્ધમાં પડશે.”

“કેવી રીતે?”

“મરનારની કરોડોની મિલ્કત હસ્તગત કરવા તમેજ બળભેરીથી વીલ ઉપર સહી કરાવી તેનું ખૂન કર્યું.”

“શું?”

“હા ! કારણ ! તમારા હાથમાં લોહીવાળું ખંજર છે. મરનારની લાસ પાસે તમારા સિવાય બીજું કોઈ નથી.”

“તો શું નિર્દોષ દંડારો ? અને ખરો ગુન્હેગાર છટકી જશે !”

“પણ તમારા નિર્દોષપણાની ખાત્રીજ ક્યાં છે?”

દીનેશનો હાથ અહીં હેઠો પડ્યો. દીનેશ ઉપર ખૂનનો આરોપ ચૂકાયો. નાયક તથા સિપાઇઓ દીનેશને લઇ ચાલવા લાગ્યા. દ્વારને સીલ મરાયું. નિર્દોષ દીનેશ બાવિની વિચિત્રતા ઉપર વિચાર કરતો સિપાઇઓ સાથે મકાનના પગથીઆ ઉતરી રહ્યો હતો, ત્યાંજ રહામેથી એક યુવાન બંબાળી યુવક આવી લાગ્યો. મહેશખાણુના મકાનના પગથીઆ અહતાં તેને નાયકે રોક્યો.

“મહેશખાણુ ! નહિ જવાય.”

“કારણ ?”

“મહેશખાણુનું ખૂન થયું છે.”

“શું ? મહારા પરમ મિત્રનું ખૂન ?”

“જી. હા. અને આ ખૂનીને પકડી અમે ન્યાયાલયે બંધએ છીએ.”

“શું મહેશ્યાપુત્રો ખૂની આ નવયુવાન છે ?”

“હા. ”

“તમે એમ શા ઉપરથી માનો છો ?”

“હાથમાં લોહીવાળા ખંજર સાથે એ મહેશ્યાપુત્રના શબ પાસે ઉભેલો હતો.”

“તેથી શું થયું ? કેવળ શક ઉપરથીજ તમે એને ખૂની માની લીધો. કેમ ?”

“હા. જો કે એ પોતાને નિર્દોષ જણાવે છે. છતાં પુરાવો ન હોવાથી શુદ્ધનો સાબીત થાય છે.”

“નાયક ! હું મહેશ્યાપુત્રો પરમ મિત્ર છું, એટલે એમના શત્રુ તેમજ શુભાકાંક્ષી સર્વેન સારી રીતે ઓળખું છું, હું તમને ખાત્રી આપું છું કે આ પવિત્ર કાન્તિવાન યુવાન એમનો શત્રુ નથી.”

“તમે એમના જામીન થાવ છો ?”

“ધણીજ ખુશીથી. છોડી દ્યો.”

રમેશ મહેશ્યાપુત્રો મિત્ર દર્શો કે શત્રુ ? એ તો હમ્બર જણે ! પરંતુ તેને તેના આજ પોશાકમાં મહેશ્યાપુત્રે ત્યાં વારંવાર આવતો જતો સર્વ કોઈ જણતા હતા. રમેશ્યાપુત્રે સલામ કરી નાયક દીનેશને છોડી ચાલતો થયો. તે પછી રમેશે દીનેશને મહેશની મિલકતનો ધણી થયો છે, જાણી મહેશ્યાપુત્રના જેવીજ મિત્રતા પોતાની સાથે પણ જાળવી રાખવા કહ્યું. દીનેશે રમેશને વચન આપ્યું. બાદ શબની સુયોગ્ય વ્યવસ્થા, તથા મહેશ્યાપુત્રના ખૂનીનો પ-તો મેળવવાનો ઠરાવ કરી, આ નવીન-મિત્રોનું જોડું છૂડું થયું.

પ્રકરણ:-૭ મું.

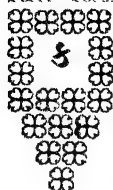
“એકકો અને બાહશાહ.”

—: સંગીત :—

હારી ! હવે હું તો હારી...
 કહુનૈયા ! તારાથી તો હું હારી...
 બિંબળ્યા ચોળા ચીરો નૌતમ...
 સાથે અમ્મર બારી...કહુનૈયા.
 રોકી પનપટ ! ખેલે હોળી...
 ટેવ બળા ! શું સારી ?...કહુનૈયા.
 બોને ! હવુ તો છાંટી રહ્યો છો...
 રંગ બરી પિચકારી...કહુનૈયા.
 સ્થાણા ! સમજી ! સાંભળ કહું તે...
 વાત જરા તું મ્હારી...કહુનૈયા.
 પડતી મુક પિચકારી હેઠે...
 બંસરી બજવની પ્યારી...કહુનૈયા.
 આઠાં પટકૂળ રંગે બીંબળાં...
 વા વાથે શિવકારી...(૨)
 મોહન ! મુક હવે તું મસ્તી...
 માન વિનંતી મ્હારી...કહુનૈયા.

લક્ષ્મણની સુપ્રસિદ્ધ વારાંગના જ્યોતિષાળાના સુશોભિત મહાલલયમાંથી ઉપરોક્ત ગાયનના સૂરો છૂટી રહ્યા હતાં. આખું કલકત્તા આ જ્યોતિની જ્યોતિ ઉપર મુગ્ધ હતું. જોકે યુવાનીને ખ્હાર જ્યોતિના અંગમાં ન હતો, છતાં જ્યોતિતુ સૌંદર્ય અંગુ પડયું ન હતું. અનુપમ વસ્ત્રાલંકારોથી વિભૂષિત, અને કદમાં જરા દેખાવડી ઉપરાંત ઝાઝપુષ્ટ જ્યોતિ આજ આનન્દને જૂલે ઝોલાં ખાતી હતી. હોંચકા ઉપર જૂલતી જ્યોતિના એક હાથમાં રેશમની દોર હતી. પડખે બેઠેલી દાસી જ્યોત્સના મધુર ખીન અજ્ઞવી રહી હતી. જૂલતી જ્યોતિ પોતાના મુરમ્મ કંઠમાંથી ઉપરાઉપરી સંગીતધારા વહાવી રહી હતી.

શામળીયા શું રનેહ...(૨)

રાધે ! શ્યામ સંગાથે રનેહ...

ગિરિવરધારી...શ્રીકૃષ્ણ મુરારી...

અર્ધ્યા આત્મનુ ! દેહ...રાધે.

બિન્ન બિન્ન પ્રકારના શ્રોતાઓની બિન્ન બિન્ન રૂચિ અનુસાર જ્યોતિ વિવિધ સંગીત-પદો લલકારી રહી હતી. એવામાં મહાલયના દ્વાર ઉઘાડી એક પુરૂષ ઉપર ચઢી આવ્યો. જેને જોતાં જ્યોતિ તેમજ તમામ મંડળ સન્માન દેવા ઉજું થઈ ગયું.

આવનાર દોડતો આવ્યો હોવાથી તેનો શ્વાસ સમાતો ન હતો. ધડીબર આરામ લેવા તે ત્યાં બિછાવેલી નરમ ગાદી ઉપર પડ્યો. જ્યોતિએ તેને શરબતની એક પ્યાલી ભરી આપી. સહજ શાન્તિ પ્રાપ્તતાં તે સત્તાધીશ સ્વરે બોલ્યો. “આલો...”

એકજ શબ્દ ! અને બધાં પોતપોતાના વેશથી વિબૂષિત થવા વેરાઈ ગયાં. આવનાર મહાપુરૂષે તે પછી એક છૂપી કળ દાખી. મકાનનો માળ જ્યોતિ તથા આવનારને લઈ સરસર કરતો જમીનમાં ઉતરી ગયો.

વાંચક ! મહેશે દીનેશને જે ચમત્કારિક વાત ઠહી હતી, તેજ મંડળના સભ્યોનું આ છૂપું સ્થાન હતું. દીનેશને મદદ કરનાર નર્તકી જ્યોતિ તે પછુ આવ મંડળની એક છૂપી સભ્ય હતી. ચોકટના એકકોના બેદી નિવાસસ્થાનમાં જવાનો એક માર્ગ શહેરમાં રેતી આ કલાવતી જ્યોતિના મકાનમાં પડતો હતો. થોડીજ વારમાં એ રસ્તે ચઢને મંડળના તમામ સભ્યો સમાલયમાં આવી લાગ્યા. પ્રમુખસ્થાને એકકોની પધરામણી થયાં બાદ પ્રશ્ન પૂછાયો.

“કાણુ કાણુ હાજર નથી ?”

“દૂરી અને પંજો.”

“પંજો નવો સભ્ય હોઈ, તેની પ્રકૃતિ શિથિલ છે. દૂરી તેની તહેનાતમાં છે.”

“વાર ! તમે શી ખબર લાવ્યા ?”

આવનાર મહેશબાબુનો ખૂની કે જે ચોકટના એકકોનો જમણો હાથ હતો, તે ચોકટનો બાદશાહ બોલ્યો.

“મહેશનું ખૂન સહેલાઈથી થયું છે. પરંતુ પેલો કરાર પત્ર હાથમાં આવ્યો નથી.”

“અને વીલ ?”

“કોઈ દીનેશ નામના યુવકના નામનું થયું છે. હાલમાં કરાર-પત્ર તથા વીલ અને તેનાજ કબજામાં છે.”

“તેને માટે તમે શું ધારો છો?”

“તે આપણી સાથે જોડાય એ અસંભવિત છે. આપણા મંડળની વાતથી મહેશે તેને ચેતાવ્યો છે. આપણા પ્રત્યેક સભ્યોને પકડવા તે યુક્ત વેશ ધારણ કરી પૂઠ પકડી રહ્યો છે. વધારામાં તે આસાફ, અને બ્લાફર ડિટેક્ટીવ છે.”

“તો હવે તમારી શું સલાહ છે?”

“લક્ષ્મીથી એ લલચાય એવો નથી.”

“તો રસ્તો?”

“શું?”

“લલનાના લાવણ્યે તે જીતાવ, અને કદાચ ફસાય.”

“તો જ્યોતિને એ કાર્ય સોંપો.”

એકકાની એ આજ્ઞા ચોકટની તીરી ઉર્ફે જ્યોતિ શિરોમાન્ય ગણી ઉભી થઈ. પરંતુ તેને એસી જવાની ઇશારત કરતો બાદશાહ બોલ્યો.

“જ્યોતિ એ કામને માટે લાયક નથી.”

“કેમ?”

“એ (દીનેશ) વયમાં યુવાન છે. યુગલ તો સરખે સરખાનું જ જાહે!”

“તો પછી? તારા હાથ નીચેની ફૂરી એ કામ કરી શકશે?”

“કદી નહીં. એ જીદી અને મમતી છે. એને સમજાવવી તો અતિ કઠણ.”

“સારે !”

“નવો શિકાર ઉપયોગમાં આવશે. વિશેષમાં એ યુવાન બાળા હજી કુંવારી છે, ઉપરાંત સૈન્યશાલિની છે.”

“પરંતુ એ માનશે ?”

“હા ! મુક્તિની લાલચ આપણું કાર્ય પાર ઉતારશે.”

“તો બલે ! તેમ કરો.”

“કોઈ વિરૂદ્ધ !” બાદશાહે સર્વ સબ્યોની સંમતી માગી.

ઠરાવ સર્વાનુમતે પસાર થયો. મંડળના સત્તા અને અકૂત બાદશાહની મદદે રોકવામાં આવ્યા. ધીરે ધીરે એકા અને બાદશાહ સિવાયનું તમામ મંડળ વિખરાઈ ગયું. તે પછી બંનેએ પોતપોતાના પુરખા ઉચ્ચ કર્યા.

“આપણી છે ને આપણે મેળવીશું. કેમ ! એમાં થોડો ગુહનો કે અન્યાય છે ?” હસતાં હસતાં એકાએ કહ્યું.

“જરાયે નહીં.” બાદશાહે જવાબ વાળ્યો.

એકકાનું મુખદર્શન બાદશાહ સિવાય કોઈ કરી શકતું નહીં. તમામ ‘મંડળ’ એકકા એ કોણ છે ? એથી સર્વથા અજ્ઞાન હતું. નવો આવેલો શિકાર તે મહેશબાબુની પુત્રી ઇન્દુમતી હતી. ચોકટના પંખનો નંબર તેનો હતો. બાદશાહે દીનેશને જે દિવ્યાંગનાના મોહથી ફસાવવાનો વિચાર ગાંઠ્યો હતો, તે મોહીની ઇન્દુમતી જ હતી. મહેશબાબુનો ખૂની, ડોક્ટર, તથા મોટરકાર નીચે ધવાયલા દીનેશને મારવા સજાઓ ઉચકનાર, તે અન્ય કોઈ નહીં પણ એકકાનો જ મણો હાથ બાદશાહ જ હતો.

પ્રકરણ:-૮મું.

“શરતમાં સૌભાગ્ય.”

—❖❖(૦)❖❖—

કરના એકાના શયતાની મંડળમાં જે જે આર્થ રમણીઓ ફસાઈ હતી, તેમાં દૂરી, પંજે અને તીરી મુખ્ય હતી. વારાંગના જ્યોતિર્બાળાનો નંબર ત્રણ હતો, જ્યારે નવી સપડાનાર બાળા ઇન્દુનો નંબર પાંચ હતો. પરંતુ નંબર એની નિર્ભાગીની અબળા કોણ હતી ? તેની કોઈને ખબર ન હતી. તે ભાગ્યેજ પોતાનું મુખદર્શન મંડળના અન્ય સભ્યને કરાવતી. મંડળના તમામ સભ્યોમાં કેવળ એકકો, બાદશાહ, અને નવીન આવનાર ઇન્દીરાનેજ તે પોતાનું મુખ જોવા દેતી.

આજ એ ત્રણ અભાગિની અબળાઓ માંહેની નં. ૨ તથા નં. ૫ ની રમણીઓ માંહોમાંહે વાર્તાલાપ કરી રહી હતી.

“ત્યારે તમે તો સંસારના લગ્ન-ઉમરા ઉપર પગ પથ મૂક્યો છે. પરંતુ હું તો હજી સાવ કોરી અને કોડબીનીજ છું.” નં. ૫ હાથ ઇન્દીરા બોલી.

“અને તેથીજ તું મહારા કરતાં અધિક સુખી છે. બહેન ! કુંવારાને વરવાના કોડ થાય છે, જ્યારે પરણેલાઓ પરતાય છે. કૌમાર્ય-વ્રતમાંજ કલ્યાણ છે. ત્યારે તો નિર્વાત છે, કે જાણે હજી પતિ છેજ

નહિ. પરંતુ અમારા જેવી આર્ય કન્યાઓને તો છતે કાન્તે રંડાયો, અર્થાત્ વૈવૃચ્ય ભોગવવાનાં. વિરહાગ્નિમાં ઝૂરીને પ્રજ્વળવાનું.”

“પરંતુ કંઈ ઓછાંજ બધાના પતિદેવ તમારા જેવાંના માફક ફર અને નિષ્કૂર હોય છે ?”

“હા ! એ ખરું. અને એ સંતોષેજ સતીઓ પોતાના હૃદયને શાન્તિ અર્પી શકે છે. કુલટાઓના કાન્ત જીવન ધારી શકે છે. બાકી આજકાલ તો ઇશ્વરી લીલા સર્વથા ઉલટીજ ભાસે છે.

સતી નારી ! પતિ જેના જીગારી યા વ્યભિચારી,
સુજન સ્વામી કદાપી જો ! ગૃહીણી ત્યાં દુરાચારી.
મહા વિદ્વાનને કંઈ વનિતા મૂખ સાંપડતી,
અભણને વિદુષી ! જોડી ન સરખી સૃષ્ટિમાં જડતી.

સાક્ષર સ્વામીને મળે...છેક નિરક્ષર નાર,
સમજી સદગુણી રત્નને...સ્વામી મળે મમાર.
રૂપવન્તી, ગુણુવન્તીને... કદુપો ! ગુણહીન,
રાજસુતાઓ રંકને શ્રીમંત-ભાસે દીન.”

* * * * *

બ્યારે ઇન્દીરાને મંડળની નિશાનીનો નં ૦ ૫ નો ડાંખ દેવામાં આવ્યો, ત્યારે તેની સારવારમાં નં ૦ ૨ ની આ રમણીને રાખવામાં આવી હતી. ચોકટના આદેશાદનો એમાં એક મહાન ઉદ્દેશ સમાવેલો હતો. પહેલીજ પળે જ્યાં ઇન્દીરાએ નં ૦ ૨ ની રમણીનું મુખ જોયું, ત્યાંજ તેઓ વચ્ચે જીવનું ઓળખાણ નીકળ્યું. સહીષણું બંધાયા. આદેશાદનો ધારેલો પાસો સવળો પડ્યો. ફૂરીની હિંમતે ઇન્દીરાને ઠીક આપ્તસન મળ્યું, તેની તબિયત દિવસ જતાં સુધરી ગઇ.

આજ એ બે દુઃખી રમણીઓ પોતપોતાના મુખ-દુઃખના ઉભરા અડકેક આગળ ઠાલવી વ્વર્થ આંસુડા વેરી રહી હતી. એટલામાં તો બાદશાહ ત્યાં આવી ઉભો રહ્યો. નં. ૨ ની અભાગી અમળાને તેની આંતુસાર અનિચ્છા છતાં સાંથી અળખા થવું પડ્યું. તેના ગયા પછી આવનાર બાદશાહના વેશવારીએ પોતાનો રોઠોડી હાથ ઇન્દીરાના સ્કેપ ઉપર મૂક્યો.

“છંદુ !”

છંદુએ પહેલીજ વાર બાદશાહનો આટલો માયાળુ સ્વર સાંભળ્યો. અવાજ તેને પરિચિત લાગ્યો. છતાં ઝટપટ ઉભી થઈ, તે આંધી ખસી ગઈ.

“કોણ ?”

“ચુપ ! એ તો હું...”

“શ્ચા માટે આવ્યા છો ?”

“ત્હને અત્રેથી મુક્ત કરવા.”

“શું ? તમે બદમાશના મંડળના અગ્રમુખ માણસ થઈ એવું પરાંપકારી ને બહુ પગલું ભરશો ?”

“નિઃસંશય ! આ બાદશાહ હંમેશા એવાંજ કાર્યો કરે છે. તદુ-પરાંત હું ત્હને સારી રીતે જાણખું છું.”

“તમે ?”

“હાં છંદુ ! જો ! ખરાબર ધ્યાનપૂર્વક નિહાળ. હું કોણ છું ?”
કેતાંજ બાદશાહે પોતાના મુખ ઉપરનો ધુરખો દૂર કર્યો.

“ઓ પ્રભુ ! હું આ શું જોઉં છું ! ખરેખર ! કાણુ...તમે મ્હારા...!”

“ચૂપ...” ખુરખો નાખી દેતાં તે બાદશાહ બોલ્યો. “મ્હોટેથી ન બોલ. કહે હવે મુક્ત થવા શો વિચાર છે ?”

“તમે કહો તેમ કરવા તૈયાર છું.”

વાંચક ! ચોકડના એકકાનો જમણો હાથ આ બાદશાહ તેજ મહેશબાબુનો ચિરંજીવી, ખૂની, પુત્ર, ઈન્દીરાનો બાપુ, અને સતી ચંદ્રિકાનો સ્વામી રજનીકાન્ત.

પોતાની કૂ-ચાલને લઈ પિતાએ કાઠી મુક્યો, તે પછી તેણે એકકાની નોકરી સહર્ષ સ્વિકારી. એકકાની સંમતિ અને સહાયથી પિતાની કરોડોની સંપત્તિ બીનવારસદાર દીનેશ પાસે પાછી મેળવવા તે પોતાની પ્રપંચજળ પાયરી રહ્યો હતો. કદાચ ! મરનાર પિતા ! ઇન્દુને નામે માલમિલકત લખી જાય ! એ બચને લઈને તેણે અગાઉથી જ ઈન્દીરાને પોતાના ગુપ્ત દુષ્ટ મંડળમાં બળાત્કારે નજરકેદ કરી. પિતાનું ખૂન પૈસાને માટે સગા પુત્રે કર્યું. પરંતુ નસીમ એ ડમલાં દૂર તે દૂર. મરતાં મરતાં વ્રધે તમામ સંપત્તિની સોંપણુ અણુગણવા દીનેશને કરી દીધી. દીનેશ હવે એક રસ્તામાં આડો રહ્યો. એ નડતર-કંટકને ઠેકાણે પાડી, અને વીલ હાથ કરી, રસ્તો સાફ કરવો એમ તેને જણાવ્યું. બનાવટી વીલ બનાવી પિતાના સાચા વારસદાર તરીકે બહાર પડવાની યુક્તિ તે શોધી રહ્યો, અને પોતાના એ પ્રપંચ-યજ્ઞમાં ગરીબ બિચારી ઈન્દીરાને આકૃષ્ટિ તરીકે હોમવા, તે આંડાળ, બાઇના નાખને બટો લગાડનાર, કૂળકંટક કસાઇ. તેને પોતાનું હથીયાર બનાવવા તૈયાર થયો.

*

*

*

*

“હંદુ ! મહારં કહ્યું માનીશ, તો જરૂર અહીંથી છૂટીશ.”

“ત્યારે તો મ્હોટો ઉપકાર ! બાપ મ્હને આ પાપાત્ત્યમાંથી છોડાવ.”

“પરંતુ એક શર્તે.”

“શી ?”

“જો સાંભળ, આપણા પિતા મહેશઆપ્તુનું કાંઈ બદમાશે ખુન કર્યું છે. પરંતુ પિતાજીએ મરતી વખતે પોતાનું વીલ કરતાં...મ્હને વિસારી દીધો છે.”

“અત્યારે તેને શું છે ?”

“એ લાખોની સંપત્તિ એક દીનેશ નામનો નવયુવાન આપણા પિતાનો ખૂની આજે પોતાને વારસદાર તરીકે મનાવી પચાવી પડ્યો છે.”

“પરંતુ વીલ વગર ?”

“વીલ બનાવટી બનાવ્યું છે.”

“શું પિતાનો ખૂની ! પૈસાનો ધણી થઈ બેશે !”

“હા, મ્હું આ સર્વ બગર મહારા ગુપ્ત જસુસો મારફત મેળવી છે. હવે એ બદમાશની પાસેથી આપણા બાપદાદાની દોલત પાછી મેળવવાનો કેવળ એકજ ઉપાય અવશેષ રહ્યો છે.”

“અને તે ?”

“તું ! હંદુ ! ત્હારાથી વળે એમ છે.”

“હું કંઈ સમજી શકતી નથી.”

“સાંભળ ! તે કુંવારો છે. બીની શોધમાં છે. તું એની સાથે લગ્નગ્રંથીથી જોડાઈ જા.”

હિરેકદીવ
નરસિંહજી

પોલાદી પંજે. (સચિત્ર)

પ્રકાશક:-શ્રી પ્રાણજીવન પ્રેસનાકાલિય.

ટાવર રોડ-સુરત.

મણીક:-શ્રી પ્રાણજીવન પ્રેસનાકાલિય અને પંજેદીશર.

ક્રીમિત બાર આના.

10-11-68

5

“શું ? બાઈ ! આ તું શું બોલે છે ? પિતાના ખૂની સાથે પાણીમહણ !”

“ધીરી પડ. ઇન્દુ ! શાન્ત થા. હું ત્હને હૃદય-લગ્ન કરવા નથી કે’તો. કેવળ દુનિયાને દેખાડવા ખાતર થોડાજ વખતને માટે દેહ-લગ્ન, નામના લગ્ન કર.”

“શું જર મેળવવા જીવનમાં છે’ર રેડું ?”

“એમ ત્હને કાણ કહે છે ? કામ સર્વા પછી બચે તું પ્રેમ-લગ્ન કરજો. આતો પિતાના વંરની વસુક્ષાત લેવા ખાતરજ.”

“નીચ સાથે નીચતા કરવી એ મ્હને પ્રિય નથી.”

“ઇન્દુ ! સમજ. કેવળ બેઝ વર્ષને માટે આ અધું કરવાતું છે. બે વર્ષ એની સાથે સંસાર માંડી એનો પ્રેમ જીતી લે, તે પછી આજ ખંજર અને એનું હૃદય ! પ્રતિજ્ઞાની પૂર્ણાદિતિ. પિતાનું વૈર-વસુક્ષ.”

ઇન્દુએ કુર બાઈની આ પૈશાચિક વાતો સાંભળી મોઢા ઉપર બે હાથ દબાવીયા. તે કશુંજ બોલી નહી. નિર્દય રજનીએ આગળ ચલાવ્યું.

“મ્હે” તમામ જળ આગળથી બિછાવી રાખી છે. એકકાની મદદની પણ હુંક છે. ખૂનીને ખૂન કર્યાની રાત્રે રમેશઆણુને નામે જામીનગીરી ઉપર છોડવી તેનો વિશ્વાસ મ્હેં જીતી લીધો છે. અમારા બેઉ વચ્ચે હવે ખાસ રમેલીપણાં બંધાયા છે. તેનીજ મરજીથી મ્હેં મધ કાલે પ્રસંગ કાઢી વિવાહની વાત ઉપાડી હતી. ખૂની દીનેશ મ્હારા ઉપર પૂરતો વિશ્વાસ મૂક્યો છે. પોતાને માટે થોડા કન્યા શોધી લાવવાતું કાર્ય તેણે પોતાની રાજીખુશીથી મ્હને સોંપ્યું છે. નાવ હવે સમુદ્ર-કાંઠે અવવાની તૈયારીમાં છે. કેવળ ત્હારા હા રૂપી લંગરનીજ વાર છે. બોલ શો વિચાર છે ?”

* * * * *

વાર્તાના પ્રસાદમાં આમળ વપનાં અગત્યનું વાંચક ! એ ચેતીજ ગયા હશે, કે પોતાનાજ માણસેને સીપાઇ તથા નાયક બનાવી, પ્રવચનમાળેને કકકો બણાવી, દીંગતે પકડાવનાર, તથા પાછળથી રમેશના વેશમાં આવી પાછો તેને જામીતગીરી હપર હોડાવનાર, શયતાન રોંદી તે અન્ય કામ નહી, પરંતુ એકજ વ્યક્તિ, એકકોનો જમણો હાથ, આદર્શ હૈં મહેશનો ચીરંજીવી રમનીજ હતો.

* * * * *

“જો મ્હારે એ સર્વ નાકામુજ્જ હોય તો !”

“તો બચંકર યાનના સડી આ નર્મદાપમાંજ જીમનમર સડ, બળાકારથી શિયળ બળે અને પોષ પોષ આંસુએ રડ.”

“ભાઈ ! એ બધું શું તું જોયાજ કરશે ?”

“ખુશીથી. પિતાના ખૂનીને મ્હાલનો તું જોઈ શકશેને ?”

“તો શું ત્હારી બચંકર શર્ત રિવકારી ખૂની સાથે પરણવું ? બેજ વરસમાં સૌભાગ્યને ફાડવું ? સાથે સ્વામી-ધાતકનું મહાન પાપ માથે બેસવું ?”

“નહી. કાર્યસિદ્ધિ થયા પછી તું બધે અન્ય શુભ સ્થળે પરણજે.”

“અર્થાત્ એક ભવમાં બે ભવ કરવા. એમજને ?”

“હા ! ત્હારી ઇચ્છા હોય તો કરજે. નહી તો પિતાની અર્ધ સંવત્તિ લઈ સુખ મ્હેનમાં અવશેષ જીવન પૂરું કરજે.”

“જો તું કેવળ વીલ અને વસુ મેળવવાજ મદાર સૌભાગ્ય કહેવા તૈયાર થયો હોય, તો પછી અન્ય રસ્તે પણ તું, તે, તેને સપડાવી મેળવી શકે છે.”

‘વીલ ઉપરાંત તેની પાસે એક આપણા મંડળનો ખાનગી કાગળ છે. જેને લખને મંડળ જેખમમાં છે.”

“બહે ! છતાં મદારથી એ કચ્છીલુ કૃત્ય તો નહિજ બને. અગ્નિ સમક્ષ પરજેલા પતિને વિશ્વાસપાત કરી નહિજ મરાય. હાય ! હું કયા જન્મે છૂટું ?”

“છન્દુ ! આમાં હકદારનો હક માર્યો જાય છે.”

“છો જતો.”

“અદમાશ ખૂતી ફાવી જાય છે.”

“પ્રભુ તેને શિક્ષા કરશે. એક માણસને તેના અપકૃત્ય માટે દંડ દેવાનો અધિકાર માણસનો નથી.”

“તો શું તું નહિજ માને ?”

“ના, ના, અને ના.”

“હીક છે. હમણાજ માલમ પડશે.”

આદેશાહના ચર્ણપ્રહારના ધ્વનિની સાથેજ ત્યાં ચોકટનો એકકેટલો હાજર થયો. તેની બંને આંખો આગળની જગ્યાએથી લાલચોળ અગ્નિ સરસો પ્રકાશ પડી રહ્યા હતા. ગરીબ બિચારી છન્દુ ! એને જોતાંજ ચરચર કંપવા લાગી.

“શું નથી માનતી ?” એક પ્રચંડ અવાજ થયો.

“ઓ બાપ ! રંમ કર ! બચાવ !” છન્દુ ત્યાં ઉભેલા પોતાના બધુંના પગમાં પડી.

“બચ્ચું હોય ! તો કર આ કરારપત્ર ઉપર સહી”

“હાય ! શું શરતમાં સોભાય મુકુ ?”

“છુટકો નથી.”

“ઓ પ્રભુ !”

“હાલ તો એ ત્હારો પ્રભુ અમારા ઉપર મહેરબાન છે. ચાલ સત્વર સહી કર.”

“શું સ્વહસ્તે લલાટ ફેડવા ?”

“જેવું તારું ભાગ્ય.”

“ના ! ના ! ઓ નિર્દય બંધુ ! ત્હારા આ ક્ષયતાનીયતથી બરેલ કાર્તના કરારપત્ર ઉપર મ્હારો આ દયાળુ કર કદી નહિ આલે.”

“રમેશ ! તું જોયા કર ! એ એમ માને એમ નથી. એને તો બળાત્કારથીજ મનાવવી પડશે.”

એકમતની બચકરતા હવેજ ખ્હાર તરી આવી. તેની બચકર આગાનો પડધો તે આખા ખંડમાં મળું રહ્યો. જોતજોતામાં એ ચમત્કૃત જેવા સેવકો ત્યાં આવી ઉભા રહ્યા.

“વિકાળ ! આ હઠીલી છોકરીને મંડળની બચકર શિક્ષાના અમલમાં ચૂકવાની છે.”

“જી ! સેવક તૈયાર છે.”

આગા અપાઠ ચૂકી. તે જાલીમ પાપાણુહૃદયી દૂતોએ કામળ કાળી સમાન છ દીરાને રસી વડે મળ્યુત રીતે બાંધી દીધી. એકના હાથમાં જીવલેણ કાંટીય ખંજર હતુ. જ્યારે બીજાના હાથમાં લોહના તપાવેલા બે સળીઆઓ હતા.

“ઈન્દુ ! માન ! હજી સમય છે. નહિ તો મ્હારી એકજ આજ્ઞા થતાં તું નાક અને ચક્ષુહીન થશે. મુખ સૌન્દર્યની શોભા જોતજોતામાં નષ્ટ થશે. આ ધગધગતા લોખંડી સળીઆઓ આંખો ફેડી ત્હને અંધ બનાવશે. અસહ્ય યાતના અત્યારે અને અખિલ જીવનપર્યંત સહન કરી કારાગૃહમાં સડતું પડશે.”

આવી કઠોર શિક્ષાના નામ શ્રવણેજ ઈન્દુની દિંમત ખૂટી ગઇ. તેનું ધૈર્ય તેને છોડી ચાલતું થયું. હગરવાની આજ્ઞા અને શ્રદ્ધા નષ્ટ થઇ તે કશું સ્વરે એકકાના ચરણમાં પડી જીવનની મિક્ષા માગવા લાગી.

“બાઇ ! જીવતદાન આપો ! અખિલ જીવન પર્યંત આપની ચરણ-કિંકરી, ગુલામડી તરીકે રહી આજ્ઞાઓ ઉઠાવીશ.”

“નહી ! જીવતદાન જોઇતું હોય તો શરતમાં કેવળ કરવી રહી આ સહી.”

“અફસોસ ! એક બાળુ નયન-નાસિકા હેઠન ! તો બીજી બાળુ પરણીને પ્રથમ પગમેજ વૈધવ્ય-પાલન ! નથી સમજતું ! કે શું કરવું ?”

“હમણાંજ સમજશે. ! સંધે ધડે નદીના નીર નથી બરાતાં, એ તો સ્ત્રોજ વાંકો વાળવોજ પડે વિકાળ ! આગળ વધ. મુખ-ચંદ્રની શોભા રૂપ નાસિકાને હેઠી પ્રથમ આયનામાં સૌન્દર્યહીન વદનની ઝાંખી કરાવ.”

વિકાળ આજ્ઞા પાળવા કઠોર લઇ આગળ વધ્યો. પરન્તુ ઈન્દુના “થોમ !” શબ્દે તે પાકો ખંચાયો.

“તો શું ? બાઇ ! એક કુમારી કન્યાના શુભાશિર્વાદ લેવાનું તમારા નસીબમાં નથી ? સૌભાગ્યવતી સુન્દરીઓના સંસાર-સુખ સળગાવી તેને કલ્પાંત કરતી જોવામાંજ શું તમને આનન્દ આવે છે ?”

“હા.”

“તો બલે ! તેમ કરો જેવી ઇચ્છેચ્છા ! “ઇચ્છેચ્છા બલિયસી.”

એક કરોડપતિની, ખહેન ! ખહેન ! યદને ઉછરનાર, સુકોમળ બાળા ઇન્દિરા તે આવી બચાંકર યાતના સહન કરવા, ધૈર્ય તથા હિંમત ક્યાંથી લાવે ? બીષણુ ત્રસદાયક શિક્ષાથી તેણે તે બચાંકર શર્ત ઉપર સહી કરી. લલાટ ફેડયું. શરતમાં સૌખ્યાચ મૂકી અમૃતમય જીવનને કોરી બનાવ્યું. કેવો ત્રિપરિત સંજોગ !

સંજોગનો ભોગ યદ આવી રીતે કટલીએ આર્ય-માળાઓ સદર્શ, તેમજ નીતિ ચૂકા અનાચારને પથે પગલાં બરતી હશે ! ઇન્દિરા વચનથી અંધાધ ચૂકી. પાપીઓની પ્રપંચગળમાં હથીઆર તરીકે યોગ્યતા તે નિમાધ. કંપને કરે કલમ પકડી સહી કરતાંજ તે “હાય કમનસીબ !” કહી ધરણી ઉપર ઢળી પડી.

એકેકો અને બાદશાહ “પોખાર.” બોલી હસતા હસતા એકેકના હાથમાં તાળી આપી ત્યાંથી ચાલતા થયા.

આજેજ.....(સચિત્ર).....મંગાવો.

(સુંબાર્ઈ ગુજરાતી નાટક મંડળીના સુપ્રસિદ્ધ ખેલ નવલકથાના રૂપમાં.)

 “નવલકથા-હીન્ડી.”

પ્રગોળક:-“પુષ્પ.”

“શ્રો પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય” ટાવર રોડ-સુરત.

મૂલ્ય રૂ. ૦-૮-૦.

પ્રકરણ:-૯મું.

“ સાસર કે પીએર ? ”

હેશબાબુના વૈકુંઠવાસ થયાને આજ એક અઠવાડિયું વીતી ગયું છે. જે દરમ્યાન દીનેશ અને રમેશ વચ્ચે ગાઢો રોહ બંધાયો છે. આજ મહેશબાબુના મરતી વખતના શબ્દોનું પાલન કરવા સંબંધીના વિચારો દીનેશ બગીચામાં બેસી કરી રહ્યો હતો.

એટલામાં નિત્ય નિયમાનુસાર રમેશ ત્યાં આવી લાગ્યો.

“ કેમ ? બાપ ! શું વિચાર ચાલે છે ? ”

“ વિચાર ખીજ શાના હોય ? ખૂનીની શોધના. ”

“ એક વધામણી. દેરત દીનેશ ! ગઈ કાલે મ્હેં તને જે વાત કરી હતી, તે આજે નકકી કરી આવ્યો છું. ”

“ કય ? ”

“ ત્યારે ચોખ્ખો એક નિર્ધન પરંતુ સદ્ગુણી અને સૌન્દર્યવાન કન્યારત્ન જોઈને, ખરીદી નાખ્યું છે. ”

“ એમ ! ”

“ હા. જે આ રહ્યો તેનો ફોટો. ”

રમેશે એક પોડશવણિયા બાળાની છબી દીનેશના હાથમાં મુકી. દીનેશ તેને ધડી બર જોઈજ રહ્યો. તેના હૃદયમાં એ હત્તમુખી શરમાળ લાવણ્યવાત બહાર્ષ ગઈ. થોડી વારે તેણે રમેશને પ્રશ્ન કર્યો.

“ રમેશ ! એનું નામ શું છે ? ”

“ ઇન્દીરા. માતાપિતાહીન આ નિરાધાર બાળાને એક દયાળુ પાડોશીએ પાળી છે. હવે તે પોતાને માથેથી આ કન્યા-રત્નનો બાર કંકુને કન્યા દઇ ઉતારવા ઇચ્છે છે. બોલ, ત્હારો શો વિચાર છે ? ”

“ તું થોડુંજ મ્હારું અક્ષિત કરવાનો છે ? ”

“ બસ સારે. ”

“ તો પછી ત્હને જેમ થોડ્ય લાગે એમ કર. ”

* * * * *

ઉપરોક્ત વાર્તાલાપને આટલેથીજ અંત આવ્યો. બીજા ચાર દિવસ ગયાં. પાંચમા દિવસનું પ્રભાત થયું. આજેજ રમેશ દીનેશના લગ્ન નક્કી કર્યા છે. દીનેશ જ્યારે પૂર્ણાનન્દમાં છે. ત્યારે બિચારી કમનસીબ ઇન્દુનું મ્હોં સંપૂર્ણ ઉતરી ગયું છે. તે પોતાની એક માત્ર સહચરી દૂરી સાથે અત્યારે કચ્છ વાર્તાલાપ કરી રહી હતી.

“ હાય ! હવે આપણે વિખૂટા થઇશું. ” ઇન્દુ રડતી રડતી બોલી.

“ શું કરીએ ! જેવો દૈવસ-યોગ ! બાકી તમારા બાઇને સમગ્ન-વવામાં મ્હેં કંઈપણ બાકી નથી રાખ્યું. ”

“ એમાં તમારો કશો વાંક નથી. દોષ મ્હારા કૂટેલા દૈવનો. જે બાઇ પોતાની પરણેલી પત્નીનો ન થયો, તે વળી બગિનીનો તો થાયજ ક્યાંથી ? ”

“ ત્યારે હવે તમે પરણીને તો જવાનાં. પરંતુ અમારી માદ નહી બૂલતા. ” દૂરી ગદ્ ગદ્ કહે બોલી.

“ ના.....ના.....ના..... ”

ઇન્દીરા અને દૂરી એકેકને બેટી પુષ્કળ રડ્યાં. મંડળના બે સભ્યો ઇન્દુના બનાવટી પાલક માથાપ બન્યા. દીનેશ અને ઇન્દુ વચ્ચે.

“મહોદી વચની સુતા તો હવે સાસરેજ શોભે ! વળી તમે પણ એકલાં છો. એટલે હવે એ આપને ત્યાંજ રેશે.” વગેરે વગેરે વચનો કહી ઇન્દુના ખોટા માથાપ વચમાં આવેલ ઇન્દુને પોતાની સાથેજ લઇ જવા દીનેશને આગ્રહ કરવા લાગ્યા. રમેશે પણ એમાં સંમતી આપી. દીનેશનું દિલ તો ક્યારનુંય એ ધુંધટવાળી ઇન્દીરાનું મુખ-દર્શન કરવા આતુર થઇ રહ્યું હતું. તેમજ ઇન્દીરા પણ હવે આ પાપાલયમાં ખળ વાર રેવા ઇચ્છતી ન હતી. એટલે પછી પૂછતુંજ શું ?

● સાસરે મિલાવતી ઇન્દુના અંતરમાં ન હતી હોંસ ! કે ન હતો હર્ષ ! પોતાના પિતાના ખૂની સાથે સંસાર માંડવાથી વાતજ તેને કંપાવતી હતી. તેમજ એ વરસનું ટુંકું સૌભાગ્ય (પેલી બચંકર શર્તની રૂએ) તેની નજર સન્મુખ તરવરી રહ્યું હતું. દીનેશ, રમેશ તથા ઇન્દિરાએ પાપાલયમાંથી જેવો એકમ પગ પ્દાર મૂક્યો, તેવીજ ઇન્દુની પ્રેમાળ સહીયર દૂરી ત્યાં દોડી આવી. તેને ભેટી ખૂબ રડી, અને છેવટે છૂટી પડી.

મહેશઆયુની કરોડોની મિલકતના વારસદાર દત્તક પુત્ર દીનેશ આયુના ઇન્દીરા સાથેના લગ્ન-સમાચાર કલકત્તાના ગૃહેર વર્તમાન પત્રોમાં પ્રકટ થયા, પરન્તુ ‘ઇન્દિરા તેજ મહેશઆયુની ગુમ થયેલ પુત્રો ઇન્દુમતી છે,’ એમ દીનેશ કે કોઇ પણ ગજુતુ ન હતું. રમેશે પણ એ વાત દીનેશથી ગુપ્ત રાખી હતી. દીનેશ ઇન્દુને જોઇ ન હતી, એટલે તે ઇન્દીરાને મહેશઆયુની પુત્રી તરીકે ઝાળખવા ન પામ્યો. પરન્તુ ઇન્દીરા તો ગજુતીજ હતી, કે પોતે ક્યાં જઇ રહી છે? દીનેશનું ગૃહ માંડયાની પ્રથમ અખિલ રાત તેને એજ વિચાર થયા કર્યો કે:- “ઓ પ્રભુ ! હું ક્યાં આવી ? આ તો મહાર સાસરું કે પીએર ?

બને. કુદરતનો આ કેવો ચમત્કાર ! ભાગ્યની આ કેવી અગમ્ય લીલા !”

“જે મકાનમાં કન્યા થઇને પોષાઇ. ત્યાંજ કાન્તા થઇને વાસે !
જ્યાં કુમારિકા-ભવ ગાળ્યો ! ત્યાંજ સંસાર માંડવાનો આવ્યો ! મહીયર
એજ શ્વસુરાલય ! અને દીનેશ ! એક લેખે ગણતાં મહેશખાણુનો દત્તક
પુત્ર ! ખીજી રીતે ધરજમાઇ !”

+ × × ×
વાંચક ! વરસ તો પાણીના રેલા સમાન વહી ગયું. દીનેશના
સદ્ગુણોએ ઇન્દિરાના અંતરમાંનો ળ્હમ (પિતાનો ખૂની) બદ્ધ અંશે દૂર
કર્યો. ઉભય દાંપત્ય યુગલ-હરેમાં પ્રણયકૃરો ધ્રુટયા. ઇન્દિરા અને
દીનેશના દીલ એકકને મળી ગયા. રનેહના સિન્ધુમાં સ્નાન કરવા પડેલી
સુંદરી ઇન્દિરા ! પેલી બચાંકર શર્તે ! તથા પતા ઉપરનો ળ્હમ બંને
વાત વખત બતાં વિસરી ગઇ.

રમેશ પણ વખતોવખત આવતો જતો હતો. પરંતુ તે ધણો
ખરો દીનેશનેજ મળતો. ઇન્દિરાને અલ્પ સમય આ સંસાર-સુખ
ભોગવી લેવા દેવા તે ઇન્દિરાને મળતો તો બાગ્યેજ ! અને તે દેખા તે
કશું બાલતા નહી.

ઉનાળાનો સખત તાપ પડતો હતો. દીનેશ પોતાના હાથમાં એક
ગુપ્ત લખાણની ડાયરી લઇ વાંચતો વાંચતો નિદ્રાધીન થઇ ગયો હતો.
ત્યાં પતિને શોધતી ઇન્દિરા આવી. ડાયરી ઉપર નજર પડતાંજ તેણીએ
તે ઉઘડી લીધી. પ્રથમ પાનું વાંચ્યું. વાંચવામાં તેને રસ પડ્યો, અને
અદિથી અત ર્યંત તેણે ત વાંચી. તેમાં દીનેશના જન્મથી માંડીને
તે મહેશખાણુનું ખૂન કેવી રીતે થયું ? પોતાને મહેશખાણુએ મરણ
પથારીએ શા માટે દત્તક લીધો ? વિગેરે તમામ વાત લખાયેલી હતી.

ઇન્દિરાના હૃદયમાંથી પોતાના પતિને માટે રમેશે જે પિતૃ-ધાતીનો
ળ્હમ બરાવ્યો હતો, તે સર્વથા સાફ થઇ ગયો. ઉલટો પતાની અંતઃકરીએ

સેવા-શુશ્રુષા કરનાર કાન્ત ઉપર તેને વિશેષ અતુરામ ઉપજ્યો. તેના નયનદ્વયમાંથી આંસુડાની હાર સરવા લાગી. પલંગ ઉપર સૂતેલા દીનેશના કપાળ ઉપર અચાનક ઉષ્ણાશ્રુતુ એક ટીપુ પડી ગયું. તે તુર્તજ જાગી ઉઠ્યો. પ્રિયતમા ઇન્દીરાના હાથમાં પોતાની ડાયરી નિહાળી. તેની આંખમાં આંસુની ધારા જોઇ. પ્રિયાને ઉરસરસી દાઢી ને પૂછવા લાગ્યો.

“દેવી ! આ શું ? તું રડે છે શા માટે ?”

એજ વેળા ઇન્દીરાને પોતે ડાણ છે ? તે જાહેર કરવા ઇચ્છા થઇ. પોતાતા પતિથી પોતે કેટલીક વાત ગુપ્ત રાખે છે, એમ જાણી તેને અતિ દુઃખ થયું. પોતાને બચકર શર્તથી પરણાવનાર રમેશનો ભેદ ખોલી દેવા એક વાર તેને વિચાર થયો તે ખોલી.

“નાથ ! આજ પર્યંત હું છોતરાઇ છું. આપણી સાથે દગો રમવામાં આવ્યો છે. હું.....”

અને ઇન્દીરા આ ભેદ આગળ ખોલે, તે પહેલાં તો બારીમાંથી કોઈએ એક પાનું ફેંક્યું. તે ઝરાખર પલંગમાંજ આવી પડ્યું. જે ચોકડના એકકાનું હતું.

એને જતાંજ દાનેશ તપાસ કરવા બહાર દોડ્યો. થર થર કાંપતી ઇન્દીરા એકલી પડી. એટલે એક રાક્ષસી મૂર્તિ આવી લાં ઉભી રહી. ઇન્દીરાએ તેને જોઇ. તેની લાલ માણેક જેવી આંખોમાંથી અગ્નિનીત કારણો છૂટી રહ્યા હતાં. તે ચોકડનો એકકો ! જાતેજ હતો.

ઇન્દીરા પોતાની શર્ત બુલી. પચન તોડી, મંડળનો ગુપ્ત ભેદ દીનેશને ન કહે, તેની યાદ દેવડાવવા તે આવ્યો હતો. આમ દીનેશના ધરમાં પણ છૂપી જરુસાં આવી રહી હતી. ઇન્દીરા એ બચકર મૂર્તિને જોતાંજ ચીસ પાડી પલંગમાં બેઠેજ થઇ પડી.

બદારથી દીનેશ દોડી આવ્યો. મોઢા ઉપર જળ છાંટ્યા પછી થોડીવારે ઇન્દીરા જાગૃત થઈ. “શું હતું?” એમ પૂછતાં તેણે પોતાના મૃત માતાપિતા સાંભરવાથી રડવાનું અને બહીવાનું બદાનું બતાવી, એ વાત ઉઠાવી.

દીનેશ વધુ પડપૂછ ન કરી. પરંતુ તેજ દિવસથી તે ચતુર પુરુષને પોતાની પ્રિયતમા ઇન્દીરા ઉપર સજ્જડ શંકા બેઠી ઇન્દીરાને મહેશ બાપુના ખૂની મંડળ સાથે જરૂર કોઈ જાતનો બેદી સંબંધ છે. એમ તેની કલ્પનામાં તરતજ આવી ગયું. તેજ દિવસથી તેણે ઇન્દીરાની પ્રત્યેક હીલચાલ, પમલાં, અને વર્તન પ્રતિ બારીક લક્ષ આપવા માંડ્યું.

જેતજેતામાં બે વર્ષ પૂરા થયાં. દીનેશને ત્યાં સુધી નો ઇન્દીરા તરફથી કંઈ નવું જાણવા જેવું મળ્યું નહીં. (કારણ એકકોની શર્ત બે વર્ષની હતી.) પરંતુ એ બીજાજ વર્ષની છેવટની રાત્રિએ પોતાની બચકર શર્ત પળાવા રમેશ આવ્યો, અને ચાલાક ઇન્દીરાએ પોતાના પતિની છાતી ત્રિંધવાને બદલે પોતાના દુષ્ટ ભાઈની (રમેશની) છાતી વિધી નાંખી. છેવટે આ બનાવ સાવચેતીથી જોઈ રહેલા દીનેશે જોયો. પતિને જેતાંજ ઇન્દીરા મુર્છાંગત થઈ જમીન ઉપર પડી ગઈ. તેની ચોળીના ઉપસેલા ગળવામાંથી એક તેર પોતાની કેટ દીનેશના હાથમાં આવી. (એ બધું આગળું પ્રકરણ પહેલામાં વાંચી ગયાં.)

એ તેર પાનાની કેટે, તથા ઇન્દીરાએ કરેલા રમેશના ખૂનને ધ્યાનમાં લેતાં એક વર્ષ ઉપર બંનેલા બનાવ ! અને ઇન્દીરા ઉપરનો બ્રહ્મ દીનેશના હીલમાં ફરી તાળે થયો.

આ ઉપરાંત પણ દીનેશને ઇન્દીરા ઉપર શક આવે એવો એક પ્રસંગ આમળ બન્યો હતો. જે નીચે પ્રમાણે.

પ્રકરણ:-૧૦ મું.

“સ્નેહમાં શંકા.”

ઈન્દીરાના સાસરવાસને એક વર્ષ વીત્યા કેડે પેલી ડાયરી-વાંચન અને શંકા નિવારણનો પ્રસંગ બન્યો. પરંતુ તે પછી ભાગ્યેજ છ માસ વીત્યા હશે ! તેવામાં દીનેશને ઈન્દીરા ઉપરના સંશયમાં પુષ્ટી મળે એવો એક નવો બનાવ બન્યો.

વીલ તથા કરારપત્રના બે કીમતી કાગળીયા શોધી આપવા રમેશ વારંવાર ઈન્દીરાને સતાવવા લાગ્યો. પરંતુ ઈન્દીરા ! પવિત્ર હૃદયની ઈન્દીરા ! એ ચોર કર્મ કરવા હમેશ નિર્બળ તેમજ નિષ્ફળ નીવડતી. ઈન્દીરાના શંકાશીલ વર્તન પછી દીનેશ એ બે પત્રોને બહુજ સંભાળ પૂર્વક પોતાની પાસે અને પાસેજ રાખ્યો. ખૂની તથા એકકાના મંડળને શોધવા તે ગુપ્ત રીતે તનતોડ પ્રયત્ન કરતો હતો. પરંતુ સ્નેહીના રૂપમાં ક્ષયતાનની ગરજ સારનાર રમેશ તેની યુક્તિઓથી જાણુ-કાર થઈ, તેના બધાજ દાવો ઉઘા વાળતો હતો. આમ દીનેશ, ઈન્દીરા કે રમેશ ત્રણેમાંથી કોઈ પણ હજુ પોતપોતાના દાવમાં ફાવી શક્યા ન હતા.

રાત્રિના સુમારે સાડા દશ થયા હશે. રમેશ આભ્યે. તેના સખ્ત દબાણે કરી ઈન્દીરા વીલ શોધી આપવા થયરને પગે ઉભી થઈ. લાયઝેરીવાળા ખંડમાં ટેબલ ઉપર લેમ્પ ઝમઝગાટ બળી રહ્યો હતો. ક્ષયનખંડમાં પુરસી ઉપર બેસી દીનેશ એક પુસ્તક વાંચી રહ્યો હતો.

ત્યાં કાચની બારીમાંથી કોણે પિસ્તોલનો બહાર કર્યો એક બાર કરનારનો ધરાદો દીનેશનું ખુનજ કરવાનો હતો, છતાં ઇશ્વરેઆથી તે સહજ બચી ગયો. ગોળી ટેવલ ઉપર અળતા લેમ્પમાં વાગી, લેમ્પના કંકડેકકડા થઇ ગયા. કાચના કટકા દીનેશને વામના બચી ગયા. સફળો દીનેશ પુસ્તક પડતું મૂકી ટેવલ ઉપર પડેલી પિસ્તોલ લઈ ઉભો થઇ ગયો. દીપક ખુલાઈ ગયો. ઇન્દીરાના રસોડામાંથી જ્ઞાનસેવા દીનેશ અંધારામાં દોડ્યો. પરંતુ તેની અત્યંત અજાણ્યપણની અંદર રસોડામાં ઇન્દીરા નેમજ જ્ઞાનસેવા કોણ ન હતું. સર્વત્ર અંધારું અંધારું!

ગાઢ અંધારામાં પોતાને ગોળી મારનારને શોધી કાઢવો, એ દીનેશને દુષ્કર જણાયું. પ્રવેશદ્વાર શોધવા તે ફાંફાં મારી રહ્યો હતો, એટલામાં તેની નજર તિજેરીવાળા ઓરડામાં પડી. પોતાના કીમતી કામળીયાવાળો કોટ તેમાં બેરવેલો છે, એ તેને યાદ અવ્યું. ઓરડાની ફાટમાંથી પ્રકાશની એક આછી રેખા બહાર પડતી હતી. દીનેશ અંધારા હૃદયે ત્યાં દોડ્યો. પિસ્તોલનો બહાર કરનાર વ્યક્તિજ એ કામળા ઓરવા આવેલી હોવી જોઈએ એમ તેણે અનુમાન કર્યું. એક હાથમાં બરેલી પિસ્તોલ લઈ તે ત્યાં ગયો. રસોડાનું જ્ઞાનસેવા ત્યાં બેસી રહ્યું હતું. તેના અજાણ્યામાં પેલી ચાવી લઈ તિજેરી ઉઘાડવા મથતી એક મહિલા દીનેશને સ્પષ્ટ નિહાળી. પિસ્તોલ તેના હાથમાંથી હેઠે પડી ગઈ. “કોણ ઇન્દીરા!”

ઇન્દીરા પતિને જોઈ બેઆકળો બની ગઈ. તે કશું બોલી શકી નહીં.

“શું બોલે છે? ઇન્દુ! કીમતી કામળો તો જો...આ રહ્યાં. બહાર કોટમાં છે. ત્યારે એજ જોઈએ છે. નહિ વાર?”

ઇન્દુલ હૃદય ભરાઇ આવ્યું. તેની છાતીએ રૂમે ભગયો. જીમ તાળવા માથે રહેંચી ગઇ પવિત્ર હૃદયની છાતી સંજોગોએ ભ્રમ થયેલી એ પવિત્ર બાળાને કર અપવિત્ર કાય કરતાં કંપી ગયો હતો. જાન-જળીયાં ભરાવથી તેની આંખો તેના સુશિવ સ્વામી પ્રતિ દયા ઉપજે એમ જોઇ રહી હતી. ઇન્દીરા ! અનિચ્છાએ પતિ માથે દગો રમી રહી હતી. પતિને પ્રેમ અને વિશ્વાસ ગૂમાવી રહી હતી.

“ઇન્દીરા ! તું મહેને સાચા પ્રેમથી રહાય છે ?”

“હૃદય ચીરી ખાતી કરે.” ઇન્દીરાને રૂંધાયેલો કંઠ ખુલ્યો.

“તો પછી તારા આ રૂઢને ! અને અયોગ્ય વર્તનનો ભેદ મહેને કહી દે.”

“હા ! કહી દેતે ! પરંતુ...પરંતુ...પ્રાણેશ ! ક્ષમા કરો ! એટલીજ બિદ્યા મારું છે. જોડે તમારી આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરી પાપ-ભાગી થાઉં છું, એ હું જાણું છું, છતાં મારા હૃદયના બેદી ઉભરા તમારા આગળ નથી ઠાલવી શકતી. હાય ! દત્તભાગ્ય !” કહી લાંબ ઇન્દીરા ઢળી પડી.

આજ વેળા દીનેશને ઇન્દીરાના સ્નેહમાં શંકા લાગી. એક વાર તેના મગજમાં ઇન્દીરા ઉપર સખ્તાઇ કરી માહીતી મેળવવા વિચાર આવ્યો. “શું ઇન્દીરા દુષ્ટ મંડળની ગુપ્ત જસુસ તો નહી હોય !” તેનાથી મ્હોટેથી બેલાઇ જવાયું.

“ના ! દીનેશ ! ઇન્દીરા પવિત્ર છે.” એક અચળી અવાજ તેજ વેળા તેનાસાંભળવામાં આવ્યો.

“કાણ ?” દીનેશ પિસ્તોલ લઇ ચોક્યો એક કાળી મૂર્તિ તેની રહામે આવી ઉભી રહી. દીનેશનો પિસ્તોલવાળો હાથ નીચે રાખવા

સચવતી તે વ્યક્તિએ પોતાનો ખુરખો ખોલ્યો. “જો! દીનેશ! કાણ છું? મ્હારા શબ્દોમાં વિશ્વામ રાખ. વેશ્યા જ્યોતિર્માળા કદ પણ-જીવ જતાંય જુદું નહીં બોલે.”

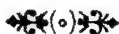
ચોડી વારે એ કાળી મૂર્તિ ચાલી ગઈ. દીનેશને રમેશના હાથ માંથી છોડાવનાર જ્યોતિ! તે આજ (કાળી મૂર્તિ) હતી.

દીનેશને ગોળા મારવાના ઇરાદે આવેલા રમેશની પૂઠ તેલ પકડી હતી. શયતાની મંડળમાં એ સમ્ય તરીકે જોડાઈ આવા પરા પકારના કાર્ય કરી રહી હતી.

પ્રકરણ:-૧૧ મું.

“દયાની બિક્ષા.”

(પ્રથમ પ્રકરણનું અનુસંધાન.)

મેશનું ખૂન ઇન્દીરાના હસ્તે થયું, અને બેહોશ ઇન્દીરાની ચોળીના ગળવામાંથી દીનેશને પેલી તે પાતાની કેટ મળી આવી, તે પછી તે તેને બારી કાઢતી નિરખત્રા લાગ્યો તેરે તેર પાના ચોકટન હતા. અન્ય કેઈ પણ જાતનું ચિહ્ન પાનાએ ઉપર ન હોવાને લીધે દીનેશ કેવળ એટલીજ આશ્ચર્ય કરી શક્યો કે તકડી ઇન્દીરા પણ અગુપ્ત મંડળના દગાનો ભોગ ઇચ્છા-અનિચ્છાએ પણ બનેલી છે. ઇન્દીરા પોતાની ઉપર વ્હેમ ન આવે, એ વિચારે તેણે તે કેટ સંભાળપૂર્વ

1

2

3

સચિત્ર નવલકથા-હીરણ્ય સચિત્ર.

પ્રકાશક:-શ્રી પ્રાણજીવન પ્રેસનાલય, ટાવર રોડ-સુરત.

આવીઃ-૬૧. પ્રાણજીવન જીવણદાસ બુકમેસર અને પબ્લીશર.

કીમત આઠ આના.

પાછી જોમની તેમ તેણીના ગળવામાં મુકી દીધી. એટલામાં ઇન્દીરાએ બેશુદ્ધિમાંજ પાસું બદલ્યું. તેની ચોળીના બારીક વસ્ત્રમાંથી બાંધ નીચે દીધેલો એક ડાંમ સ્પષ્ટ દેખાઇ ગયો. દીનેશે તે જોયો. તે ભાગ ખુલ્લો કરી ધ્યાનપૂર્વક અવલોક્યો. તે નિશાની પેલી કેટમાં ખંજના પાનાને મળતી આવતી હતી.

હવે દીનેશ સંભાળપૂર્વક એ ચિહ્ન તપાસે તે પહેલાં તે ઇન્દીરા નમ્રત થઇ ગઇ. પતિને પોતાના ગુણ ભામના ગુણ ચિહ્ન પ્રતિ અવલોકતાં જોતાંજ તે ભેટી થઇ ગઇ. અસ્તવ્યસ્ત થયેલ ચીરો સરખાં કર્યાં.

“તમે શું જોતા હતા ? હવે પણ શું જોઇ રહ્યા છો ?”

“તારા હાથ ઉપરનું એ ભેટી ચિહ્ન !”

દીનેશના મ્હોમાંથી આ શબ્દો બહાર પડ્યા, તેવોજ ઇન્દીરાનો હાથ તેની ચોળીના ગળવામાં પડ્યો. ચતુર દીનેશ ચેતી ગયો, કે ઇન્દીરા પોતાની કેટ સહીસલામત છે કે નહીં ? તે તપાસે છે. અને હવે પણ તેમજ. કેટને સુરક્ષીત જોતાંજ તેનો અડધો જીવ ઠેકાણે આવ્યો. તે બોલી.

“શું તમે એ નિશાની જોઇ ?”

“હા, ઇન્દીરા ! હું તને આજ સુધી વિશ્વાસુ ધારવામાં સખ્ત ઠાવ્યો.”

“કેમ ?”

“તું મહેશબાપુના ખુની મંડળ ચોકટના એકકાની છૂપી નસુસ છે.”

“તમે ! આ શું બોલો છો ?”

“સત્ય કહું છું ! કહે, રમેશનું ખૂન કરવાનું ત્હને શું પ્રયોજન ?”

“મ્હારું સૌભાગ્ય-સંરક્ષણ ! તમારા જીવન-રક્ષાર્થે !”

“એટલે !”

“રમેશ. રમેશી નથી પણ શયતાન છે. તમારું ખૂન કરવા તે આવ્યો હતો.”

“રમેશ ! અને તે મ્હારું ખૂન કરવા આવેલો ? એ વાત માન્યામાં આવેજ કેમ ?”

“અત્યારે નહીં તો ભવિષ્યમાં આવશે.”

“રમેશ ઉપર આરોપ મૂકતાં પ્હેલાં ત્હારી પાસે એનો શો પૂરાવો છે ?”

“પુષ્કળ. કારણ ! રમેશને હું આજકાલની નહિ, પરંતુ મ્હારા જન્મથી ઓળખું છું. પરંતુ અફસોસ ! કે એ બધું હું તમને અત્યારે કહી શકતી નથી.”

“ત્યારે તું દુષ્ટના મંડળમાં સામેલ છે, એ વાત તો સાચીને ?”

“હા ! પિશાચ-મંડળનું હું એક હતીઆર છું.”

દીનેશ ઇન્દીરાની આવી દિગ્ભ્રમભરી કથુલાતથી હેરત પામી ગયો. તેના દીલમાં નિશ્ચય થયો, કે ઇન્દીરા આ પાપી મંડળમાં સંજોગતો ભોગ થઇ સપડાઇ ગઇ છે. પરંતુ શીકર નહિ. એનીજ મારફતે આગળ પગલાં બરવાં ઠીક થઇ પડશે, ધારી તે કશું બોલ્યો નહી. ઇન્દીરાને ત્યાંજ થોભવાનું કહી, તે દિવાનખાનામાં ધાવલ થયેલ

રમેશના શયની તપાસ કરવા પાછો ફર્યો, પરંતુ અત્યંત અન્યથાની અંદર તેને માલમ પડ્યું કે રમેશનું શય ત્યાં ન હતું.

વાંચક ! રમેશની સાથે આવેલા માણસો રમેશને બહુ વાર થયા. છતાં પાછો ફરેલો ન જોતાં જ શોધવા અંદર આવ્યા હતા, અને તેને ધાયલ સ્થિતિમાં જોતાં જ ઉપાડી ગયા હતા. ધા ખબા ઉપર થવાથી તે બચી જવા પામ્યો હતો. દીનેશને ઇન્દીરા ઉપર વહેમ આવે એવું એક કારસ્તાન તેઓ જતાં જતાં કરી ગયા હતા. અને તે, એક ચિઠ્ઠી લખી તેઓ ત્યાં મુકતા ગયા. દીનેશ તે ઉપાડી વાંચી.

“દીનેશ !

ઇન્દીરા એકકાના મંડળની એક છૂપી સભ્ય છે. તારા પરમ મિત્ર રમેશ સાથે તેને આડો વ્યવહાર છે. રમેશ ત્હને “ઇન્દીરા ! મંડળમાં છે.” એ વાત કહી દે, એ ધાકે ઇન્દીરાએ તેનું ખૂન કરવા ધાર્યું હતું. પરંતુ ઇશ્વરકૃપાએ એ બચી ગયો છે. અમે એકકાના માણસો કે જે ઇન્દીરાની મદદે આવ્યા હતા, તેઓજ ઇન્દીરાના કેવાથી રમેશના શયને ઉપાડી ગયા છીએ. શકિત હોય તો રહામી છાતી ધરી મયદાનમાં પડજે.”

લી૦ ચૌકટનો એકકો.

ઇન્દીરા ઉપર સંશય લાવવાને જ આ બનાવટી કામળા મુદ્દી જવામાં આવ્યો છે, એમ પામી જતાં દીનેશને વાર ન લાગી. પરંતુ આ બધી ખટપટમાં તેને ઇન્દીરાની સ્થિતિ સડી વચ્ચે સોપારીના જેવી

લાગી. મંડળે એને દગો દઇ મહારોજ હાથે ફસાવવા આ બચકર પ્રપંચભળ પાથરી છે, એમ તે ચેતી ગયો. તેને પણ એક વાર રમેશ સાથે ઇન્દીરા આડો સંબંધ ધરાવતી હોય, એમ શંકા ઉપજી હતી, પરંતુ બદમાશોના આ ખુલ્લા પત્રે તે સમુજગી દૂર થઇ. ચેન કેન પ્રકારે ઇન્દીરાનો બેદ જાણી, તેને દગાખોરોના પંખમાંથી છોડવવી ! એવો દીનેશે દ્રઢ નિશ્ચય કર્યો. તે ઇન્દીરાની પાસે ફર્યો, ઇન્દીરા તેના આવવાનીજ વાટ જોઇ રહી હતી.

“રમેશનું શખ ગૂમ થયું છે.” દીનેશ બોલ્યો.

“શું ? ત્યાં નથી !”

“ના. ચોકટના એકકાના માણસો તેને ધાયલ સ્થિતિમાંજ લઇ ગયા છે.”

“ઓ પ્રભુ !” ઇન્દીરાએ કપાળે કર ઠોક્યો.

“ઇન્દુ ! આ સુઝવણી તું મટાડી શકે એમ છે. રમેશના જીવનથી ત્હને જેરલાભ થવાનો સંભવ લાગે છે. ત્હારે માથે વિપત્તિનું મહાન વાદળ તૂટી પડે એમ જણાય છે. નહિ તો એના મ્હોતનો પયગામ સાંભળવા તું આટલી આતુર કેમ જણાય ? ઇન્દુ ! તું દીલ ખોલીને મહારી સાથે વાત કર. ત્હારું તમામ દુઃખ હું દૂર કરીશ.”

“નાથ ! શું કરે ? મન તો બદ્ધ થાય છે, કે જાણે હમણાજ હૃદય ખોલી બધું કહી દઉં. પરંતુ ના ! તેમ થઇ શકતું નથી. આ અભાગિની એક બચકર ચર્તથી બંધાયેલી છે.”

“બલે ન કહે ! પરંતુ એટલું તો જણાવ, કે રમેશની હયાતીથી ત્હને શું જેરલાભ છે ?”

“મહેને ? મહારા કરતાં ગેરલાભ તો તમને વિશેષ છે. રમેશ પોતાના મિત્રનું ! મહારા સૌભાગ્ય-સૂર્યનું મહેત જોવા મ્હાય છે.”

“ઈન્દુ ! તું આ શું બોલે છે ?”

“સભ.”

“દીવાની તો નથી થઇ ગઇ ?”

“ખૂન કરતી વખતે થઇ ગઇ હતી, પરંતુ અત્યારે તો નથી. નાથ ! બહાનું ! કૃપા કરી તમે જરા બહાર જાવ. મહારા વ્યાકુળ ચિત્તને શાન્ત થવા દ્યો.”

દીનેશ ઈન્દીરાને એકલી મુકી ત્યાંથી અન્ય ખંડમાં ચાલ્યો ગયો. તે પછી પાછળ ઈન્દીરા પણ ઉઠી. રમેશ પોતાના હાથમાંથી બચી ગયો, અને પોતે વચનબંધ કર્યું, તે માટે મંડળ તેને કેવીક બિપથ શિક્ષા કરશે, એજ વિચારે તેને ગાંડી બનાવી. સ્હામેના એક મ્હોટા આયના તરફ તે એકાએક દોડી.

“હા ! આજ તે કૂર રાક્ષસ રમેશનો ફોટો ! અકસોસ ! બોળા બરથારને ક્યાં ખબર છે ? કે એના મ્હોતથી મહેને જોટલું સુખ થાય છે, તેથી વિશેષ મહારી અને એની એવી એક પ્રિય વ્યક્તિને દુઃખ થાય છે. અને જો ! હા ! તે વ્યક્તિ ! તે આજ ! મહારી અભાગિની બાબી ! અંધિકા.”

દીવાની ઈન્દુને આયનામાં પોતાની બાબીની છબી આસેખાયલી નજરે પડી. કેમ જાણે છિન્ન મિત્ર વેશવાળી રડતી અંધિકા ન્હાની નજીક પાસે પોતાના પતિના અપકૃત્યો બદલ ક્ષમા માગી તેના જીવન-દાન માટે ચરણે પડી દયાની શિક્ષા ન માગતી હોય !

અંધિકાની આ દીન, દીન અને કંગાલ કરણુ દશાનું પ્રતિબિંબ નિદાનતાંજ દીવાની ઇન્દુ શુદ્ધિ ખોઈ બેઠી. તે ગાંડાની માફક ભવારા કરવા લાગી. “ઓ! હા! પગેપકારી બાબી! ત્હારા આ હાલ કરનાર કોણુ? ત્હારા લલાટને ફેડવા મહેં શું ઓછું કર્યું છે? ના...ના...હવે કંઈ નહિ કરે. ત્હારે ખાતર હું સર્વ સહીશ. પરંતુ હવે એ ત્હારા અધમ રસ્તે ગયેલા કાન્તને નહિ છેડીશ. ક્ષમા કર! દેવી! દયાની શિક્ષા ત્હારે ન માગવાની હોય, એ તો મ્હારા જેવી નિર્ભાગીઓને.”

એટલું કહી ઇન્દીરાએ આયતના ઉપર પડતું નાખ્યું. આયતો ફૂટી ગયો. ઇન્દીરાનું માથું લોહીલોહાણુ થઇ ગયું. એક કારમી ચીસ તેના મુખમાંથી નીકળી ગઇ. અન્ય ખંડમાં સતેલા દીનેશના વિચારો અટક્યા. તે દોડી આવ્યો. લોહાથી તરબોળ ઇન્દુને તેણે ઉચકી લીધી. માથા ઉપર સળંગ પાટો બાંધી દીધો. પાટો બાંધતાં બાંધતાં તે સળંગ નયને ઇન્દી વદન પ્રતિ જોઇ બેઠો. બહાલી! ત્હારો આ દી-શ! ત્હને જરૂર એક વાર પ્રાણુના ભોગે પશુ આ રહસ્યમાંથી છોડાવી સુખી કરશે.”

બહાર પડી ચુકી છે.

(સુન્દર દશ ચિત્રો સાથે.)

(દેશી નાટક કંપનીનો લોકપ્રિય ખેલ.)

નવલકથાના :— **“વીણા-વેલી.”** —: રૂપમાં
પ્રયોજક:—“પુષ્પ.”

ભાગ ૧+૨. મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦.

“શ્રી પ્રાણુજીવન પુસ્તકાલય.” ટાવર રોડ-મુરત.

પ્રકરણ:-૧૨ મું.

“સન્નિવ્ર કે શયતાન ?”

મેશનું ખૂન મયાને આજે બીજી રાત્રિ હતી દીનેશ પોતાના શયનખુવનમાં સૂતો હતો, પરંતુ ત્યન્તાતુર ઇન્દીરાને પળે પળે એકકાના માણસો પોતાને પકડવા આવશે, એમ બાણકારા વાગી રહ્યા હતા. તેની આંખો અર્ધા મિંચાઈ હશે, ત્યાં તો આરણ્યા ઉપર કોઈના બેદી ટકોરા વાગવા લાંચા. વ્યાકૂળ ચિત્તવાળી ઇન્દીરાએ ડંતા હલ્કે અને કંપતા કરે દાર ખોદ્યું. આવનાર એકકા તરફથી ત્રણ રમણીઆં હતી. તેઓના ખુરખાઓમાં અનુક્રમે તીરી, ચોગો અને દૂરી શુંચાયલા હતા.

ચોગો નવીન યુવતી હતી. બાકી તીરી તથા દૂરીથી આપણે પરિચિત છાએ. તીરી અને ચોગો બહાર બેઠા. દૂર, કુચ્ચત, ઇન્દીરાને શૃંગારભુવનમાં લાઇ ગઇ.

વાંચક ! પાપાલયમાં પ્રાત આંધનાર જીવનસખી દૂરીને જોતાં ઇન્દીરાનો ભય કંઈક અંશે દૂર થયો. દૂરીએ આંસુબરી આપે ઇન્દીરાને એકકાની કઠોર આજ્ઞા સંભળાવી દીધી.

“ઈન્દુ ! રમેશના ઘાયલ થવાનો આરોપ તારે શિર હોવાથી આજે એકકાની સભા મળનાર છે. જેમાં તને શિક્ષા થનાર છે.”

બને સહીઓ ભેટી રહી. તે પછી દુરી બોલી,

“જિતાવળ કર ! ખંદાર મોટર તૈયાર છે. મંડળના વસ્ત્રોથી વિભૂષિત થઇ ઇશ્વર બરોસે ચાલ. કારણ ? આવ્યા વિના છૂટકો નથી.”

બ્યારે એક બાળુ ઇન્દીરા અને દુરીનો ઉપરોક્ત હૃદયબેદક વાર્તાલાપ ચાલી રહ્યો હતો, ત્યારે બીજા બાળુ ચોગ્ગાને ત્યાંજ ખેસવાનું કહી, નંબર ત્રણની રમણી (તીરી) મકાનમાં ફરવા આવી. ફરતાં ફરતાં તે દીનેશના શયનખંડમાં આવી લાગી. ઉંઘતા દીનેશને તેણે ઢંઢોળ્યો. અર્ધ ઉંઘમાંથી આંખો ચોળતા ઉઠેલા દીનેશે પોતાની પાસે એક કાળી આકૃતિને ઉભેલી જોઇ. તે કંઈ બોલે તે પહેલાં નંબર ૪ ની રમણીએ ટેબલ ઉપર બળતું ફાનસ તેજ કર્યું. બુરખો ઉઘો થતાંજ તેના પ્રકાશ રમણીના વદન ઉપર પડ્યો.

“કાણુ ? જ્યોતિ !” દીનેશથી બોલાઇ જવાયું.

“હા. સત્વર ઉઠો.”

“કેમ ?”

“ગુપ્તમંડળમાં આવ જવું છે ને ?”

“શી રીતે ?”

“કું લઇ જઇશ.”

“ચાલો.”

“સપ્તર. પરંતુ તે પહેલાં મ્હારી એક શર્ત સ્વીકારવી પડશે.”

“તે શું ?”

“આખા મંડળને તમે બંધે પકડો. પણ તેમાં કેવળ એકજ વ્યક્તિને મ્હારે હવાલે કરવી.”

“તે કાણુ ?”

“તે હું તેજ વખતે માગી લાઇશ.”

“વાર કબૂલ. બે આ વચન.”

“તો સાંભળો. તમે પેલી દ્વાર પાસે બેઠેલી રમણીને બેશુદ્ધ કરી તેનો પોશાક પહેરી ચાલો. ગુપ્તમંડળની સભા આજે ઇન્દીરાને શિક્ષા કરનાર છે.”

“શું કરવું ?” તે દુઃકાણુમાં સમજાવી જ્યોતિ વેગપૂર્વક ચાલી ગઇ. બહાર ઉભેલી મોટરકારને બ્રેમ ન પડે તેમ વધુ વાર યોભાવવા તે તેની સાથે વાતે વળગી. નં ૩ ની એ રમણી તે જ્યોતિ હતી.

ખીજી બાજુ જ્યારે તીરીની રમણીને બદલ વાર થવા છતાં પાછી ન આવેલી જોઇ, ત્યારે તે સમાચાર દૂરીને જણાવવા તે ચોગ્ગાની યુવતી ઇન્દીરાના શૃંગારખંડમાં ગઇ. ચોગ્ગાને ઇન્દીરાને સજ્જ થવામાં મદદ કરવાનું કહી દૂરી નં ૦ ૩ ની રમણીને શોધવા બહાર આવી. સાં તો દીનેશને બોખંડી હાથ તેના ગળા ઉપર પડ્યો. ખીજીજ પજે તે શૃંગખાઈ બેઠેલા થઇ ગઇ.

બૂલથી દીનેશ અંધારામાં ચોગ્ગાની રમણીને પકડવાને બદલે તીરીનેજ બેશુદ્ધ કરી દીધી. ઠક્કોરોફોમે પોતાનું કાર્ય કર્યું. દૂરીને એક ખંડમાં બંધ કરી, દીનેશ તેના કપડાં પહેરી લીધાં. દૂરીના પોશાકમાં તે તૈયાર થઇ ગયો. એટલામાં ઇન્દીરા ખંજના પુરખામાં સજ્જ થઇ ચોગ્ગા સાથે નીકળી. થોડેથીજ દૂરી ઉઠે દીનેશ તેમની સાથે થઇ ગયો. બહાર તીરી ઉઠે જ્યોતિ ઉભેલીજ હતી. ચારે રમણી મોટરમાં બેઠી. મોટર પૂરતી ઝડપે દોડવા લાગી.

x

x

x

x

ઈન્દીરા ઉર્ફે પંજે જ્યારે દુરીને પોતાની પાપાસયની સખીજ સમજતી હતી, ત્યારે જ્યોતિ ઉર્ફે તીરીની રમણી ચોગ્ગાનેજ દીનેશ સમજતી હતી. પરંતુ દીનેશ દુરીના વેશમાં છે, એ ગોટાળો કાઠ જણવું ન હતું.

મોટર વેશ્યા જ્યોતિર્જાણના મદાન પાસે આવી અટકી. ચારે રમણી અને મોટર ડાઇવર તેમાંથી નીચે ઉતર્યા. કળ દખાધ વેશ્યા જ્યોતિને માળ પાંચેને બધ જમીનમાં કિતરવા લાગ્યો. વનવર્જેતામાં તેઓ પાંચે એકકાની મળ સમામાં આવી રહ્યા.

મંડળના પ્રત્યેક સભ્યો પોતપોતાના ચિહ્નવાળી પુરસીઓ ઉપર ગોઠવાયાં. દીનેશ ઉર્ફે દુરી પણ એ રમણી મંડળમાં બસ્યો હતો. તેની પાસે તીરીની રમણી ઉર્ફે જ્યોતિ બેઠેલી હતી. જ્યોતિની એક બાજુ દુરી તો બીજી બાજુ ચોગ્ગાની રમણી હતી. છતાં જ્યોતિ તો ચોગ્ગાનેજ દીનેશ તરીકે પારી રહી હતી. દીનેશના હાથમાં અત્યારે સાત ખંડારની બરેલી પિસ્તોલ હતી. તે આજે પ્રાણના ભોગે પણ આ બદમાશ મંડળની બાતમાં મેળવી જવાનો નિશ્ચય કરી આવ્યો હતો.

ચુહનેગાર પંજા ઉર્ફે ઈન્દીરાની પુરસી આજે ચોકટના એકકાના ઉંચા આસનની બરાબર રહ્યો, અને બધાથી ખાસ જુદીજ મુકવામાં આવી હતી. થોડી વારમાં ત્યાં મંડળના સંચાલક અને સ્થાપક એકકાના દર્શન થયા. તેની આગળ બાદશાહ ચાલતો હતો.

સર્વેના બેઠાં પછી એકકાએ બાદશાહને ચુહનેગાર માટે જે કંઈ ફરિયાદ કરવાની હોય, તે કરવાનું કહ્યું. બાદશાહ ઉભો થયો. એકકાએ તેને પ્રશ્ન કર્યો.

“તમે દીનેશને ત્યાં કયે વેશે અને કયારે ગયા હતા ?”

“પરમ દિવસે રાત્રિના । અને મ્હારા આ સ્નેહીતાજ પોશાકમાં.”

એટલુંજ બોલતાં બાદશાહે પોતાનો કાળો ખુરખો દુર કર્યો.

“કાણુ ? રમેશ ? મ્હારો સ્નેહી !” દીનેશ તેને બાદશાહના વેશમાં જોતાંજ સ્વગત પોકારી ઉઠ્યો.

“અફસોસ ! આજ પર્યંત હું રમેશને સન્મિત્ર માનવામાં સંજ્ઞાડ હાથ્યો. ઈન્દીરાનું કહ્યું આજે સત્ય પડ્યું. રમેશ એકકાનો જમણો હાથ ! અને બાદશાહ તરાકની ભૂમિકા ભજવે છે.” તં લાલ પાંજો થઇ ગયો. સ્વમત બબડ્યો, “હરામખોર ! તું તે સન્મિત્ર કે શયતાન ?”

“વાર. પછી શું થયું ?” એકકાએ આગળ પ્રશ્ન કર્યો.

“રમેશના વેશે હું ઈન્દીરાને રાત્રે મળ્યો. તેની બે વર્ષની મુદત પૂરી થવાથી મ્હેં તેને દીનેશનું ખૂન કરવાની શરત યાદ દેવડાવી. પરંતુ તે હઠીલીએ શરત તોડી બેધ્યાન એવા મ્હને ઠાર કરવા પાછળથી ધા કર્યો. ધા ધારેલે ઠેકાણે ન વાગતાં ખબામાં વાગ્યો. હું ધાયલ થયો, પરંતુ બચી ગયો. વિકાળ મ્હને ત્યાંથી તે પછી ઉઠાવીએ હોં લાગ્યો.”

“ઈન્દીરા ! શું આ વાત સત્ય છે ? ત્હેં મંડળમાં કરેલી શરત તોડી ?”

“હા.”

“શું ? કાંધેલો કરાર ન ગણુકાર્યો ? ઓહ ! ત્હારે એ માટે હવે મ્હોતને ભેટવું પડશે.”

રમેશની વાતથી દીનેશ ‘ઈન્દીરા રમેશનું’ ખૂન કરવા કેમ માંગતી હતી, તે સમજી ગયો.

ઈન્દીરા નિર્દોષ છતાં દેવી સંયોગે આ મંડળમાં બળાત્કારે સબ્ય બની છે, તથા ત્હેની નિશાની ધંજની છે, તેની તેને ખાત્રી થઇ.

આમલો અણી ઉપર આવતાંજ તે પોતાની પિસ્તોલ લઇ યાદોમ કરી બૂકવા, અને ઈન્દીરાને અચાવી લેવા તૈયાર થઇ રહ્યો.

ચોગ્ગાને દીનેશ ધારી તીરી ઉઠે જ્યોતિએ તેના કાનમાં કહ્યું, “દીનેશ ! સાવધ.”

પરંતુ જ્યોતિને ક્યાં ખબર હતી ? કે દીનેશ તો દુરીના વેશમાં છે. તેની બૂલે રંગમાં બંગ પાડ્યો. ચોગ્ગાને જ્યોતિ ઉઠે તીરી ઉપર વહેમ આવ્યો, “મ્હને દીનેશના નામથી પોકારી સાવધ રે’વાની સૂચના કરનાર નક્કી આ કોઇ વેશધારી ગસુસ હોવો જોઇએ, અને પોતાના માણસને ‘મદ્દે બૂલથી તે મ્હને ખોલાવી રહ્યો છે.” એમ પલકમાં તે પામી ગઇ. ચોગ્ગાની રમણી તુર્તજ ઉભી થઇ ગઇ.

“નામદાર ! થોભો. ગુહનેગારને શિક્ષા તથા તેનો અમલ કરતાં પહેલાં મ્હારી એક શંકાનું સમાધાન થવું જોઇએ. મ્હને કોઇ ગસુસ ગુપ્ત વેશી આટલામાં આવ્યો હોય એમ શંકા પડે છે.”

જ્યોતિ ! અને દીનેશના દીલની વાત ! અને આશ્ચર્યતા આપણે ક્યાંથી કહ્યીએ ! જ્યોતિ ચોગ્ગાની રમણીના વેશમાં દીનેશને ન જોતાંજ, ઉલ્ટી પોતાની ગોઠવેલી બાજુ ધૂળમાં મળેલી જોઇ, હતાશ થઇ. એટલુંજ નહિ, પરંતુ પોને હાથે કરી સંકટમાં આવી પડી. કારણ ? દીનેશનું નામ તેણે દીધું હતું, એટલે તેની સાથે તે મળી ગઇ હોવી જોઇએ, એમ એકકાને સગજતાં હવે વાર લાગે એમ નહોતું. પરંતુ તે એમ ગાંજી જાય એમ ન હતી. દીનેશ ! ન આવ્યો તો બલે, પોતાનું અને ઈન્દીરાનું જાનનું રક્ષણ કરવા તેણે જાને કમ્મર કરી. સાડીમાંથી એક બરેલી પિસ્તોલ તેણે પશુ અણીને સમયે જીવ પર આવતાં અજાણી લેવા મ્હાર ખેંચી કાઢી.

પ્રકરણ:-૧૩ મું.

“ભયંકર ભૂલ.”

દશાહ ! તમામના યુરખાઓ ઉધડાવી તપાસ કરે. કોઇ બદમાશ પકડાય તો તેને હાજર કરે. ચોક્કટના એકકાની આજ્ઞા ચમ ચૂકી.

જ્યોતિ અને દીનેશ સિવાયના તમામે પોતપોતાના યુરખાઓ એકકાની આજ્ઞા ચતાં તુર્તજ ખોલી નાખ્યાં. બાદશાહની નજર દુરી અને તીરી ઉપર પડી. તે તેમની પાસે આવ્યો. દુરીના મોઢા ઉપરથી તેણે આંચકો મારી યુરખો ખેંચી લીધો. પોતાના મૂળ વેશમાં પીસ્તોલ લઇ દીનેશ ઉભેલોજ હતો.

“કોણ ? દીનેશ !”

“હા ! રમેશ ! દગાખોર દોસ્ત ! સ્નેહીની ગરજ તો ઠીક સારી. બપોળે વર્ષ પર્યંત મહારી બાજુઓ ધૂળમાં મેળવનાર દગાખાજ ! આજ ઠીક સપડાયો છે.”

રમેશ ઉઠે બાદશાહના હાથો ઉંચા ધર્ધ ગયા. એકકો પણ ભય-ભીત આંખે જોઇ રહ્યો. ઇન્દીરા પોતાના બહાસમને આવી બેઠી પડી.

મંડળના તમામ સભ્યો આભા બની ગયા હતા. પરંતુ ચતુર વિકાળસિંહે ધીરથી દીનેશની નજર ચૂકાવી પિસ્તોલના થોડા ઉપર આંગળી મુકી. જ્યોતિએ તેને જોયો. યુરખો દૂર કરી તેણે વિકાળ ઉપર ગોળા બહાર કર્યો. ગોળાથી વિકાળ તરફડી પડ્યો. દીનેશ પોતાની જીવન-રક્ક જ્યોતિને જોઇ રહ્યો.

“કાણુ ? જ્યોતિ ? તું !” એકકાના મુખમાંથી ઉદ્ગાર બહાર પડ્યા.

“હા...હું...”

“એવફા !” રમેશ બોલ્યો.

“અપ એવફા તો તું છે. બિચારી ચંદ્રિકા...છને પતિએ વેધ-
બના કબ્જો વેઠે, તે કાને પાપે ?”

“સૌ સૌના કર્મે.”

“એમ ? ઠીક ! દીનેશ બાપુ ! આ તમામ બદમાશ મંડળને પેલી
રસી વડે બાધો, અને આ બે બહાદુર વીરનરોને (એકકો-બાદશાહ)
સરકારી જલખાનાની હવા ખાવા લાઇ ચાલો.”

દીનેશે તમામ મંડળને રસી-બદ્ધ કર્યું. પરંતુ જોવો તે ચોકટના
એકકો તથા બાદશાહને પકડવા પિસ્તોલ લઇ આગળ વધ્યો, તેવોજ
એક ભયંકર અવાજ થયો. આખા એરડામાં ધુમાડાના ગોટેગોટા ફેલાઇ
રહ્યા. ત્યારે ધુમાડો દૂર થયો, ત્યારે ત્યાં દીનેશની અગ્નયખીની અંદર
એકકો, અને બાદશાહ બે ન હતાં.

“જોઇ લેવાશે. દીનેશબાપુ ! હવે તમે સત્વર બહાર ચાલો.”

પકડાયેલી સરદારહીન સોનેરી ટાળીને લઇ જ્યોતિ, ઇન્દુ, તથા
દીનેશ બહાર નીકળ્યા. ઘરભેદુ જ્યોતિ માર્ગના ભોમીઆ તરીકે ઠીક
કામ લાગી. પકડાયેલી દુષ્ટ મંડળીને દીનેશે પોલીસને હવાલે કરી.
તે પછી જ્યોતિ, ઇન્દીગ અને દીનેશ ત્રણે પોતાને મકાને
આવ્યા. આટલું પણ બનવા પામ્યું, એ દી શની ભયંકર ભૂલને લઇને.

*

*

*

*

એકકાની મંડળોના ચોડાક માણસોને દીનેશ નામના એક શ્રીમાન
નવયુવાને પકડ્યા છે, એ વાત તેજ દિને શહેરના પત્રોમાં છપાઇ ગઇ.
ફલકતામાં દીનેશનું નામ ઠેર ઠેર ચર્ચાઇ રહ્યું.

“ચોગાને બરાસે હું બૂલી ! અને તેથીજ આવો ગોટાળો થવા પામ્યો. પરંતુ દીનેશબાપુ ! તમે દૂરીનો પોશાક ક્યાંથી લાવ્યા ?” જ્યોતિએ દીનેશને પૂછ્યું.

“તેને બેહોશ કરીને.”

“શું તમે દૂરીને બેહોશ કરી હતી ?” ઇન્દીરા એટલું પૂછતાં પૂછતાં ગળગળી ગઇ ગઇ. “મહે” તો તમને ચોક્કસને...”

“હા ! પરંતુ મહારી એ મંભીર અને ભયંકર ભૂલ થઇ ગઇ. ઉતાવળમાં મહે” એ હાથમાં આવી ગઇ, એટલે...”

“ચાલો ! ચાલો ! મહેને ખતાવો કે તેને પછી તમે ક્યાં કેદ કરી છે ?” ઇન્દીરાએ હવે અધીર હૃદયે પૂછ્યું.

“આપણા ત્રીજા માળના એક ખંડમાં. પણ તેમાં આટલી બધી અધીરાઇ...”

ઇન્દીરા ત્યાં જવા દોડી. દીનેશ અને જ્યોતિ એકએકની રહામે બેઠ રહ્યા. જ્યોતિ બોલી.

“દીનેશ ! ઇન્દીરાને તમે જાણખી ?”

“ના. કેમ !”

“એજ મહેશબાપુની પુત્રી ઇન્દુમતી.”

“શું ?” દીનેશ આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થયો.

“હા. વધારે જાણવું હોય તો ચાલો.”

“પણ તમે એ ક્યાંથી જાણો ?”

“એને અને મહારે નિકટનો સંબંધ છે. એ મહેને નથી જાણખી શકતી, પરંતુ હું એને જાણખી મઠ છું. અરે ! પણ જુઓ જુઓ ! કોઇનો રૂઢન ધ્વનિ સંભળાય છે. દોડો.” જ્યોતિ બોલી.

“હા, ચાલો.”

દીનેશ અને જયોતિ ત્રીજે માળે જ્યાં દીનેશે દુરીને બેથુક કરી પૂરી હતી, ત્યાં જવા પમલાં બર્બા. થોડે જતાંજ એક ખુલ્લો ચોરડા આગળ દીનેશ રથબંધો.

“કેમ ? અટક્યા કેમ ?”

“જયોતિ ! ગભર્ય થયો છે.”

“હેં ! શું ?”

“તિજેરી ભાંગેલી છે. મહેશભાઈએ સોંપેલો એક કીમતી કામળ તથા વીલ ચોરાધ ગયા છે.”

“હેં ?”

“હા. જોહા ! ઉપર ઇન્દુનો સાદ આવે છે. ચાલો સપ્તગું પકડી થઈ રેંશે. પ્હેલાં તો ઉપર જઈએ.”

જયોતિ અને દીનેશ ઉપરને માળે દોડ્યા.

વાંચક ! ઇન્દીરા તેમની પ્હેલાં દોડી હતી. તે વખતે અદમાશ રમેશ ઉર્ફે ચોકટનો આદર્શાહ દુરીને સતાવી રહ્યો હતો. દીનેશને ચેતાવી દેવામાં એનોજ હાથ છે. એમ તેને શક ગયો હતો. એટલામાં તો ત્યાં ઇન્દીરા આવી પ્હોંચી. દુરીના ઉપર યુવરતો જુદમ તે ન જોઈ શકી.

બેઠનો આછો પડદો અર્હાજ ખુલે છે. મંડળમાં દુરી તરીકે ફસાનાર અવળા તે રમેશ ઉર્ફે રજનીની પત્ની અને ઇન્દીરાની નિર્ભાગી બાબી અંદ્રિકા હતી.

ફુટ બાઝના હાથમાંથી બાબીને બચાવવા ન્હાની નણુંદ ઇન્દીરા આવી લાગી. રમેશ તેને જોઈ દોડ્યો. જેમ એક સિંહ શિકાર ખસે તેમ તેણે ઇન્દીરાને ચોટલેથી પકડી. ઠારી ખંભર કમરપટામાંથી ખેંચી કાઢ્યું. “કમળત ! વચનનો ભંગ કરનાર ! તુંજ મ્હારે ખૂન કરવા તૈયાર થઈ હતી કેમ ?”

ઈન્દીરા સપડાઈ ગઇ. બિચારી ચંદ્રિકા પોતાના દયાહીન પતિને ઈન્દીરાને છોડી દેવા વિનવવા લાગી.

“નાથ ! ક્ષમા કરો. એની બૂલને માટે જો ઇચ્છા હોય તો આ દુઃખીની ચંદ્રિકાને ઠાર કરો.”

“કદાપી નહિ. કમનસીબ ઇન્દુ ! મરતાં પહેલાં બતાવ કે વીલ ક્યાં છે ?” પાપી રમેશે પોતાની પ્રિયાને ઠોકરે મારી પ્રશ્ન કર્યો.

“તેની મ્હને મુદ્દત ખબર નથી.”

“સાચું બોલ. જો જીવવા માગતી હોય તો હજુ કહી દે.”

“પરન્તુ બાધ ! હું એ વાત જાણતીજ નથી.”

“તો મરવાને તૈયાર થા.”

“નહિ ! નહિ ! પ્રભુ ! બચાવો. જુદેનના લોહીમાં હાથ બોળી અધેર પાપના ભાગી બનતા પહેલાં લાંબો વિચાર કરો.”

“પાપ અને પુણ્યના વિચારો ત્હને સોંપ્યા.”

ખૂની રમેશનું ખંજર ઉચ્ચકાયું. તેના એક હાથમાં ચોટભેથી ઝાંઘેલી ધ્રુવતી ઈન્દીરા હતી. ધુંટણીયે પડેલી ચંદ્રિકા આ નિદય હત્યાકાંડ ન જોઇ શકી. તેણે આંખો ઉપર એ હાથ દાખી દીધા.

ખૂની રમેશનું ખંજર ઈન્દીરાની છાતી વાંધી આરપાર નીકળી ગય, તે પહેલાં તો ત્યાં દીનેશ ને જ્યોતિ આવી ઉભા રહ્યાં. જ્યોતિ “હાં હાં કરતી રહી,” અને હસ્કેરામલા દીનેશે પ્રિયાને બચાવવા શયતાન સ્નેહી ઉપર વગર વિચારે ગોળી છોડી. રમેશ લોહીલોહાણુ થઇ જમીન ઉપર પટકાઇ પડ્યો.

“ઓ નાથ !” કેતાજ ચંદ્રિકા તેના શબ ઉપર પડી.

“ઈન્દીરા ! ઇન્દીરા !” દીનેશે તરફડતા રમેશ પ્રતિ નિહાળી રહેલી ઇન્દુને બોલાવી.

ઈન્દુની આંખમાંથી આંસુની ધારા વહી જતી હતી. તે બોલી...

“ઉતાવળા કાં થયા ? હાય ! પરંતુ તમને ક્યાં ખબર હતી ? કે મરનાર રમેશ તેજ મ્હારો ભાઈ રજની હતો.”

“શું રમેશ તેજ રજની ?” દીનેશ આશ્ચર્યમુદ્રાથી બોલ્યો.

“હા. આદર્શાહ, રમેશ, તથા ડોક્ટરની ભૂમિકા ભજવનાર એજ મહેશભાણુનો ચીરંજીવી રજનીકાન્ત.” જ્યોતિએ કહ્યું.

“અને આ કોણ ?” દીનેશ રજનીની શખવત ચઢ પડેલી સુશિલ સ્ત્રી પ્રતિ જોઈ કહ્યું.

“એ મ્હારી કમનસીબ બાબી ચંદ્રિકા.”

“ઓ પ્રભુ ! ત્યારે મ્હેં આ શું કર્યું ?” દીનેશ મળમળો ચઢ ગયો.

આ દરમ્યાન જ્યોતિએ ધાયલ થયેલ રમેશના ધા ઉપર પાટો આંધી દીધો. પરંતુ રમેશ ઉર્ફે રજની હવે આલોકનો થોડીજ વારને માટે મ્હેમાન હતો. ગોળાએ તેની ધોરી નસ કાપી નાખી હતી. એર આખા શરીરમાં ફેલાઈ રહ્યું હતું.

“બાબી !” ઈન્દીરા શખવત ખની પતિના દીલ ઉપર પડેલી ચંદ્રિકાને બેડી કરવા ગઈ.

પરંતુ બાબી ક્યાં હતી ? પતિનું કંઈજાજનક મૃત્યુ જોવા તે નહોતી રહી. કવિ જયદેવની પત્નીના પ્રસંગની માફક તેના પ્રાણ પણ તેના તનપિંજરને છોડી ચાલ્યો ગયો હતો. ધન્ય છે સતી ચંદ્રિકા !

વાંચક ! ત્યારે હવે પ્રશ્ન એજ રહ્યો કે એ વેસ્થા જ્યોતિ તે કોણ ?

પ્રકરણ:-૧૪ મું.

“છેલ્લો દાવ.”

ત્રિકા ! દેવી ! મ્હને ક્ષમા કર.” મરણશય્યા ઉપર પડેલો મૃયુનો મ્હેમાન રજની પાપથી પસ્તાનો બોલ્યો.

“ભાઈ ! એ તો ગધ.” ઈન્દીરાથી એટલું જ કેતાં રડાઈ જવાયું.

“શું ગધ ? મ્હારી એ અભાગિની પ્રિયતમા આલોકને તજી ગધ ? ઝોહ્ ! હું આ શું સાંભળું છું ? દીનેશ ! આમ આવો.

જો કે મ્હારો લાંબો ઇતિહાસ કે’વા હું નથી જીવી શકવાનો, છતાં જો કોઈ અમલની બાબત પૂછવી હોય તો પૂછી લ્યો.”

“વીલ ક્યાં છે ?”

“વીલ ? શું તમારી પાસે નથી ?”

“નહી. ચોરાઈ ગયું છે.”

“ક્યારે ?”

“તું આવ્યો ત્યારેજ.”

“ઝોહ્ ! તો જરૂર તે એકાના હાથમાં ગયું હોવું જોઈએ. દીનેશ ! તમારા હાથમાંથી છટકી અમે બંને ગુપ્ત રસ્તે થઈને મહેશ બાપુના—મ્હારા આ પિતાના મકાનમાં આવ્યા હતા. તેમાં હું ચંદ્રિકાની ત્રીસે અહીં આવ્યો હતો. મ્હને વીલની મુદ્દલ ખબર નથી. પરન્તુ મોટે ભાગે તે.....ઓ...હા...ત્રિ...ઓ !”

ગયો. રજનીકાન્ત પોતાના પાપમય ઇતિહાસનું પાનું સરખુથે કલા વિના આલ્યો ગયો. તે પછી દીનેશ જ્યોતિ તરફ પાછો ફર્યો.

“જ્યોતિર્બાળા ! હવે તમારો ભેદ પણ ખોલી દ્યો.”

“દીનેશ બાપુ ! મ્હારી જીવનકથા પણ અતિ લાંબી છે. આવો. આગળના ખંડમાં. એ નિરાતે આપને કહું.”

દીનેશ તથા ઇન્દીરા જ્યોતિની જીવનકથા સાંભળવા જેવો એ ખંડ છોડી બહાર આવે, તેબોજ તેમને કાને કોઈનો ઉપર આવવાનો અવાજ સંભળાયો. ત્રણે સાવધ થઈ ગયાં. લોહીસોહાણુ ઝોરકામાંજ છૂપાયાં. થોડી વારે આજુબાજુ નજર નાખતી એક વ્યક્તિ ત્યાં આગળ આવી. રમેશ ઉઠે રજનીના શબ્દને જોતાંજ તે ચમકી.

“કાણુ ? બાદશાહ ! હાઈ ખૂન !”

વાંચક ! બાદશાહના ખૂન ઉપર આ છેવટના આંસુડા વરસાવનાર અન્ય કોઈ નહી પણ ચોકટનો એકકો પોતેજ હતો. વીલ તથા કરારપત્ર ચોરી લઈ જઈ, તેણે વીલની નવી નકલ બનાવી હતી. જે પોતાના જમણા હાથ બાદશાહને બતાવવા તે અહીં આંચ્યો હતો.

પહેલીજ વાર એકકાએ પોતાનો ખુરખો મોઢા ઉપરથી ઉતાર્યો. પાસેની એક ખાંડી ઉપર બેરબ્યો. જ્યોતિ, ઇન્દીરા અને દીનેશ તેને તેના મૂળ સ્વરૂપમાં આ પહેલીજ વખતે જોઈ શક્યા. તે પુરૂષ ન હતો, પરંતુ એક લાવણ્યમયી લલના હતી. દીનેશ તો તેને જોઈ આભોજ બની ગયો. પરંતુ એથી પણ વધારે આશ્ચર્યમાં તો ઇન્દીરા અને જ્યોતિ પડી ગયાં. કારણુ. તે કાણુ છે ? તે તેઓ બંને પુર્ત જોળખી મયા.

માથાનો પરસેવો લૂંછી, તથા પોતાના જમણા હાથ રજની ઉપર બે આંસુ પાડી, તેનું વૈર વાળવાની પ્રતિજ્ઞા લઇ, તેણે પોતાનો ખુરખો પાછો ઝોઢી લીધો. તેજ વેળા પિસ્તોલ સાથે દીનેશ ત્યાં ધસી આવ્યો.

“ખબરડાર.”

ચાલાક એકંકાએ દીનેશને હાથતાળી આપવાના ઇરાદાએ પેલું બનાવટી વીલ તથા કરારપત્ર ગજવામાંથી કાઢી નીચે ફેંકી દીધો. દીનેશ તે લેવા નીચે વળ્યો. તેજ વેળા દીનેશને ધકકો મારી એકકો છ પાંચ અગીઆરા મણી ગયો.

ત્યારે આટલો વખત સુધી જ્યોતિ શું કરતી હતી? ચાકુટના એકકાનું મુખદર્શન થતાંજ તે ધીરથી દીનેશનું મકાન છોડી નીચે ચાલી ગઇ હતી.

ઈન્દીરાએ દીનેશને બેડો કપો. દીનેશે હર્ષભેર ઈન્દીરાનો કરારપત્ર ફેાડ્યો. વાંચ્યો. જેમાં મંડળની તમામ આજ્ઞાઓ જીવન પર્યંત પાળવા ઈન્દીરાએ સહી કરી હતી. દીનેશે ઈન્દીરાના દેખતાંજ તે ફાડી નાખ્યો. તે પછી તેણે ઈન્દીરાને બતાવવા તેના પિતાએ કરેલું વીલ ફેાડ્યું. પણ અરે આ શું? વીલની અંદર મહેશબાબુની મિલકતના વારસદાર તરીકેની જગ્યાએ દીનેશનું નાહ પણ રજનીકાન્તનું નામ હતું.

“હો. વીલ બનાવટી છે.” દીનેશ પોકારી ઉઠ્યો.
બીજીજ પળે તે ઈન્દીરા પ્રતિ જોઇ બોલ્યો. “જ્યોતિ ક્યાં?”

“મહેને ખબર નથી.”

તરતજ દીનેશ એક શબ્દ પણ વધારે બોલ્યા વિના ખરું વીલ હાથ કરવા ચોકટના એકકાની પૂઠે પડ્યો. પેલું ખોટું વીલ લાંબ રહી ગયું. ઈન્દીરાએ તે હચકી લીધું. પોતાના પતિદેવ ઉપર તેને શંકા આવી. શું “લક્ષ્મી દેખી મુનીવર ચળે.” એમ તો નહિ બન્યું હોય! વળી રબનીતું ખૂન પણ એમણેજ કર્યું છે. ત્યારે શું મ્હારા પતિ દગાખાજ તો નહિ હોય!” અમંગળ શંકાઓ હૃદયમાં ધરતી ઈન્દીરાએ બાઈ-બાબીની અંતિમ ક્રિયા કરી, તેમના શયને ઠેકાણે પાડ્યા. ચોકટનો એકકે આમ પોતાનો છેલ્લો દાવ રમવામાં ફાવી ગયો.

(સુન્દર આઠ ચિત્રો સાથે હરિગીતમાં.)

ચોથી આવૃત્તિ ઘણાજ સુધારા વધારા સાથે ખૂદાર પડી ચુકી છે.

“રાજ ભરથરી.”

મૂલ્ય રૂ. ૦-૮-૦.

પ્રયોજક:-“પુષ્પ.”

(શુંમાર અને કરણ રસથી છલકાતી, દરેક કુટુંબોને બોધ લેવા લાયક માલવપતિ ભતૃંહરિનો આ પૌરાણિક ઇતિહાસ બરૂર વાંચો.)

“શ્રી પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય.” ટાવર રોડ-મુરત.

પ્રકરણ:-૧૫ મું.

“વિષયપાન.”

નેશને થાપ આપી છટકેલો એકકો ત્રણ દાદર ઉતરી
જેવો મકાનના દાર ખોલવા જાય છે, તેવોજ પાછળથી
તેને કાઈ બેદી હાથે ઝાલ્યો. અધારમાં એકકો તે
કાણુ છે? તે ન જોઈ શક્યો. બળપૂર્વક તેણે પોતાને
પકડનારના હાથમાંથી છટકવા આગ્રહ કર્યો. પરંતુ

અર્થ! તરતજ તેણે પોતાના ધુરખાતા કપડામાંથી એક ન્હાની ટાંકણી
ખેચી કાઢી. પકડનારના હાથમાં તે ઘોંચી દીધી.

ટાંકણી વાગતાંજ પકડનારનો પંજો ઢીલો પડ્યો. તુર્તજ એકકો દાર
ઉઘાડી નાંકો. એકકોને આવી રીતે અટકાવનાર અને પકડવા ઇચ્છનાર તે
જયોતિજ હતી. ઉપરથી આવતો દીનેશ તેને મળ્યો.

“જયોતિ! તું અહીં શું કરે છે?”

“તમે નીચે શા માટે આવ્યા?”

“અહમશ એકકો આપણને ઠગી મર્યો છે. વીલ બનાવડી છે.”

“તો ચાલો. અત્યારેજ તે મહારા હાથમાંથી છટકી નાંકો છે.”

ધન્દિરા કે જે આ વાતચીત દાદરમાં ઉભી રહી સાંભળતી હતી,
તે પણ એ બેઉની પૃઠે ધર ત્યાગી નીકળી. આ પ્રમાણે ધન્દિરા,
દીનેશ, અને જયોતિ ત્રણે એકકોને પકડવા છૂટ્યા.

આગળ એકકો અને પાછળ ત્રણે દોડતાં દોડતાં તેઓ વેશ્યા જ્યોતિર્બાળાના મકાન પાસે આવ્યા. ગુપ્ત પ્રવેશદ્વારથી માહિતગાર તમામ પુનઃ એક વાર એકકાના એ ગુપ્ત મંડળના ચાંપના મકાનમાં આવી લાગ્યાં. એકકાએ એ તમામને પોતાની પાછળ આવેલાં જોયાં ન હતાં. દીનેશ, જ્યોતિ અને ઇન્દીરા ત્રણે અંધારા રસ્તામાં જુદે જુદે રસ્તે ચઢી છૂટા પડી ગયા.

પોતાના ખાસ ઝોરડામાં આવતાંજ તેણે પુરખો કાઢી નાખ્યો. હવે તે એક સૌન્દર્યવાન બરચુવાન સુન્દરી દેખાતી હતી. તેણે એક ખાલામાં અમુક ઔષધિ કાઢી ટેમ્બ ઉપર મુકી. ગાઢ વિચારમાં પડી ગઇ. થોડી વારે તે ઉભી થઇ. વીજની મૂળ કોપી કાઢી દેવતાની સળગતી સગડીમાં તેને બાળી બસ્મિમૂત કરવાના વિચારે તેણે તે વીજનો કાગળ ટેમ્બ ઉપર મુક્યો. સગડી સળમાવી. “ખલાસ. દીનેશનો હકક સાબીત કરતું આ ખરું વીજ આજે ઠેકાણે થાય છે.”

આટલું બોલી તેણે સળગતી સગડીમાં વીજ મુકી દીધું. વીજ બડબડાટ બળવા માંડ્યું. તેની સાથેજ તે એકકાની જ્વામકા ભજવતી રમણી ખડખડાટ હસી પડી.

ત્યાંજ “જ્યોતિ” આવી રહી. બળેલા વીજની રાખોડી ખતાવતો ચોકટનો એકકો બોલ્યો. “ખલાસ! દીનેશ! ખેલ ખલાસ.”

પણ દીનેશને બદલે ત્યાં જ્યોતિને ઉભેલી જોતાંજ તે ચોંકી ઉભી થઇ મઠ.

“કાણે જ્યોતિ ?”

“હા. બિન્દુ! જાળખાણ પડે છે?”

પોતાનું સત્ય નામ એક અણખણી અણખાને મોઢે ઉચ્ચારાણું
સાંભળી એકકો આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થઇ ગયો.

વાંચક! હવે તું જાળખી ગયો હશે, કે ચોકટના એકકો
તરીકે કામ કરનાર વ્યક્તિ તે મહેશખાણની મ્હોટી પુત્રી, તથા ઇન્દુની અને
રબનીની બહેન બિન્દુમતી હતી.

“તું...તું...તમે...કોણ?”

“જો. હું કોણ છું?”

જ્યોતિનો સુંદરી વેશ દૂર ચળિયો. એક પુરૂષ વ્યક્તિ અત્યારે ત્યાં
હોઁલી હતી. બિન્દુ તેને જોતાંજ “હા! કોણ! મ્હારા નાથ
જન્યત!” કે’તાંજ બેશુદ્ધ થઇ પૃથ્વી ઉપર ઢળી પડી.

બરાબર આજ વખતે રસ્તો શોધતા શોધતા ઇન્દીરા
અને દીનેશ ત્યાં આવી લાગ્યા. એક બેહોશ રમણી જમીન ઉપર પડેલી
હતી. એક પુરૂષ તેને શુદ્ધિમાં લાવવાનો ઉપચાર કરી રહ્યો હતો.

“કોણ દીનેશ?” પુરૂષ વ્યક્તિ પોકારી ઉઠી.

“હા. અને તમે?”

“હું જ્યોતિ. દીનેશખાણ! મ્હારો બેઠ હવે જોઇ લ્યો. જુઓ.
આ જમીન ઉપર પડેલી બેહોશ રમણીને તમે જાળખો છો?”

“નહિ.”

“હું જાળખું છું. કે’તાંજ ઇન્દીરા ત્યાં આવી. “એજ! એજ!
નાથ! મ્હારી કમનસીબ મ્હોટી બહેન બિન્દુમતી.”

“હોં ચોકટનો એકકો.” જયન્ત બોલ્યો.

“વાર. ઇન્દુ ! મહેને જોળખી શકે છે ?” જયન્તે પૂછ્યું.

“હા. જ્યોતિ સ્વરૂપે વિરાજતા જયન્ત બાપુ ! મ્હારી બિન્દુના તમે સ્વામીનાથ.”

“શું બિન્દુ તમારી સ્ત્રી થાય ?” દીનેશ પ્રશ્ન કર્યો.

“હા. અને એને શોષવા આ જ્યોતિને વેશ મ્હારે ધરવો પડ્યો.”

આ દરમ્યાન ચોકટનો એકકો હોં બિન્દુમતી જાગૃત થઈ.
છંદીરા ઉપર તેની નજર પડી.

“ઓ મ્હારી મોટી બહેન !” કહેતાંજ ભોળા અને સરળ ઇન્દુ તેને બેટી પડી.

“અફસોસ ! જયન્ત ! હવે શું થશે ?”

“દીનેશબાપુ ! ફિકર ન કરો. મ્હારા પાપની શિક્ષા મહેં પોતેજ નક્કી કરી મુકી છે.” કેતાંજ પેલું આંધ્ર બિન્દુ ગટગટાવી ગઈ.

“બિન્દુ ! બિન્દુ ! આ શું ?”

“વિષયાન ! પાપની યોગ્ય શિક્ષા !”

“ઓ બહેન !”

બે બહેનો ઇન્દુ અને બિન્દુ સજળ નયને એક ખીજીને બાઝી પડી.

“દીનેશ ! એક વાત સાંભરે છે ?” જયન્તે પૂછ્યું.

“શું ?”

“જ્યોતિ તેના કરેલા ઉપકારના બદલામાં પેલું વચન અત્યારે માગે છે.”

“બહે.”

“ખિન્દુમતીએ ઝેર પીધું છે. હવે તે બાગ્યેજ એ દિવસ કાઢશે.”

“હા.”

“ગમે તેવી પણ એ મ્હારી અર્ધાંગના છે. મરણ પછી એનું શબ પોલીસોના નહીં પણ મ્હારા હાથમાં સોંપવું. ચોકડનો એકેકો એજ હતી, એ વાત ઢાંકી દેવી.”

“પરંતુ એથી લાભ ?”

“મ્હારા નિષ્કલંક નામને, તથા કૃષ્ણને કાળું લાંછન ન લાગે.”

“તો પછી સરકારમાં કોની લાસ આપવી ?”

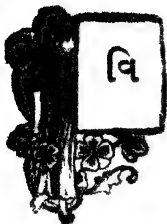
“વિકાળની ! તેનેજ એકકા તરીકે જાહેર કરવો.”

“જયન્ત ! તમારે ખાતર ! તમારા અનન્ત ઉપકારોના બદલામાં હું એટલુંયે ન કરું ! તો પછી મ્હારાથી નયુણ કોણ ? હશે આ મ્હારું વચન. જીવ, જરૂર તમારું કહ્યું કરીશ. ખિન્દુ તમારી પત્ની છે, તો મ્હારી સગી સાળી છે.”

ઈન્દુ અને ખિન્દુ બંને દીનેશના ઉદાર અંતઃકરણને માટે પ્રશંસાના ઉદ્ગાર કાઢી રહ્યાં.

પ્રકરણ:-૧૬ મું.

“ આત્મકથા. ”

પપાન કરેલ ચોકટનો એકકો ઉઠે બિન્દુ-
મતી મરતાં મરતાં પોતાની આત્મકથા કહી
રહી હતી.

“દીનેશબાણુ ! આજથી પાંચ વર્ષ ઉપર
બ્યારે મ્હારી વય પંદરની હતી, ત્યારે મ્હારું
વેવિશાળ કરવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ તે
અગાઉજ મ્હને કહી લેવા દ્યો, કે હું તનમાં નહિ તોપણ મનમાં
તો જરૂર પાતલ ચઇ ચૂકા હતી. શ્રીમાન પિતાજીએ મ્હારા જેવી
યુવાન બાળાને શિક્ષણ આપવા એક શિક્ષક રાખેલો હતો. જેણે મ્હને
બગાડી. મ્હારી પવિત્રતા ચૂકાવી, મ્હને અધમ પંથે ઉતારી.

એક વાર હું બગીચાના ફૂવેથી મ્હારી માતાના કહેવાથી દેવ-પૂજાને
માટે નિર્મળ જળ લેવા ગઇ. બરેલું બેડું કેમે ક્યું મ્હારા કામળ લાથેથી
ચઢાવી ન શકી. એટલામાં એ માસ્તર ત્યાં આવ્યો. “ લાવો હું
ચઢાવી આપું.” કેતાજ તેણે બેડું ઉચકી મ્હારે માથે મૂકયું. અને
એજ પ્રસંગે મ્હારું હૃદય નેણે જીતી લીધું. નિષ્કલંકીત એવા મ્હારા
વર્તન અને વિચારમાં એજ બનાવે કાળ કલંક લગાડ્યું.

સુધરેલા વિચારના માસ્તરે મ્હને પોતાની સાથે લગ્ન કરવા ધણી
વાર કહ્યું. પરંતુ માતાપિતાને ધાકે હું એટલું નીચ પગલું બરવાની
હિંમત તો નજ કરી શકી.

પરંતુ તે પછી અમે જને બાગમાં દરરોજ એકાન્તમાં મળવા લાગ્યા. મહારા પતાએ એક વેળા તે જોષ લીધું. તેમણે બીજે જ દિને માસ્તરને રજા આપી, મહારાં લગન તાબડતોળ લઇ લીધાં.

હું પંદરમે પરણી, ને સોળમે વરસે પીયર તજી સાસરે ગઇ. પરંતુ મહેને આ મહારા પરણ્યા પતિદેવ ઉપર મુદ્દલ પ્રેમ કે પ્રીતિ ઉદ્ભવી શકી નહિ. મારતરના અનેરાં જાદુએ મહારી આંખોમાં સ્નેહની જુરકી બરી. હું રાતદિન તેનાજ સ્વપ્ના જોવા લાગી. ત્રણ વર્ષ વીત્યાં, છતાં હું એ માસ્તરની મોહન-મૂર્તિને ન બૂલી, અને એક બચકર રાત્રિએ એકાએક એ મારતર મહારા મકાનમાં આવ્યો. મહેને તેણે પોતાની સાથે ન્હાસી આવવા સમજાવી, અને મહેં મૂર્ખાએ પશુ વગર વિચારે તેમ કરવા હા પાડી.

કામાન્ધો નૈવ પસ્યતિ । વા

પ્રેમાન્ધો નૈવ પસ્યતિ ।

પ્રેમમાં આંધળા હું અમૃત રસને તજી હળાહળ પીવા લલચાઇ. દેવ જોવા સ્વામીને છોડી એક અણુજાણ્યા વિષયાંધ સાથે ન્હાસી જવા તૈયાર થઇ. ખરેખર તે બોલવામાં એક કૃશળ નાટ્ય-નટની જા. સામવનાર, વર્તનમાં રક્ષસ હતો, તેની મહેને પાછળથી જ ખબર પડી. પરંતુ જ્યારે ઠોકર વાગી અને આંખો ખુલી, ત્યારે જહુજ મોહું થઇ ગયું હતું. સઘળું રંધાઇ ચૂક્યું હતું. વિશેષમાં હું તે વેળા નિરાધાર હતી.

અમે બેઉ હોંસમેર નાહા. એક દૂરના શહેરમાં તે મહેને લઇ ગયો. જ્યાંસુધી મહારા અંત ઉપર ઝવેરાત હતું, ત્યાં સુધી તો ઠીક આવ્યું. પરંતુ તે ખુટતાં જ અમારા પ્રેમમાં દિન પર દિન પ્રથર પડતો ગયો.

એક રાત્રે એ પુષ્કળ મધપાન કરી કોઇ એક નીચ માણસને પોતાની સાથે લઇ આવ્યો. મ્હને બતાવવાં તે નરપિશ્ચાય માસ્તર પેલા કોઇ છેલ્લ છપીલા લાલને કે'વા લાગ્યો.

“જુઓ ! આ રત્નનો સોદો કરવાનો છે.”

માસ્તર પૈસા ખૂટતાં મ્હને આ અગ્નિપ્રવા ધટ્ટેશમાં આ એક અગ્નિપ્રવાને વેચી રહ્યો છે, એ સાંભળતાંજ મ્હને એક કમકમાટી છટી. હું ક્રુણ. મ્હેં બહુએ કાલાવાલા કર્યા, પરંતુ નિર્દય અને પ્રેમના નદિ પરંતુ પૈસાના પ્રેમી ને પૂજારી માસ્તરે આખરે મ્હને વેચી.

હું એકનું ઉચ્છિષ્ટ બોજન અન્ધને ત્યાં આવી. બીજા દિને માસ્તર ત્યાં પૈસા લેવા આવ્યો. કોઇ કાગળસર ને બંનેને તકરાર થઇ, જેમાં તેનો જીત ગયો. ફર માસ્તર પોતાની કરણીના ફળ બોગવી પ્યારે પ્રાણ શુભાવી કિરતારના દરબારમાં પોતાના કાળા કૃત્યોનો જવાબ દેવા રવાના થયો.

પેલો દહેરીલાલ પુનઃ મ્હને આ કલકત્તા શહેરમાં લઇ આવ્યો. પાછળથી મ્હને માલમ પડ્યું, કે તે એક કન્યાદલાલ હોઇ સારી સારી છોકરીઓને વેચવાને ત્યાં વેચી શુજરાન ચલાવે છે, મ્હારું પણ તેમજ થયું. કલકત્તાની સુપ્રસિદ્ધ વેચ્યા જ્યોતિર્બાળાને ત્યાં મ્હને વેચવામાં આવી. જે માસના સપ્ત ત્રાસ, જુદમ, દબાણ અને નિર્દય વર્તને મ્હારું ધૈર્ય અંતે છોડાવ્યું. હુયે તે પછી વેચ્યા બની. જો કે પિતાને ત્યાં પાછી ન્હાસી જઇ તેમને પડે પડી માશી માગવા એક વેળા મ્હને વિચાર થયો, પરંતુ પાછળથી હમ પિતાજીની સાક્ષાત્ કોઇ-મૂર્તિનો ચિતાર ખડો થતાંજ તે દબાઇ ગઇ. આને લોહી આપ્યું. તેને તેમાં મિષ્ટતા લાગી. મ્હનેયે થોડા દિવસ પછી એ નીચ ધધામાં મધુરતા લાગી.

એટલામાં એક વેળા ત્યાં મહારા બાઈ રજની એકાએક આવી અઢ્યો. તેણે મહને ત્યાં જોય. મહેં બાઈ આગળ મહારાં હૃદય ઠાલવ્યું. રજનીએ પિતા પોતાના વારસામાંથી પોતાને પાત્ર કરનાર છે, એ વાત મહને જણાવી. તે મેળવવા પોતાની ધારેથી યુક્તિ મહને કહી. વેશ્યા જ્યોતિર્બાળાએ પિતાના અઢગક પૈસામાં અર્ધ ભાગ આપવાની ઝરને મહને મુક્ત કરી. પોતે પણ અમારી ટોળીમાં બળી. અમે ત્રણેયે મળી કલકત્તાની આ અમારી ગુંદામાં એક ગુપ્ત મંડળ ઉદ્ધે સીકેટ સોસાયટીની સ્થાપના કરી. જોતો એક રસ્તો જ્યારે આટલે દૂર ઝાડીમાં આવેલો છે. ત્યારે ખીજે વેશ્યા જ્યોતિર્બાળાના મકાનમાં, શહેરમાં આવેલો છે.

દિવસે દિવસે રજની અને જ્યોતિની મદદથી દુનિયાના ઉખડેલ, અને નિર્દય માણસો અમારી મંડળોમાં જોડાવા લાગ્યા. મે ત્રણ રમણી પણ અમારી સોનેરી ટોળીનો શિકાર ખની. સર્વાનુમતે મહને અધ્યક્ષ તરીકે ચૂંટાવામાં આવી. કારણ રજનીનો વિચાર ચંદ્રિકા, તેમજ ઇન્દુ તમામને મંડળના સભ્ય બનાવવાનો હતો. અને તેઓ કદાચ મહને જોળખી જાય, તો ન ઇચ્છવા યોગ્ય પરિણામ આવી જાય, એ બંધે હું સદાને માટે પુરખામાં પડી. અમારા મંડળના પ્રત્યેક માણસોને ચોકટની નિશાનીના એક એક ડા'મ દહ એક એક પાનાનો નંબર, તથા પુરખો આપવામાં આવ્યો. જેમાં ચોકટનો એકકો તે ફૂં હતી. આદેશાહ તરીકે રજનીજ તમામ કામ કરતો. તેર પાનાની કેટ લઈ પ્રત્યેક સભ્યે સોમન ખાધા હતા, કે જાન જતાં બેવકા ન થવું.

તે પછી બાઈ બાબીને પિતાજીએ કાઢી મુક્યાં ચંદ્રિકાને પણ મહારા બાઈ રજની અમારા મંડળમાં ફસાવીને લઈ આવ્યો. અનિચ્છા છતાં તે દેવી રત્નને પણ મંડળના સભ્ય બનાવવાની ફરજ પાડવામાં

આવી. દીનેશ ! જ્યારે રજની મ્હારા આપૂ તથા ઇન્દીરાને એક રાત્રે અહીં ઉપાડી લાવ્યો, અને સભામાં તેમની પાસે કરારપત્રો ઉપર સહી કરાવવામાં આવી, ત્યારે જે કમનસીબ આજાને મંડળના ચિહ્ન તરીકે દુરીનો ડાંમ દેવામાં આવ્યો હતો, તેજ એ ચંદ્રિકા હતી. અને પાછળથી તેથીજ ઇન્દીરા આપઘાત ન કરી એસે, એમ ધારી રજનીએ તેને ચંદ્રિકાને સોંપી હતી. બાબી-નણુંદ દુરી અને પંજના વેશે સહીપણા બાંધી સુખ દુઃખની વાતો કરતાં હતા. દીનેશ ! જ્યારે તમારી સાથે ઇન્દીરાના ભગ્ન થઈ ગયાં, ત્યારે તેને બેટી રડનાર આજા તે નિર્ભાગી ચંદ્રિકાજ હતી. બસ...હા...તે પછીનો તમામ ઇતિહાસ તમે જાણો છો.”

ગિન્દુએ પોતાની જીવન કથા અહીં સમાપ્ત કરી, હેલ્લો શાસ લીધો.

“તો શું અત્યાર સુધી ત્હને કોઈ ન જોળખી શક્યુ ?”

“ના ! મંડળનો એવો સખ્ત કાયદો હતો, કે કોઈએ પોતાનું મોહું કોઈને ન બતાવવું. તેમાં અન્ય સભ્ય તો કદાચ પણ એ નિયમથી છૂટ ભોગવી શકે. પરન્તુ મ્હારા નસીબમાં રજની સિવાય અન્ય કોઈને પણ સુખ-દર્શન ન કરાવવા ખાસ પ્રતિજ્ઞ હતો. અને તેનેજ જાણને ચંદ્રિકા તથા ઇન્દીરા મ્હને જોળખી ન શક્યા.

“ત્યારે તેઓ રજનીને તો જોળખી ગયા હશે ?”

“હા. બાબીએ (ચંદ્રિકાએ) ઇન્દીરાને રમેશ, તથા બાલસાહની ભૂમિકા ભજવનાર રજની છે, એમ કહી દીધું હતું.”

“તો રજનીનો આ શુભમંડળ સ્થાપવાનો ખાસ હેતુશ તથા ઇન્દુ સાથે આવી ભયંકર ઝરત કરવાનો હેતુ શો હતો વાર ?”

“પિતાની અઢળક પુ’છા । કે જોતો પોને અરો વારસદાર હોવા છતાં, તે અન્યને અર્પાઈ. તે મેળવવા પૂરતોજ.”

“અને ત્હારો ?”

“માતા પિતા તથા સ્નેહી સગાના ધિક્કારને પાત્ર થયેલી હું, ક્યું કાળું મુખ લાઇ પાછી પિયેર જાઉં । આપણી સમાજ સંજોગનો જોમ થયેલી, અને પૂર્વ-કર્મોનુસારે અનાચારમાં એક વાર બુદ્ધી ઉતરી ચૂકેલી અમળાઓને, પાછળથી સુધરવાની ઇચ્છા છતાં ક્યાં સંધરે છે ? “પતિતોદ્ધાર”ની ભાવના આજે સમાજમાં ક્યાં છે ? દુનિયાના કૂર લોકોના ફિત્કારના વરસાદો હૃદયસરમાં આજીવુદ્ધ બોલો, તથા ન સંભળાય એવા મહેલ્યાંની કલ્પના માત્રથીજ કંપી મહે’ આજ જીવન વધુ પસંદ કર્યું.”

મેં ધડી મૈન છવાયું. બિન્દુના પતિ જ્યન્તની આંખમાંથી પોતાની મરતી અર્પાગનાના છેવટના વચનોએ જળ બહેવડાવ્યું. બિન્દુ બોલી...“નાથ ! હવે તમારી આત્મકથા કહો.”

“મ્હારી આત્મકથા અતિશય ટુંકી છે, પણ અમતકૃત બરેલી છે. જે રાત્રે ત્હારા ગૃહ-લાગની વાત મહે’ સાંભળી, ત્હારે ‘કૂળના લાગેલા કલંકને ત્હને જીવતી થા મૃત અવસ્થામાં પણ પકડી, યેન કેન લપાચે ધોઈ નાંખવું.” એવા દ્રઢ વિચારે ત્હારા પિતાજીને સદેશો મોકલાવી હું ત્હને શોધવા આ વિજ્ઞાણ કલકતા શે’રમાં છૂપે વેશે ફરવા લાગ્યો. બહુ દિવસના પરિશ્રમને અંતે એક દિવસ હું ફાળ્યો. રબનીને મહે’ રસ્તામાંથી જોતો જોયો. તેની પૂંઠે પૂંઠે આવતાં હું વેશ્યા જ્યોતિના મકાને આવી લાગ્યો, વેશ્યાના મકાનમાં વિવિધ માણસોની

બરતી પ્રતિદિન થાય, અને કંઈક નવું જાણવાનું મળી આવે, એ આશાથી હું વેશ બદલી ત્યાં હરનિશ જવા લાગ્યો. આ વખતે તહારી શયતાની મંડળીની સ્થાપના થઈ ચૂકી હતી. મધ્યાહનથી મરત પાનેલાં એ મંડળીના સભ્યો કટલીકવાર અમ્મીની બ્લારમાં ચોકટના એકકોનું નામ વિચારવા લાગ્યા. તહારી ઈંગ્લેન્ડરી એનો બેઠ પામવા વધવા લાગી. એક દિવસ હું મંગીત સાંમળી રહ્યો હતો, અને વેશ્યા જ્યોતિ ગાઈ રહી હતી, ત્યારે એક વિચિત્ર વિચાર મ્હારા મગજમાં ઉત્પન્ન થયો. જ્યોતિની વય, તથા મુખમુદ્રા અને મ્હારામાં બહુ અંશે સમાનતા મ્હને લાગી. “જો હું સ્ત્રી હોત તો!” એ વિચાર મ્હને આવ્યો. મ્હેં જ્યોતિની જગ્યા સાચવી આ ગુપ્ત મંડળની છૂપી બીતાઓ જાણવા નિશ્ચય કર્યો.

એક રાત્રે હું મ્હારા આ વિચારને અમલમાં મૂકવા “જ્યોતિને” મ્હાને ગયો. દાદરને છેલ્લે પગથીએ જ્યાં પગ મુક્યાં, ત્યાંજ મ્હેં જે દેખાવ જોયો, તે અરેખર હૃદયબેદક હતો. જ્યોતિ લોહીયોહાણ થઈ જઈ ઉપર ચત્તીપાટ પડી હતી. એક કાળા આકૃતિ બારીમાંથી ન્હાસી રહી હતી.

મધ્ય રાત્રિનો સમય હતો. જ્યોતિએ છેવટની આંખો ખોલી, મ્હને ત્યાં જોયો. મ્હને તે ખૂનીજ ધારી, મરતાં મરતાં બોલી... “ઓ! હા! અબળાધાતી...”

મ્હેં તેના રૂંધાતા કઠમાં તથા આંખો ઉપર પાણી મુક્યું. “જ્યોતિ! કહે! તું શું કેવા છમ્મે છે? ખૂની હું નથી. એ તો ન્હાસી ગયો છે.”

“ઓહ ! ઓ... બરાબર છે, તેને મહેં શું ઓછો રેવડાવ્યો છે ? હા ! એક શ્રીમાન યુવાન ! ત્હને એક રસ્તાનો રખડો બિખારી બનાવ્યો. તે પાપની શિક્ષા...”

તે પોતાના ખૂનીનું નામ હામ બોલ્યા વિનાજ આલોક છોડી ગયું. પરંતુ તેના આટલા શબ્દો ઉપરથી શું ગન્યું ? તે સ્હેલાઈથી સમજી શકાતો એમ હતું. જ્યોતિષી લૂંટારું બિખારી થયેલ કોઈ યુવાન આજે જ્યોતિ ઉપર વૈર વાળ્યું હતું. હા ! પૈસો શું નથી કરાવતો ?

ક્યાં મ્હારું આવવું ? ક્યાં જ્યોતિનું સમજાવવાં તેની જગ્યા સાચવવા વિચાર ! અને ક્યાં તેનું ખુન ? કેવો અનાયાસ સંજોગ ! જ્યોતિનું શબ મહેં રાતોરાત ફેંકાઈ પાડ્યું. કેવળ એકજ રાત્રિમાં મ્હોટો ફેરફાર થઈ ગયો. જયન્ત જ્યોતિર્માણાનું અભિધાન શોભાવવા લાગ્યો.

કંઈ, ગળી તથા અન્ન રીતમાને પકડાઈ જવાની “હાકે મ્હે” લગભગ બે ત્રણ માસ સખ્ત માંદગીનું “હાનુ કાઢ્યું”. એકકાના માબુસોને દુગ્યા. અને તે પછી સારા થવાનો ઢોંગ કરી ફૂંચ મંડળમાં બેડાયલી તે “જ્યોતિ”નાજ વેશે કાર્ય કરી રહ્યો. દીનશ્યામ ! વધારે તો શું કહું ? પરંતુ અરનાર જ્યોતિની અને મંડળની ગુપ્ત નિશાની “તીરી” તે પણ મહેં આ ડાબે હાથે શાહી વરે કરી છે. જુઓ ” કહી જયન્તે તે બધાને બતાવી.

તે પછી જ્યોતિના વેશેજ મંડળને દર્શી. તમામ આતમી બાળુના લાગ્યો. તમે મહેશ્યાપુત્રા દત્તક તરીકે જોઈ, મંડળને પકડતા ફરી તપાસો, તે બપોર મહાન મળી, અને તેથીજ મહેં તમને મદદ કરવા માગે.

છતાં બિન્દુ ! તને એકલીનેજ પારખી શકવા ન પામી. જે કે મને તારા ઉપર ચોકખો બહેમ હતો.”

આત્મકથાઓનો અંત આવ્યો, અને તેની સાથેજ વિષપાન કરેલ બિન્દુનો જીવનદીપ નિર્વાણ પામ્યો. મરતી બિન્દુએ એક છૂપી વાત બિન્દુને કાનમાં કહી પોતાનો પ્રાણ છોડ્યો.

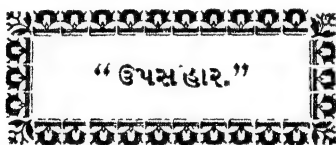
અમે તેવી છતાં બિન્દુને ખાતર તેના પતિ જાયન્તે ! અનેવી દીનેશે ! તથા બહેન બિન્દુએ આંસુઓ વેર્યાં.

વાંચક ! તુમે આ ચોકટના એકકો ઉર્ફે અભાગિની બિન્દુમતીના સર્વ કૂ-કૂલ્યો વિસારી સાચા દીલે જે આંસુ વેર !

ૐ...શાન્તિ:—

અસ્તુ !

ૐ...શાન્તિ:—

(૧) દીનેશે પોતાનું વચન પાળી બતાવ્યું. પોતાની સાળી બિન્દુની ભાસને ન તો ચોકટના એકકો તરીકે ઓળખાવી, કે ન સર-કારમાં સોંપી. પરન્તુ તેને બદલે વિકાળસિંહના શબને સોંપવામાં આવ્યું.

(૨) નવ-યુવાન દીનેશબાપુએ કલકત્તાની આ સીક્રેટ સોસાયટી, કે જેને પકડવા હજારો ડિટેક્ટીવોએ જન ખોયા હતા, તે ચોકટના એકકોને તેની આખી ટોળી સાથે પકડી આવવામાં જે વીરતા,

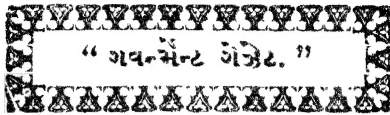
અને ચાલાકી બતાવી આપી. તેની સરકારમાં કદર થઇ. દર વરસે એક લાખ રૂપીઆના મ્હોટા પગારે તેની ખાસ સરકારી ડિટેક્ટીવ તરીકે નિમણૂક થઇ, નવયુવાન દીનેશ તે પછી કલકત્તાના સુવિખ્યાત ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્રને નામે પ્રસિદ્ધ થયો.

(૩) ખિન્દુના મર્ણાધાતે જયન્તના હૃદયમાં ભારી પદો માર્યો. પુનર્લગ્નનો વિચાર માંડી વાળી તેણે અવશેષ આયુષ્ય બ્રહ્મચર્યમાં ગાળવામાંજ પૂરું કર્યું. દીનેશ જ્યારે ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્ર નામધારી થયો, ત્યારે તે પોતાને આ ઉત્તમ પદવીએ ચઢાવવામાં મદદ કરનાર જયન્તને ન ભૂલ્યો. આગળ જતાં જયન્તે પણ એજ લાઇનમાં રસ લઇ, તેના જમણા હાથ, યાને મિત્ર તરીકેનો ભાગ ભજવ્યો.

(૪) ખિન્દુની ચોળીના ગજવામાંથી તેર પાનાની ચોકટની કેટ નીકળી આવી. પ્રત્યેક પાનાની પાછળ કામ કરનાર પ્રત્યેક નંબરની છબીઓ હતી. એકકો, બાદશાહ, દૂરી, તીરી, અને પંજ તરીકે અનુક્રમે ખિન્દુમતિ, રજનીકાન્ત, ચંદ્રિકા, જ્યોતિ, અને ઇન્દીરાની છબીઓ હતી. ચિત્રની નીચે ન્હાના અક્ષરે સત્ય અભિધાનો પણ લખાયલા હતા.

(૫) ઇન્દીરાના વીલની શંકા મરતી ખિન્દુએ કાનમાં કાંધક કહી બાંગી નાખી. જેમાં પોતે સાચું વીલ બાળી દીધું છે, અને ઇન્દીરાના હાથ માહેતુ નક્કી છે, એ તેણે તેને જણાવી દીધું. ખિન્દુના કહેવાથી દીનેશ તે સાચા વીલની એક અવશેષ કોપી સોલ્ડી-સીટરને ત્યાંથી પુનઃ મેળવવામાં ફાવ્યો.

(૬) ઇન્દીરા તથા દીનેશ પતિ-પત્ની તરીકે વર્તમાનપત્રોના યાના ઉપર અઢી ચૂક્યા.

રૂપીઆ એક લાખનું ભારી વર્ષાસત.

ટિંકટીવ દેવેન્દ્રની પદવી.

પેલો બહાદુર ચાકટનો ઝંકડો તેની માતેરી યાગી સાથે પકડાયો. બે વર્ષથી કલનતાની પ્રબલે વારંવાર ત્રાસ આપતો પેલો બદમાશ ચાકટનો ઝંકડો તેની સીકેટ સાસાચટી સાથે ગાઢ કાલે સાંજના લક્ષાધિપતિ આત્મ મહેશચંદ્રના નવયુવાન દત્તકપુત્ર દીનેશચંદ્રો સાથે પકડાયો છે. વધારામાં મહેશચાખુના ગૂમ થયેલાં પુત્રી શ્રીમતી ઇન્તીરાદેવી સાથે તેઓએ લગ્ન કર્યાં છે. સરકાર તરફથી એ આદેશ નવયુવાનની પહેલા નંબરની કદર કરવામાં આવી છે. વર્ષ દિવસ ૩૦ એક લાખના સરકારી વર્ષાસત હિપરાંત ખાસ ટિંકટીવ દેવેન્દ્રની પદવી એમને એનાયત કરવામાં આવી છે.”

x

x

x

x

બહાલા વાંચક ! તું પણ આ દેવેન્દ્ર-ઇન્દુના સુખી જોડાઓના સુખ જોઈ, નથા દેવેન્દ્રનો બાગ્ય-રવિ ગળકશે તે જોઈ, ખૂશી જીગરે એ દાંપત્ય-યુગલને મન્યવાદના પુખ્તોની દૃષ્ટિથી વધાવી લે ! શુભાશિર્વાદ દે...

‘કલ્યાણમસ્તુ !’

“સંસારમાં સ્નેહ-સંપત્તી સ્વર્ગ ઉતારો.”

સચિત્ર પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ સચિત્ર

પ્રકાશ:-શ્રી પ્રાણીજીવન પુસ્તકાલય, ગાંધી રોડ-સુરત.

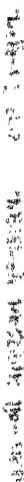

આલોકિત સાબીતીશીર અને પાંચલીશીર.

કોમલ આઠ આના.

五、

Figure 1

金剛經 法華經 涅槃經

(कई-कई-वर्षों)

